ANUL XXIX
44
(1 277)
1986
Simbătă
1 noiembrie
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EXEMPLUL ROMÂNESC

Nu este prima oară cînd demersurile politice românești captează atenția internațională. Izvorite dintr-o firească și statornică grijă față de soarta umanității, a civilizației lumii de azi și de mîine, ele, aceste demersuri, au avut și au un strălucit reazim de spirit în gindirea și opera președintelui nostru, în activitatea teoretică și practică pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o desfășoară în fruntea partidului și statului de mai bine de două decenii, configurînd un statut de epocă întregii acestei perioade, tuturor înfăptuirilor care dau pregnanță materială și spirituală voinței și vocației de a construi, de a edifica o țară și un popor în libertate și independență, pe măsura marilor idealuri care ne animă ființa și ne conferă o identitate nouă, socialistă. Văzute din acest unghi, programele dezvoltării noastre pe calea progresului și civilizației sînt inseparabil legate de condiția păcii și constituie ele însele o contribuție importantă la realizarea acestei condiții. Idealurile socialismului sînt prin definiție legate de om și umanitate, de pace, ele exprimă, în cel mai înalt grad esența umanistă a făuririi unei noi societăți. Socialismul cu poporul și pentru popor, o teză de extracție și fundamentare românească, poartă în pecetea și răsfringerea sa ideologică, moral-politică, socială și semnificația ideii de pace.

Către un destin al păcii amplu și generos, eliberat de insecurități și practici pe care istoria le-a strins în cele mai multe din capitolele sale și din care practici și insecurități s-au produs și se produc atîtea prejudicii în lume, către un destin care să însemne și durată și rațiune, și încredere, și înțelegere, creație, muncă și speranță, către un astfel de destin duc căile și demersurile politice românești. Apreciat pe bună dreptate ca Erou al Păcii, președintele României fundamentează, prin doctrina și rațiunea păcii, însăși nevoia de progres și civilizație, condiția libertății și independenței popoarelor, accesul la binefacerile științei și tehnicii, înțelegerea, respectul, cooperarea, afirmarea valorilor culturii și artei, păstrarea și dezvoltarea tezaurului umanității.

O lume fără arme și fără războaie este ținta supremă a acestei doctrine, o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră este scopul profund și edificator al unei politici care izvorăște din rațiunea acestui timp și care vizează îndreptarea — cu pași concreți, trecînd de la cuvinte la fapte, — spre orizonturi noi de speranțe. Nădejdile lumii de mîine trec prin clipele și așteptările generațiilor de azi, iar impactul lor poate fi asemuit cu o răspundere de conștiință care să elibereze viitorul de coșmarurile unei catastrofe care ar pune în pericol însăși existența pe planetă. Avertizează asupra acestui fapt cu desăvîrșire vital pentru soarta umanității însăși realitatea acumulării de arme nimicitoare, această atît de imensă și catastrofală deturnare a științei și tehnicii de la rosturile lor civilizatoare, umaniste, pentru a fi transformate în mijloace ale distrugerii planetei și speciei umane. Avetizează asupra acestui fapt, cu puterea evidenței celei mai exacte, calculele care arată către ce se duc — și cu ce posibile și tragice consecințe ! — multe din energiile de azi ale lumii și către ce ar putea să ducă — și cu ce posibile și salvatoare rezultate ! — dacă în lume ar triumfa spiritul păcii.

Demonstrează aceasta și cel mai recent demers politic românesc, un îndemn pentru ceea ce, în pledoaria noastră pentru înțelegere și pace, ar putea fi numit și va fi numit, desigur, exemplul românesc. Un gînd și o faptă la temelia păcii, aceasta este semnificația, aceasta este rațiunea propunerii președintelui României de a efectua reducerea unilaterală cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare. Ideea a primit consensul Congresului Oamenilor Muncii, s-a transformat în hotărîre a forumului legislativ suprem al țării, Marea Adunare Națională, și urmează calea unui referendum. A acelui consens de inimă și conștiință prin care poporul va spune DA nu numai ideii de pace ci și mijloacelor concrete prin care aceasta se poate realiza.

Pentru a putea avansa pe calea dezarmării, a păcii și colaborării, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, România consideră că este necesară o abordare nouă, mai îndrăzneață, a situației internaționale actuale, pornind de la noile realități, și în acest sens, **„trecerea la asemenea măsuri reprezintă un eveniment care trebuie să constituie o mindrie pentru partidul și poporul nostru“.** Acest exemplu românesc dă o semnificație mai amplă însăși ideii de posibilitate care trece din lumea declarațiilor de intenții în aceea a faptelor. Acest exemplu românesc poate angaja posibilități noi și din acest motiv el rămîne ca un capitol distinct în istoria începuturilor dezarmării, a începuturilor construcției păcii mondiale al cărei scop final este „realizarea programului de reducere radicală a tuturor armamentelor, de eliminare a armelor nucleare“.

Pe aceste coordonate se înscrie exemplul românesc iar referendumul îl va confirma în toată dinamica și sub toate semnificațiile sale. El, acest exemplu, este unul din acei pași vii și concreți care pot trezi ecouri și pot lăsa urme adînci în perspectivă, pentru că pacea este o datorie a tuturor națiunilor, a tuturor popoarelor.

Sub președinția tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu a avut loc Plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului în care au fost analizate rezultatele obținute în îndeplinirea planului de cercetare științifică, dezvoltare tehnologcă, modernizarea învățămîntului și perfecționarea forței de muncă, măsurile ce se impun pentru ca întregul front științific din țara noastră să înfăptuiască în cele mai bune condiții sarcinile trasate de partid, de secretarul său general. Cuvîntarea pe care tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu a rostit-o în cadrul plenarei constituie un prețios îndrumar pentru activitatea următoare în care prind viață tot mai hotărît obiectivele Congresului al XIII-lea al partidului, programele care privesc înscrierea României pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie și a unei noi calități a muncii și vieții întregului popor. Știința și tehnica, învățămîntul, cultura, dețin un rol decisiv în această etapă și, așa cum s-a subliniat în cuvîntare, aportul acestora în afirmarea necontenită a progresului și civilizației societății românești trebuie să cunoască o substanțială ridicare de altitudine, o pondere tot mai accentuată în creația bunurilor materiale și spirituale.

Exprimîndu-și totala adeziune la politica externă a partidului și statului, deplina aprobare și prețuire față de inițiativele, acțiunile și demersurile întreprinse de tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră, participanții la plenară au adoptat **Apelul** pentru dezarmare și pace în Europa și în lume. S-a dat expresie voinței ferme a oamenilor de știință și din învățămînt de a răspunde printr-un DA hotărît propunerii adoptate din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu de către Congresul Oamenilor Muncii, Plenara C.C. al P.C.R. și Marea Adunare Națională, de reducere cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare ale țării noastre. Acest înalt exemplu românesc își găsește întruchiparea în apelul adoptat pentru a asigura generațiilor de azi și de mîine pacea, libertatea și bunăstarea, o lume fără arme și fără războaie.

Luceafărul

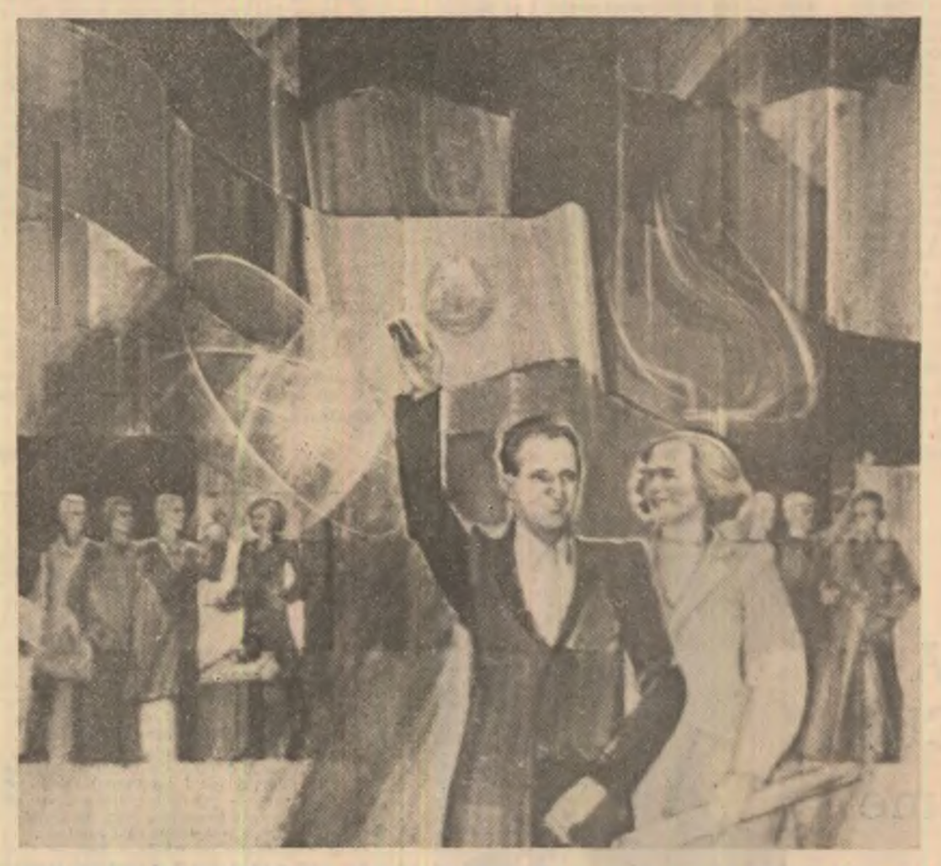

În actuala situație internațională, se poate afirma că problema fundamentală a epocii noastre este aceea a dezarmării nucleare și generale, a asigurării păcii pe planeta noastră. Nu există și nu poate exista astăzi o altă problemă mai importantă decît asigurarea dreptului suprem al oamenilor, al popoarelor la existență, la libertate, independență, la viață și pace !

NICOLAE CEAUȘESCU

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI, gînd și faptă la temelia păcii

— În pagina a 3-a

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Adevărurile limbii române

Comunicarea recentă, prezentată de G. Ivănescu la Academia Republicii Socialiste România, privind modalitățile de înțelegere și de prezentare a istoriei limbii, în general, a limbii române, în special, ne-a incitat să recităm opera fundamentală a Profesorului ieșan, **Istoria limbii române,** (Editura „Junimea“, 1980), cu atît mai mult cu cît atît lucrarea menționată cît și comunicarea academică nu au suscitat o dezbatere de idei profundă, așa cum ar merita-o.

Să mărturisim că față de această „tăcere“ a specialiștilor, în primul rînd, dar și a unor cercuri largi de oameni de cultură, atît de păgubitoare demersului științific individual și ascensiunii noastre culturale comunitare, am refăcut, cu nostalgie, ambianța marilor dezbateri și confruntări filologice care au avut loc în prima jumătate a secolului nostru, mai ales, între Școlile de la București (Ovid Densușianu), Cluj-Napoca (S. Pușcariu), Iași (Al. Philippide), și din care, întotdeauna, flacăra Adevărului a ieșit mai vie, mai ademenitoare pentru noile generații de cercetători ai limbii noastre naționale, în întreaga-i varietate geografică, istorică și stilistică.

Să precizăm, de la început, că deși G. Ivănescu descinde din familia spirituală a Școlii filologice ieșene, prin întreaga sa activitate în domeniul lingvisticii generale, al comparativismului indoeuropean, al lingvisticii romanice, cu privire specială la lingvistica românească, s-a vrut și s-a afirmat ca un „rebel“, atît prin faptul că a supus, necontenit, unei analize critice ideile și teoriile predecesorilor, cît și prin avansarea unor idei originale, care, în final, prin ponderea pe care o au în structura de ansamblu a lucrării, se constituie, după părerea noastră, într-o viziune nouă asupra formării și evoluției limbii române.

„Cu lucrarea de față, spune G. Ivănescu, în **Introducere,** întocmai ca și cu lucrările mele anterioare, se afirmă în lingvisticaromă-

Valeriu Rusu

Continuare în pag. a 7-a

PLENARA CONSILIULUI NAȚIONAL AL ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

Pentru viitorul omenirii

Nimic nu poate fi mai străin existenței omului de știință și celor mai intime aspirații ale sale, decît brutalitatea și primitivismul gîndirii războinice, folosirea datelor științifice pentru a acumula noi mijloace de distrugere și a perpetua starea conflictuală între oameni. Dacă există un sindrom de alienare specific profesiunilor legate de cercetarea științifică, atunci are cu siguranță înfățișarea savantului care-și pune energia și capacitatea sa teoretică și practică în slujba războiului, sub orice formă s-ar manifesta, mai rece sau mai aprins de vilvătăile urii. Societatea omenească nu se poate dezvolta decît în condiții de pace, iar activitatea tuturor celor implicați în activități științifice trebuie pusă în slujba oamenilor, iar nu a nimicirii lor. Uriașele bugete militare, precum și potențialul uman implicat în realizarea proiectelor de întărire a arsenalelor de tot felul trebuie canalizate pentru rezolvarea problemelor cu care este confruntată omenirea, pentru eradicarea sărăciei și a subdezvoltării, a analfabetismului, pentru asigurarea accesului tuturor popoarelor la știință și la cuceririle tehnicii moderne, pentru combaterea bolilor și realizarea unui cadru social și natural care să permită o viață demnă.

În acest spirit, poziția oamenilor de știință din țara noastră a fost în mod constant animată de cele mai nobile și generoase aspirații ale umanității. Continuînd o bogată tradiție, cu înaintași atît de conștienți de responsabilitățile lor sociale, oamenii de știință din România socialistă de astăzi se află angajați într-un vast program de ridicare a țării la un nivel de dezvoltare și civilizație materială care să-i asigure un loc demn între țările lumii. Pentru împlinirea năzuințelor noastre, pentru asigurarea unui climat de destindere și creație liberă tuturor popoarelor, este necesar să facem totul, unindu-ne eforturile pentru a protesta împotriva încercărilor de a promova războiul și tot arsenalul său de consecințe nefaste. Recentele inițiative ale președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, precum și hotărîrea de reducere unilaterală, încă din acest an, cu cinci la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare și, în acest sens, consultarea poporului prin referendum se înscriu pe linia unei politici înțelepte și viguroase. Oamenii de știință își recunosc în aceste hotărîri gîndul lor cel mai ferm și mai generos. Activitatea Comitetului Național Roman „Oamenii de știință și pacea“, condus de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, savant cu prestigiu științific de rezonanță mondială, este pilduitoare pentru voința de pace a oamenilor de știință din țara noastră. Apelurile lansate savanților de pretutindeni, expresie a hotărîrii de a promova idealurile de pace atît de caracteristice întregului popor român, toate activitățile acestui forum pentru pace al oamenilor de știință români s-au bucurat pretutindeni de un ecou favorabil și amplu.

La recenta Plenară a Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, desfășurată sub președinția tovarășei academican doctor inginer Elena Ceaușescu, a fost adoptat un Apel care sintetizează poziția oamenilor de știință din țara noastră, în cuvinte pregnante și ferme : „Conștienți de gravele pericole pe care le creează pentru omenire înarmările, de contribuția pe care știința și slujitorii ei o pot aduce la oprirea cursei înarmărilor, la progresul continuu și asigurarea viitorului întregii lumi, noi, oamenii de știință și învățămînt din Republica Socialistă România, adresăm savanților, cercetătorilor, intelectualilor de pretutindeni, precum și conducerilor de stat, guvernelor, tuturor oamenilor politici, chemarea de a ne uni eforturile și a conlucra tot mai strins pentru apărarea păcii — bunul cel mai de preț al omenirii !“ Avem convingerea că noua și generoasa inițiativă a președintelui României socialiste, Apelul Plenarei Consiliului Național al Științei și Învățămîntului pentru dezarmare și pace în Europa și în lume se vor bucura de o înaltă apreciere în rîndurile tuturor națiunilor iubitoare de pace, își vor croi un drum în viața internațională, iar rațiunea va triumfa.

Oamenii de știință, cadrele didactice vor spune un DA hotărît la referendumul din 23 noiembrie cu ferma convingere că votul nostru, alături de cel al tuturor oamenilor muncii din România, răspunde pe deplin năzuințelor multimilenare de pace ale poporului român.

Prof. dr. ing. Voicu Tache

Avem încredere

Cuvîntul **pace** s-a născut odată cu limba și poporul român din **pax** al străbunilor noștri romani. Iar expresiile **dă-mi pace, lasă-mă în pace, fii pe pace** și altele, care în felul lor le au și alte popoare, s-au născut odată cu noi și fără ele nici nu putem concepe limba. De n-ar fi decît aceste sintagme, ar fi suficiente pentru a dovedi latinitatea, dar și caracterul nostru fundamental, acela de oameni ai păcii. Înaintașii noștri, getoromani, nu și-au căutat cu spada vad prin ape, ca să treacă și să supună alte popoare.

Ne îmbrățișează Carpații, care țin ca-n poală Munții Apuseni, și ne-ncinge la miază-zi Dunărea ca un briu cu catarama Porților de Fier, la miază-noapte, mai sus de Sighet ne stau pe frunte Tisa și toate apele și izvoarele munților, udînd șesurile țării, s-adună, iar prin bătrînul Istru se revarsă în Pontul Euxin, pe unde și-a plîmbat melancolia marele poet Ovidiu. Nu sîntem arțăgoși, nici nu tragem cu ochii peste gard la vecini.

De aceea conducătorul țării vorbește, nu fără amărăciune, de epoca tulbure a timpului ce amenință ursita planetei, care din partea popoarelor se dorește pașnică și vine cu propuneri înțelepte în toate cuvîntările sale, răspunzînd vrerii întregului popor, tuturor cetățenilor patriei noastre și care sînt auzite pe toate meridianele terestre, întărindu-le elanul de-a cugeta la fel și a lupta pentru aceeași cauză.

Dar sîntem ca o colină pe care o inundă asaltînd-o apele.

Mi-aduc aminte, de cînd eram în clasa a patra a liceului Moise Nicoară din Arad. Dar nu eram pe Arca lui Noe, nici pe muntele Ararat, ci ne năpădeau apele Crișului Alb cu toate celelalte ape ale lui. Și inundația creștea mereu. Trenul de la Arad ne adusese pînă aproape de Ineu, unde am fost siliți de apele ce se umflau să ne coborîm și s-o luăm pe costișe în sus, pînă am dat de căscioara unui cioban, ce-și înțărcuise acolo turma și-și adăpostise familia numeroasă în copii. Ciobanul ne-a primit cu obișnuita ospitalitate națională și în spațiul său restrins, dar cu grija a ceea ce se petrecea afară, căci apa creștea, căutînd parcă să ajungă ciobanul. Deși se culcase, s-a sculat și s-a îmbrăcat, iar din cînd în cînd ieșea afară și venea să ne spună ce-i cu apa : creștea ori da înapoi.

Ce să mai vorbesc de bucuria ce ne-a cuprins cînd am auzit că apa scade ? Și încă repede ! A doua zi am putut pleca oarecum pe jos ca pe uscat, căci frigul de peste noapte lăsase oglinzi, care ni se spărgeau sub picioare, pînă am ajuns în satul vecin.

Acolo cu greu am găsit un cetățean, care să rîște să ne ducă cu căruța, ca să putem ajunge la Birsa să trecem Crișul prin vreun vad. Dar înainte de plecare, moțul cu spete de război ce venise cu noi, a intins pălăria să pună în ea ce-l lasă inima pe fiecare, ca răsplată pentru nocturna grea ospeție. Gestul era frumos, dar cu greutate am convins ciobanul să primească răsplata.

Omul ce-l convinsesem în satul vecin să ne treacă Crișul umflat, nu ușor s-a lăsat convins, că apa era mare.

Noi ne suisem în vîrf pe loitrele căruții, ținîndu-ne unii de alții cu brațele. Eram patru inși. Am intrat în apă. Caii se cam codeau dar, atunci cînd au simțit apa rece, s-au smucit pînă am ajuns pe celălalt țărm. Apoi ne-am dus la Șebiș, satul meu, unde ne-am ospătat bine, că era tocmai ajunul sărbătorilor.

Unde s-ar mai găsi acele forte care să ne treacă din viltoarea tulbure a timpului pe țărmul păcii ?

Avem încredere în puterea de convingere a Partidului nostru, care să sperăm că va lămuri multe popoare de pe planetă ce primejdie le paște din pricina unui dezastru nuclear. Căci vocea prin referendum de la București răzbate peste toate meridianele.

Mihai Beniuc

Imn de iubire

Patria e zîmbet de copil
Și surîsul mamei fericite.
E azurul limpezit de tril,
Alb noian de vise înflorite.

Zbor suprem de gînd și porumbei
Înălțat din sufletele noastre,
E al Păcii pămîntesc temei
Împotriva marilor dezastre.

Ea e crezul vieții neînfrînt,
Doinele ce-n veacuri au izvoare,
Limba ce-o vorbim pe-acest pămînt
Cu belșug de irizări stelare.

Ne e veșnic anotimp bogat
Peste glii de fapte în rodire,
Iar în inimi dor neegalat
Pentru calde imnuri de iubire.

Constantin Atomii

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Autor și personaj

Am, în cartea la care lucrez, un personaj mai năbădăios, refractar liniei trasate de mine, autorul, doritor, personajul acesta, de autonomie deplină. Ceea ce, de la sine înțeleg că mai dă oarecare bătaie de cap, mereu și mereu trebuind să-l trag de mînecă să-l aduc, adică, unde i-e locul și rostul : în pluton. Dacă eu, autorul, dau viață personajelor, dacă eu sînt stăpînul, cred că am dreptul să și hotărăsc soarta supușilor mei : așadar, să se știe, nu voi admite nici o evadare din pluton. Zadarnic veghez, suspectez, controlez, numitul personaj îmi stă de-a curmezișul. Eu îi destinasem un rol important în lupta cu inerția, un personaj dintr-o bucată, un temerar — dintre aceia care există și în realitate (i-am și dat nenumărate exemple). El insistă, vrea să-mi demonstreze că nu-i chip să declanșezi o bătălie dreaptă, cu sanse de victorie, să duci lucrurile mai departe, asigurînd poporul și civilizația, dacă nu ai capacitatea de a sesiza la timp adevărul în devenire. Cu adevărurile știute, recunoscute, el pretinde că ar fi mai simplu : pe astea le accepți, le promovezi, eventual, dacă nu-ți stau la inimă, treci pe lîngă ele cu băgare de seamă, te furișezi, cum

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 2-a

Spre lumea esențelor

Sîntem ai timpului. Așa cum timpul este al nostru. Există în noi o necesitate profundă, conștientă sau inconștientă, de a ne raporta la timp, de a-l controla, de a-l înțelege mereu mai adînc. Istoria, oamenii, existența spirituală ni se revelează numai în efortul de a ne cunoaște pe noi înșine ca realitate raportată la timp.

Trăim într-o epocă în care conștiința istorică a lumii și a fiecărui om în parte capătă noi dimensiuni. Efortul de circumscriere și de înțelegere a faptelor și datelor prin care omul, în decursul timpului, impune naturii fizice, sociale și moral-spirituale un conținut și o ordine conforme cu specificul uman este corelat cu suma valorilor capabile să ne definească în ceea ce avem noi mai profund și mai autentic. Ni se revelează tot mai limpede faptul că logica istoriei este omul, descoperirea esenței și a ordinii umane, a valorii și demnității umane.

E semnificativ faptul că istoria, ca domeniu al cunoașterii și ca mod de explicare al esenței umane în perspectiva temporalității, cunoaște astăzi și la noi și în alte spații culturale o afirmare fără precedent. Lucrările de istorie, indiferent că se referă la anumite epoci sau personalități, la domeniile evoluției sociale, la prefacerile mentalităților, instituțiilor și valori-

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

N. IORGA: «Istoria literaturii românești. Introducere sintetică»

III

Polemismul **Istoriei literaturii românești** în versiune sintetică a lui N. Iorga este exprimat cu claritate de autorul cărții în mai multe rînduri. **„Am avut și noi o epocă de Renaștere. Această Renaștere este, firește, mai puțin fecundă decît în alte părți, dar cu toate acestea constituie unul din fenomenele cele mai interesante în trecutul nostru cultural și literar. Noi nu ne mai putem închipui astăzi literatura noastră așa cum pe vremuri o prezenta un Gaster într-o mare colecție germană, legînd manuscript de manuscript, ca și cum noi nu am fi fost decît niște copiști ai slavilor de peste Dunăre".** Ochiului deprins să distingă numai un singur model, N. Iorga îi opune o privire foarte aplicată, din chiar inima faptelor literare românești. Acolo unde alții văzuseră doar gestul copistului, el semnalează combustia creației, după cum acolo unde se credea a fi doar o îngrămădire informă de scrieri fără aspirație savantul ne propune să descifrăm alături de el ineditul inițiativei.

Departe de a reprezenta o provincie în afara marilor artere de circulație culturală și artistică ale Europei, căreia nu-i mai rămînea decît să aștepte a fi irigată abia în secolul al XIX-lea de o revărsare culturală occidentală, țările românești au fost în pas cu vremea lor. Ceea ce apără aici N. Iorga este capacitatea ei de a fi vie, de a răspunde la solicitările momentului, de a avea personalitate. **Alexandria** n-ar fi devenit un roman românesc, perfect asimilat literaturii române, dacă n-ar fi corespuns aspirațiilor societății românești. **„Cu tot indemnul spre traduceri al Doamnei Elena Ecaterina, fiica de despot sîrb,** Alexandria **nu ar fi prins dacă nu ar fi răspuns nevoilor societății. Și îndată ce societatea aceasta a gustat literatura** Alexandriei, **au răsărit tipuri ca al lui Mihai Viteazul (...). Pentru a avea pe Mihai Viteazul trebuia** Alexandria **și pentru a avea** Alexandria **trebuia starea de spirit cavalerească care începe să se formeze la noi în intîia jumătate a secolului al XVI-lea".** Caracteristică pentru spiritul lipsit de prejudecăți al istoricului este etichetarea necanonică a prozei acestor romane populare drept primă vîrstă a romantismului, datorită glorificării eroicului, a fascinației exoticului, a exaltării aventurii și miraculosului. Nu este singura judecată necanonică într-o carte esențialmente polemică.

Nota de dramatism a cărții nu vine numai din urmărirea modului în care fondul propriu își cucerește forma și locul cuvenit în literatura română, adesea în luptă cu un fond de împrumut. Ea este accentuată de revendicarea polemică a autorului, care nu acceptă imaginea unei literaturi române alcătuită din copii și scrisă de copiști, o literatură vasală și fără inițiative. Grăitoare rămîne atenția pe care N. Iorga o acordă paternității **Învățăturilor lui Neagoe către fiul său Teodosie,** trecută de unii cercetători cu lux de demonstrație în categoria compilațiilor, a literaturii de mănăstire și de copiști. **Învățăturile lui Neagoe** n-ar fi fost ale acestuia, ci ale unui călugăr din secolul XVII, care ar fi transcris-o lipind cap la cap diverse texte și atribuind-o lui Neagoe. Marele istoric a arătat cît de fantezistă este costisitoarea demonstrație, care imaginează un călugăr necunoscut, imposibil de plasat într-o epocă unde nu-și avea locul. Ca de obicei se caută autenticitatea scrierii și concordanța ei cu societatea. Sfaturile războinice din carte sînt proprii secolului lui Neagoe (XVI) precizează Nicolae Iorga, improprii epocii lui Matei Basarab (sec. XVII) și inaccesibile cuiva care nu le-a trăit pe viu. Revendicarea valorii românești întreprinsă de N. Iorga pentru Neagoe s-a dovedit mai tîrziu întru totul justificată. Pentru marele savant, **Învățăturile** erau românești mai ales datorită „fondului lor indigen", ale cărui trăsături le definește, mai ales, în capitolul **Curentul autohton în fața romantismului de împrumut.**

Marea creație literară românească i se pare de altfel autorului acestei sugestive istorii literare imposibile în afara fondului autohton. Din această pricină el poate să scrie aceste paradoxale rînduri: „poți să scrii în românește cu o orientare absolut străină și poți să scrii în limbă străină, cu cel mai mare, cel mai adevărat și cel mai complex suflet românesc". Forța de creație literară și spirituală a acestui suflet românesc îl interesează în primul rînd pe N. Iorga și o semnalează cu atît mai mult cu cît ea se dovedește capabilă să toarcă din caierele diferitelor influențe un fir propriu, pe cît de independent, pe atît de original și nu o dată cu caracterul de anticipație, numit în zilele noastre cu un cuvînt, care s-a vrut mai precis decît altele, **protocronie.** I se pare a recunoaște aceste trăsături la Stolnicul Constantin Cantacuzino și ține să o spună apăsat: „la scriitorul româno-italian este o dorință de a întrebuința toate documentele cîte îi puteau cade în mînă. A redactat astfel pentru folosul lui ceea ce numesc eu «cronologia tabelară», adecă o serie de însemnări cu privire la documente din secolul al XIV-lea înainte. Astfel **el scrie istoria cu o concepție cum nu o avea nici unul dintre istoricii contemporani în Apus:** găsește toate izvoarele pe care le întrebuințăm noi astăzi." Sublinierea aparține lui N. Iorga, care evidențiază asemenea trăsături acolo unde de obicei s-a văzut (chiar și de către el mai înainte) aspectul patriarhal, tradițional. El găsește că Ion Neculce a îmbrăcat într-un stil tradițional „un fel de a fi revoluționar" și că stilul lui Neculce e înșelător. Dintre argumentele aduse reținem pe cel legat de **O samă de cuvinte: „El vede că aici nu este adevărul istoric, dar cu toate acestea le cuprinde lîngă cronică întocmai ca și Stolnicul Cantacuzino, care spune că istoria trebuie să întrebuințeze și cîntecele bătrînești și legendele din popor. E aceeași stare de spirit și la unul și la celălalt, numai cît unul prelucrează acest material istoric, celalt nu se ocupă de aceasta, ci, pur și simplu, pare a spune: iată, cînd veți scrie istoria țării, vă pun la dispoziție un material care nu trebuie să se piardă".** Acest „orizont occidental", (această mentalitate protocronică, ar zice Edgar Papu), este configurat de N. Iorga din datele concrete, din analiza contextului. Aceeași modalitate de a cîntări faptele de care se ocupă, literatura pe care o studiază și o prezintă — a dus pe N. Iorga, prin proiectarea pe ecranul european, a circumscrierii lucrărilor de factură novatoare, **protocronică** ale lui Dimitrie Cantemir. Pe lîngă mult citata **Istorie a imperiului otoman,** Iorga tratează la fel și **Descrierea Moldovei.**

Fazele fericite ale apariției acestor personalități excepționale sînt urmate de altele în care circuitele firești se suspendă, raporturile devin unilaterale. „Moda de Tarigrad", formă a imperialismului cultural turcesc, este improprie fuziunii cu fondul indigen și produce hibrizi literari. Înaltele cote atinse de scrierile lui D. Cantemir, Constantin Cantacuzino, Ion Neculce nu-și mai găsesc echivalențe într-o epocă literară cu avînt reprimat. Cum pentru N. Iorga viața unui popor, ajunsă la un anume grad de dezvoltare, nu poate fi suprimată, pentru că ea se ascunde pentru a izbucni la suprafața pămîntului cu putere sporită, această fază e doar trecerea către altele, unde Mihai Eminescu va fi înfățișat ca **expresia integrală a sufletului românesc.** Ceea ce nu va scuti în continuare literatura română de disputa fondului autohton cu altele, care constituie, după N. Iorga, „originalitatea dramatică a acestei literaturi".

Istoria literaturii românești. Introducere sintetică nu e o carte accidentală în cariera lui N. Iorga. Nu este nici măcar vorba despre cele sase volume proprii de istorie literară, a căror sinteză o găsim aici. Este vorba de spiritul întregii orientări și opere a lui N. Iorga. Preocuparea lui de forța de creație a poporului român, de unicitatea și caracterul anticipator al literaturii acestuia, de **protocronia** lui, cum am zice astăzi, este unul din firele roșii ale carierei lui de istoric și literat. Să nu uităm că N. Iorga este autorul **Dreptului la viață al statelor mici** și că acesta este un titlu foarte semnificativ pentru unghiul de vedere al **Introducerii sintetice.** Să nu uităm că în **Afirmarea vitalității românești** (1938) el face elogiul popoarelor mici, modalității de a trăi prin inițiativă culturală, că gazetăria și cursurile sale ultime sînt o pledoarie patetică și erudită în favoarea dreptului la viață al oricărui popor creator de valori culturale. Și mai ales nu trebuie uitat că N. Iorga a fost asasinat de ucigașii extremei drepte tocmai pentru idei ca cele din gazetăria sa ultimă și din **Istoria literaturii românești. Introducere sintetică.**

M. Ungheanu

MIRCEA IVĂNESCU: «Alte poeme nouă»

Poemele dintr-o carte semnată de Mircea Ivănescu — intitulată cînd **Poem,** cînd **Poeme** cînd **Alte poeme,** cînd, iată, **Alte poeme nouă,** autorul ținînd și astfel, prin această desuetudine ironică să atragă atenția asupra continuum-ului de cuvinte (Lawrence Durell) și de stări — seamănă unul cu celălalt, volumele sale seamănă între ele, structural, și toate seamănă cu poetul. Nu, desigur, cu persoana fizică, și ea inconfundabilă, ci cu eul liric, abia disimulat, în vers, cu o umilitate specială, ce subsumează și depășește orgoliul, sub numele **povestitorul.** Unitatea stilistică și tematică este perfectă, adică evidentă și evidențiată, în sensul că nimic nu se innoiește, ci totul se adîncește semnificativ. Poetul numește această situație, foarte nimerit, „monotonie vicleană", conotînd astfel caracterul învăluitor al poeziei sale, asemeni unei partituri muzicale transcrise în chei diferite, care sfîrșește prin a deveni obsedantă. Mircea Ivănescu investighează — așa-zicînd — spațiile memoriei, încercînd să salveze, de sub teribila presiune a timpului, fragmente de existență, chipuri, stări, gesturi. Memoria este, aici, poezia însăși, care poate întemeia o lume: „să întemeiezi o ființă — o lume, nu numai / lumea de noapte / în care se petrec scene învălmășite / unde un același personaj — pe care nu-l simți dinăuntru / ca pe tine însuți — se agită, asemenea umbrelor pe perete / și se zbate să ajungă la timp, și mereu este întîrziat / de cîte o așteptare, un drum, într-o parte, într-alta / întortocheat, / nu, ci un oraș în care să te miști — așa-ți spui — / de acum încolo, cu treburi prin piață, cu pași rari pe cheiuri, / și prin străzile care coboară întrerupte, spre casele vechi." **(cum se construiește un personaj).**

Tema esențială a poeziei meivănesciene este **singurătatea,** iar figurile relevante sînt cele ale **destrămării și absenței.** Tentativei memoriei de a recupera timpul pierdut i se opune acțiunea simultană a unei conștințe hiperlucide, care suspectează fiecare gest de inautenticitate și produce, la nivelul limbajului poetic, o retorică a îndoielii nesfîrșite. Lucrurile sînt și nu sînt, în același timp, dar, cel mai adesea, **ar fi fost să fie,** „povestitorul" reia, mereu și mereu **amintiri învălmășite** sau **începuturi de amintiri,** a căror semnificație, cîndva clară, acum îi scapă. Între **atunci** și **acum** se întinde un spațiu al absenței, în care memoria, inutilă, se scufundă cu voluptate: „întîmplare care nu s-a petrecut niciodată / în viața cu mișcări sufletești, și trupești — / (și petrecerea înseamnă alunecare în timp, / de la un loc la altul — și înfășurat în vreme și în gesturi / ca într-o haină de ploaie — și dînd la o parte / nemișcările, străvezii doar în parte). mișcat — / adică asta însemnînd, ca într-un basm, că pe acolo / n-a trecut de mult nimeni — să intri în timp, / cu gesturi, răsturnînd la o parte / nemișcările. străvezii doar în parte). Oricum, o întîmplare / pe care aș fi vrut să o pot povesti — și uite că nici nu există / o asemenea mutare a gesturilor sufletești / pe tabla asta alternîndu-și albul și întunericul, / și rămîn doar începuturi de amintiri" (fragment din **gîndire veleitară).** Poezia lui Mircea Ivănescu construiește lent (lentuos, ar spune poetul), din imagini ciobite, un timp al așteptării frustrate, dureroase, pe care „povestitorul" și-l asumă ca pe un destin. Impasului memoriei i se aliază, în această dramă a absenței, suspiciunea față de posibilitățile cuvintelor de a decupa o stare și, din această cauză, determinantele se înmulțesc, comparațiile abundă, tehnicile compoziționale sînt afișate la vedere. În corpul poemului sînt incluse numeroase paranteze, un fel de discurs metapoetic, cu funcție explicativă simulată, căci, în fond, nu explică nimic, ci concurează la instaurarea atmosferei lirice. Metaforele nu revelează sensuri ascunse; ele înconjoară, ca o plasă cu ochiuri dese, subiectul poetic, fixîndu-l o clipă, pentru ca, apoi, acesta să refuze parcă ipostazierea atrăgînd, dintr-un alt unghi de vedere, o nouă serie de tropi: „o privim dintr-o parte — citește — și e limpede că nu foarte atent, / căci degetele mîinii celelalte, pe masă, se joacă cu un fel / de nerăbdare abia politicoasă — (și ne gîndim — vorbele astea le așezăm / după o pendulație expresivă — și nu ajung niciodată pînă la cealaltă / ființă — altfel decît ca niște alcătuiri — și noi obiecte din astea, / sculpturi mărunte, bibelouri, jocuri răsfrîngătoare sparte în prizme. / putem face mereu — și, firește, ei, ei, le pot privi cu o răbdare nerăbdătoare, ca în romanele / cu întîlniri după-amiaza pe pajiștea din spate, către grădină, / cînd beau ceai și fac replici inteligente), și termină apoi, și își ridică, / așa cum face de obicei, rizînd, ochii spre noi și ne spune / că nu știe cum să înțeleagă aceste vorbe ale noastre, — și înțelegem atunci / că s-a încheiat și nuvela aceasta, / dar înainte, trebuie să o scriem, / nu? — să facem atmosfera cu soare de vară, după zilele dinainte / cu ploaie — și cu viclenele răsfrîngeri ale amintirilor. / și unele gesturi pe care o ispitim noi să le facă, / și unele vorbe ale ei, cărora noi le dăm înțelesuri și nuanțe / migăloase, care firește, ei nu-i vor spune mare lucru, / dar pentru noi sînt viața. / așa ne gîndeam să începem..." (fragment din **citind la doxa aceasta dificilă).** Această emisie continuă și egală de poezie, generatoare a unei atmosfere lirice speciale („răbdare nerăbdătoare" spune poetul) riscă uneori (de puține ori) să genereze doar plictiseală și confuzie, ca în poemele **ce întîmplare și povestindu-i ei acuma despre conacul groazei,** în care vocea „povestitorului" obosește, sau poate doar atenția cititorului, solicitată din plin de „monotonia vicleană" a autorului. Se înțelege că impactul emoțional produs de această poezie se datorează, în bună măsură, nu doar dramatismului conținut al stărilor exprimate, ci și tehnicii poetului, care știe să dozeze efectele, să creeze atmosferă — aproape exclusiv livrescă — să potențeze metafora, prin plasarea ei într-un context prozaic, să exploateze virtuțile poetice ale „poantei". Vreau să spun, de fapt, că alături de o extraordinară sensibilitate, de o rară capacitate asociativă și de o imaginație vizuală debordantă, Mircea Ivănescu posedă știința compoziției poemului. Iată aceste calități, prezente în tulburătorul poem intitulat **el vorbește repede,** parabolă profundă despre condiția umană: „înălțarea — aici, amintirea acelei seri, uitate, amintite, / uitate din nou, cînd ne-am plimbat pe străzile de mai jos / de turnul telefoanelor — și-mi explica — precipitat, trecîndu-și grăbit, / degetele cu care gesticula, prin flăcările o vreme mocnind, acum izbucnind, să-i lumineze, ca niște torțe alergîndu-i prin față, / fața — îmi spunea cum e ca o muscă preocupată mergînd — / văzîndu-și de treburile ei, pe care — acuma îmi spun, le vedea în jocul de prizmă / al adevărului treptat decolorîndu-se în minciună — / căci musca are ochi în fațete — și el știa asta — / firește — și îmi spunea cum merge — mereu mai departe, / pe masă — și ajungînd la capăt — și neavînd senzația planului pe care se află, merge în continuare / pe lățimea tăbliei — și nici nu știe că a început / să coboare".

O problemă importantă pentru poezia lui Mircea Ivănescu este aceea a amplitudinii receptării ei, dată fiind abundența referințelor și aluziilor culturale. Este în afara discuției faptul că, în poezia modernă, livrescul nu mai reprezintă un adaus prețios (în sensul prețiozității), ci o modalitate, la fel de valabilă ca și altele, de a exprima o viziune asupra lumii. Așa cum, sociologia literară de azi nu mai lucrează cu noțiunea de public, ci cu aceea de publicuri. Poezia lui Mircea Ivănescu este livrescă și își selectează, în funcție de acest fapt, un anume public. Sau, este selectată de un anume public. Dar nu numai atît! Presupunînd, de pildă, că numele Milena, în contextul în care acesta apare în poemul **citind la doxa aceasta dificilă,** nu-l trimite cu necesitate pe cititor la epistolarul lui Kafka, una dintre conotațiile poeziei se pierde, dar lirismul ei substanțial nu dispare, menținînd astfel comunicarea. Altfel spus, tipul de poezie practicat de Mircea Ivănescu oferă posibilitatea mai multor nivele de lectură, însă indiferent de acestea, rămîne mereu poezie. O poezie originală în planul formei expresiei, profundă ideatic, inconfundabilă în peisajul poeziei românești de azi.

Valentin F. Mihăescu

Autor și personaj

Urmare din pag. 1

ar veni, iar dacă ai norocul să scapi teafăr, zici bogdaproste că ai scăpat.

Cele în devenire, adevărurile care abia își fac loc, sînt cumplite. Dacă le ignori, dacă le mai și stai împotrivă, sînt în stare să te strivească. El îmi dă și un exemplu arhiștiut, pe care l-am mai dat, și eu, autorul, în cîteva articole: cu aproape 40 de ani în urmă, cînd muncitorii comuniști de la Brașov anunțau primul tractor românesc, cineva (firește, un reprezentant al opoziției, vreun fost patron...) a declarat solemn: dacă acest tractor pornește eu mă arunc înaintea lui! Îndoială nu mai încape, omul acela își avea un crez al său, miza pe el cu viața, gestul, pricum, putea fi sublim. Iată însă că adevărul în devenire l-a nimicit. Tractorul a luat-o din loc, s-a dezvoltat la noi o industrie de tractoare, mașini grele. Astfel, individul, neavînd un adevăr de partea sa, nu a mai intrat în istorie, a întrat în ridicol. S-ar fi putut salva de ridicol în ultimul moment? Da, îmi zice personajul meu, dacă se ținea de cuvînt: dacă se arunca înaintea tractorului, încrezător în frînă, în reflexele și bunăvoința tractoristului. Există, trebuie să existe și o demnitate a recunoașterii, nu lipsită de o anume măreție. Tot așa, cînd s-a pornit la noi campania de alfabetizare: procentul de analfabeți fiind destul de ridicat, mulți nepricepînd măcar de ce trebuie să învețe, s-au îndoit de reușită pînă și unii dintre dascăli (altfel, oameni de treabă, devotați cauzei, în cîte-o împrejurare chiar înflăcărați). Adevărul în devenire s-a transformat în adevăr deplin, de necontestat: în România toți cetățenii știu carte.

Cînd triumfă un adevăr? Menționează personajul meu. Cînd începe să cîștige adepți credincioși, hotărîți, cînd numărul adepților crește. Ceea ce, totuși, nu este suficient: adevărului trebuie să i se aducă jertfe, sacrificii, pentru fiecare adevăr ce cuprinde mascle cineva și-a dat viața. De ce nu ne-am referi și la literatură? Îmi propune personajul meu. Amintește-ți dogmatismul anilor '50: cei care impuneau, susțineau și practicau dogmatismul — nutreau și speranța că acesta ar fi adevărul în devenire (cu atît mai mult, cu cît și unii dintre îndrumători îi prevedeau un viitor strălucit...). Pînă cînd — din interiorul partidului, din interiorul mișcării noastre cultural-artistice — a început bătălia împotriva dogmatismului. Pentru dogmatism nu se jertfise nimeni, nu era al nostru, nu era o durere a noastră, în schimb — destui profitaseră de pe urma lui. Falsele glorii s-au dus, soclurile de carton s-au prăbușit. Din fericire, unii s-au salvat, au avut demnitatea recunoașterii, și-au fost primiți în rindurile celor ce suferiseră pentru adevărul în devenire — antidogmatismul, adică.

Oarecum spre jena mea, trebuie să informez că acest conflict — între mine, autorul, și personajul meu — a izbucnit din pricini destul de mărunte, încurcături, nemulțumiri, tracasări cotidiene mai exact, necazurile provocate de circulația autovehicolelor în Capitală, cu atîtea devieri, gîtuiri tocmai în zona centrală, pe Dimbovița, pe bulevardul Magheru, Ana Ipătescu și Piața Victoriei. Nervi, amenzi, afuriseli. Personajul meu, intransigent, mi-a replicat: astea, toate, sînt sacrificii necesare adevărului în devenire. Altfel, cum? Cum ai vrea să modernizezi un oraș? Peste numai 3—4 luni se va redeschide circulația, există termene precise, mii de oameni lucrează din greu zi și noapte, se caută, se găsesc soluții adecvate, iar adevărul se va impune sub forma unui traseu central de metrou, o binefacere pentru 2 milioane de bucureșteni și a unei Dîmbovițe cu apă limpede. Nu mi-am contrazis personajul, mai ales că o parte din restricții s-au și ridicat. Însă toate astea, i-am zis, interesează presa, gazetăria, sociologia, eventual și psihologia, informarea cetățenilor la zi. Or, tu ești personaj de literatură, de roman, devierile de circulație, neajunsurile — pe toate le suporți prin mine, nu direct.

Dimpotrivă, personajul meu este de părere că tot ce ține de sacrificii, de un efort constructiv, care solicită oamenii — uneori la limită — dar și modelează oamenii, trebuie să intereseze și literatura. Este și aici un adevăr în devenire. Întreb: Se naște, cumva, un nou tip uman?! O, nu, să rămînem la cel existent. Sub ochii noștri se naște un nou ritm uman (pe aici, pe la noi), mai eficient, susținut de mari ambiții, de pricepere, de hotărîre. Putem vorbi azi de o tradiție tehnică, de meseriași de excepție, de colective de mare forță în economia națională. De un orizont de gîndire mai larg, de îndrăzneală, de creație. Oare toate acestea nu marchează orașul de azi? Nu spulberă inerții? Nu dau încredere, perspectivă? Adevărul în devenire cere muncă multă, unitate, sacrificii. Depinde în primul rînd de oameni cînd, și cum, va triumfa ei în progres, într-o nouă calitate a vieții, asigurînd și o condiție umană superioară. Atunci va avea loc, probabil, și o altă așezare (o reașezare) a valorilor chiar și în literatura română contemporană. Criteriile nu sînt greu de bănuit. Preventiv, dacă mi se îngăduie, eu, personajul, m-as adresa direct autorilor: lăsați personajele, fictivele, să evadeze din pluton, să se miște în voie prin realitate, printre persoane. Ele se pricep să sesizeze la timp și să servească fără ezitări adevărul în devenire.

REVISTA REVISTELOR

„LUPTA ÎNTREGULUI POPOR"

— Număr special —

Acest număr al revistei **Lupta întregului popor** este închinat geto-dacilor cu prilejul sărbătoririi celor 2500 de ani de la atestarea lor documentară.

Sub supratitlul **GETO-DACII: „Cei mai viteji și mai drepți dintre traci"** sînt înmănunchiate mai multe contribuții privitoare la societatea geto-dacă și cîteva din marile evenimente istorice pe care le trăiește. Primul articol este semnat de dr. Mircea Mușat și dr. Ion Ardeleanu care, sub titlul **Vechimea și continuitatea în spațiul carpato-danubiano-pontic, caracteristici fundamentale ale istoriei poporului român,** vorbesc despre continuitatea poporului român probată prin continuitatea geto-dacică la Carpați, Dunăre și Marea Neagră, continuitate care constituie axul marilor sale realizări istorice moderne, culminînd cu Marea Unire din 1918. Colonelul dr. Gheorghe Tudor se ocupă de **Marea confruntare militară din anul 514 î.e.n.** dintre geto-daci și perși pentru a sublinia coeziunea socială și forța militară a geto-dacilor capabili să infrunte cu succes una din cele mai mari armate de invazie ale antichității. Cunoscutul specialist, prof. dr. Ion Horațiu Crișan, îl prezintă pe **Burebista, marele strateg al Daciei secolului I î.e.n.** evidențiind anvergura politică și militară a acțiunilor acestui „cel dintîi și cel mai mare dintre regii din Tracia", cum i se zice într-o inscripție antică, rege al regilor daci care devenise obiectivul politic militar numărul 1 al lui Iuliu Cezar. **Epopeea luptei dacilor pentru libertate** sub Decebal o reconstituie pentru cititorii revistei prof. dr. docent Dumitru Berciu. **Despre Oastea geto-dacică,** despre organizarea, înzestrarea, logistica ei ne informează Mihail Zahariade, atrăgîndu-ne atenția asupra echipamentului complex de război al acestora, expresie a unei civilizații evoluate. Tot ca o dovadă a nivelului ridicat al civilizației acestor adversari ai Romei ne stă **Sistemul de fortificații al geto-dacilor** înfățișat de Floricel Marinescu. În sfîrșit, prof. dr. Virgil Cândea schițează cîteva comentarii pe marginea textelor părintelui istoriei despre geto-daci sub titlul **Recitind pe Herodot.**

O interesantă trecere în revistă se intitulează **Armatele marilor imperii care s-au confruntat cu geto-dacii** și ne-o oferă general-maior Constantin Antip, care ne descrie tipurile de armată: persana, macedoneană și romană, cu care a intrat în conflict armat poporul dacic în cadrul unor evenimente militare de tip „mondial" pentru vremea lor.

„Studiul realităților și valorilor istorice din sud-estul Europei, în general, și în spațiul carpato-danubiano-pontic, în special, reliefează unul din adevărurile fundamentale ale istoriei din această parte a lumii, potrivit căruia sîntem aici din totdeauna", scrie general-locotenent Ilie Ceaușescu în articolul **2500 de ani de luptă pentru păstrarea ființei naționale, pentru unitate, libertate, independență.** Subtitlurile **Îndeletniciri statornice, Necurmatele lupte pentru a păstra dreaptă cumpăna istoriei, Luptele de rezistență ale statelor feudale românești împotriva cotropitorilor, Poporul român în era revoluției** rezumă expresiv o istorie milenară, dramatică, dar plină de înfăptuiri durabile. **Descoperirile arheologice, dovezi ale vechimii și continuității poporului român,** de colonel dr. Cristian Vlădescu, face bilanțul vechilor și noilor dovezi arheologice care demonstrează vechimea poporului român pe teritoriul pe care-l locuiește și astăzi, de mii de ani. La rubrica **Mari bătălii** este tratată lupta de la Adamclisi dintre daci și romani, de către colonel dr. Vasile Mocanu. De **Însemnele geto-dace** se ocupă dr. Maria Dogaru evidențiind continuitatea însemnului dacic al balaurului sau șarpelui în heraldica și sigilografia românească. Interesantele rubrici redacționale privind **Monumentele luptei românilor de-a lungul vremii** și **Personalități ale lumii antice** completează judicios sumar al revistei **Lupta întregului popor,** număr special, 1986. Mai colaborează cu articole: prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, locotenent-major Mircea Dogaru, dr. Florin Constantiniu, col. Emanoil Vladislav.

Numărul special al revistei **Lupta întregului popor** închinat sărbătoririi celor 2500 de ani de la atestarea geto-dacilor în istoriografia antică reprezintă un grăitor și binevenit omagiu adus celor mai vechi strămoși ai românilor, geto-dacii, unul din cele mai mari și mai civilizate popoare ale antichității.

Lector

COMPETINȚE ȘI COMPETENȚE

● Orice scriitor adevărat știe că o carte își are soarta ei. Odată tipărită, autorul și-a spus cuvîntul, urmează să vorbească alții. Acest lucru nu-l face însă M. Iorgulescu în **România literară** nr. 43, unde sub titlul **Critica „volintiră" și Panait Istrati** încearcă să-i convingă pe cititorii comentariului lui Nicolae Georgescu la opusculul **„Spre alt Istrati",** că acesta nu este demn de incredere. Nefiind demn de încredere, cade deci și critica la cartea lui M. Iorgulescu.

Nu ne vom ocupa acum de maniera în care se încearcă discreditarea lui Nicolae Georgescu, operație comună de altfel și altor organe de emisie sincronă, dreptul acesta aparținîndu-i desigur celui în drept. Altceva ne interesează pentru moment în acest articol al cărui semnatar pozează în victimă: colecția de epitete și formule discreditante, unele de-a dreptul injurioase. Ce aflăm despre Nicolae Georgescu? Că **nu are competență, dar că o compensează cu aplombul,** că **este ridicol, că își asumă o „pompoasă gravitate",** că **are o „vocație parazitară",** că **este vinovat de „anexiuni frauduloase",** că reprezintă **o direcție fantasmagorică,** că **are o „gravitate pretențioasă, ridicolă" și, desigur, o „competință îndoioasă".** Acestea toate ni le spune M. Iorgulescu despre criticul cărții sale **Spre alt Istrati** pe mai puțin de o coloană de gazetă! Parazitism, fraudă?

Colecția de epitete și formule discreditante nu este însă completă. Urmează: **„jalnică prestidigitație ignorantă",** din nou **„gravitatea pretențioasă, ridicolă și competința îndoioasă".** Și cu o frecvență care vădește calculul persuadării cititorului, mereu „criticul volintir". Întrebarea simplă este: Nu e cumva prea mult pentru nici două coloane de revistă?

Marius Petrescu

PROTOCRONISMUL FĂRĂ ENTUZIASM

● Citim în nr. 42 al **României literare** un exemplar articol prin intuiție, inteligență critică, generozitate, despre Camil Petrescu. Se numește **Substanțialismul lui Camil Petrescu** și este scris de Constantin Noica. **„Mulți, între cele două războaie, au șovăit"** (să pună pe Camil Petrescu între cei mari). **„Pe deasupra era român — adică trebuia (prin anii 1920) să fie lipsit de suflu, să nu reușească în literatură decît în schiță și nuvelă, iar în materie de gîndire filozofică să rămînă la prelegeri și conferințe, la manual, sau cu una ori două excepții în trecut, la un sfios ecou întîrziat al celor mari din Apus! Duhul marelui Caragiale, acest geniu into-**

Desen de Benone Șuvăilă

tors pe dos, ne trăgea, de altfel, pe toți în cafenea". Constantin Noica știe să vadă și are decizia de a spune ce a văzut în această epocă a anilor 20, adică un complex de inferioritate. Iată de unde venea neincrederea în Camil Petrescu, (ca replică la marea lui incredere în sine), și mai ales discreditul la care a fost supus. Campaniile împotriva lui Camil Petrescu au dat un sentiment de plenitudine unor spirite suficiente.

Dimensiunea reală a lui Camil Petrescu ne-o dezvăluie, ne spune Constantin Noica, **Doctrina substanței.** Citit prin prisma acestei doctrine romanul **Ultima noapte de dragoste...** este revelator pînă și în **„notațiile lui critice de amănunt, ca acea observație** (Ed. Eminescu, 1985, p. 125) **cum că apriorismul matematic reprezintă o greșeală a lui Kant și că explicația universalității și necesității matematicilor rezidă în originea lor de ordin convențional, că deci totul ține de limbaj, ceea ce înseamnă — oricît ar regăsi eroul ceva asemănător lui Papini — o uluitoare anticipație a ce avea să fie formalismul veacului XX".** Constantin Noica știe ce vede în Camil Petrescu și știe să numească ceea ce vede. Spiritul de pionier și grandios al lui Camil Petrescu a mai fost semnalat și altădată, însă niciodată atît de revelator. În **Noua structură și opera lui Proust,** eseistul deosebește o **„profetică viziune critică în legătură cu supraviețuirea sigură a lui Proust, față de cea nesigură a lui Joyce".**

Figura de ginditor care o ia înaintea timpului său este tema centrală a acestui eseu despre Camil Petrescu: **„În acel început de veac, cînd științele păreau atît de sigure de ele și aveau să-și ducă siguranța pînă la catastrofa tehnicismului de astăzi,** scrie Constantin Noica, **iată un ginditor care se încumeta să declare: „știința nu e reală dacă nu e încheiată"; dar ea nu se încheie, de vreme ce nimic nu poate fi cunoscut izolat. Necesitatea este doar a întregului, dar rațiunea înseamnă recunoașterea necesității lumii exterioare, în ansamblul ei. De aici gîndul de o extraordinară temeritate al lui Camil Petrescu: „Logica și matematica sînt iraționale"; ele posedă cel mult raționament și spirit de consecuție — ceea ce posedă în definitiv și nebunul, spunea el — atunci cînd rămîn simple generalități. Oricine își dă seama,** continuă Constantin Noica, **cît ar fi scandalizat o asemenea teză filozofică acum o jumătate de secol. Astăzi însă, în preajma anului 2000, au apărut matematicieni, fizicieni și logiceni care s-o spună ei singuri".** În Camil Petrescu este recunoscut un înainte mergător, motiv pentru care Constantin Noica cenzurează „sobrietatea" introducerii, care procedează obiectivist: **„Fără nici o urmă de entuziasm protocronist, se poate spune astăzi că, întocmai lui Blaga, Camil Petrescu propune în jurul lui 1930 idei și orientări care, părînd provocatoare în prima jumătate, se confirmă surprinzător de bine în a doua jumătate a veacului".** Important nu este entuziasmul protocronist, practic o invenție a spiritului inerțial, ci simpla constatare a contribuției, a situării ei în timp. Protocronismul nu și-a inventat materia, ci materia de studiu impune protocronismul. Constantin Noica a învățat să citească literatura română ca **destin cultural.**

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI, gînd și faptă la temelia păcii

„Oamenii de știință, înțelegîndu-și marile răspunderi ce le revin în lumea de azi, trebuie să-și unească forțele, să-și întărească conlucrarea și, împreună cu popoarele lor, să spună un NU hotărît înarmărilor nucleare, să se ridice împotriva oricăror experimentări și testări cu aceste arme, să determine să se treacă la reducerea și lichidarea treptată a stocurilor de arme nucleare, a oricăror arme de distrugere în masă !"

Academician Doctor Inginer
ELENA CEAUȘESCU
(Din Cuvîntarea rostită la Plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului)

„...ÎN FAȚA NOASTRĂ SE AFLĂ UN CÎMP LARG DE ACȚIUNE. SĂ FACEM TOTUL PENTRU CA ÎN VIAȚA INTERNAȚIONALĂ MĂSURILE DE OPRIRE A CURSEI ABSURDE A ÎNARMĂRILOR SĂ DEVINĂ REALITATE, PENTRU CA, ÎN DOMENIUL DEZARMĂRII, AL ÎNTĂRIRII ÎNCREDERII ȘI SECURITĂȚII SĂ SE TREACĂ DE LA DECLARAȚII LA ACȚIUNI REALE, CONCRETE, DE LA VORBE LA FAPTE !"

„...SĂ MILITĂM ÎN MODUL CEL MAI FERM PENTRU CA DE MINUNATELE CUCERIRI ALE ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII CONTEMPORANE SĂ BENEFICIEZE TOATE POPOARELE, PENTRU TRANSFORMAREA CU ADEVĂRAT A ȘTIINȚEI ÎNTR-UN BUN AL ÎNTREGII UMANITĂȚI !"

„...AVEM FERMA CONVINGERE CĂ, UNINDU-NE FORȚELE, ȘTIINȚA VA DEVENI CU ADEVĂRAT UNA DIN CELE MAI IMPORTANTE ȘI INEPUIZABILE RESURSE ALE VIEȚII, ASTFEL ÎNCÎT TOATE POPOARELE SĂ-ȘI POATĂ SPORI CONTRIBUȚIA LA PATRIMONIUL CUNOAȘTERII UNIVERSALE, LA MOBILIZAREA ACESTEIA ÎN FOLOSUL BUNĂSTĂRII TUTUROR OAMENILOR, CA PACEA, SECURITATEA ȘI COLABORAREA SĂ TRIUMFE DEFINITIV ÎN LUME !"

Din Apelul participanților la Plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului pentru dezarmare și pace în Europa și în lume.

Cuvîntul pace

Cuvîntul pace se scrie în limba română prin muncă.

Prin muncă și prin foarte multă responsabilitate în fața propriei conștiințe și a istoriei — a fiecăruia dintre cei care au transcris și transcriu cu majusculele dăruirii — uneori pînă la sacrificiu — fiecare gînd de bine pentru țară într-o faptă durabilă și folositoare.

Și așa se face că s-a caligrafiat cuvîntul pace pe harta fizică și sufletească a țării numai în ultimele două decenii cu cerneala marii magistrale albastre — care este canalul Dunăre-Marea Neagră, cu neonul și cu nesfîrșitele porți ale sărutului din această adevărată catedrală a curățeniei și civilizației care este metroul bucureștean sau cu arabescurile de granit învins și înnoit de un Transfăgărășan în care este vorba înainte de toate despre tinerețea fără bătrînețe a îndrăznelii și înțelepciunii de gospodari și constructori a oamenilor acestui pămînt.

Pentru că tot despre îndrăzneală și înțelepciune în egală măsură este vorba și în hambarele mai pline în acest anotimp al culesului decît în oricare alt seceris din întreaga istorie a țării, și în cărțile pe care cititorii și le ascund cu o zgîrcenie fericită în buzunarul de lîngă inimă al pardesiului primelor ploi din acest octombrie al mirării culorilor și în solemnitatea fațadelor orgolioase ale noilor cartiere de pretutindeni unde oamenii se întorc în liniștea ceasului de lectură după o zi de osteneală nici mai multă, nici mai puțină decît în ziua de ieri, dar de fiecare dată mai rodnică prin încă un gînd împlinit.

Și tot despre îndrăzneală și înțelepciune este vorba, tocmai de aceea, și în noua inițiativă de pace a țării noastre, exprimată cu atîta limpezime convingătoare în Cuvîntarea rostită la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele țării.

Reducerea de către România cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare și chemarea întregii suflări românești să subscrie acestui gînd de pace printr-un apropiat referendum, adună toate nădejdile de mai bine ale fiecăruia dintre noi și toată încrederea noastră în ziua de mîine. Sub marele semn de recunoaștere a însăși filozofiei acestui popor.

S-a vorbit și se va mai vorbi încă multă vreme despre un adevăr — poate cel mai ușor de reținut pentru un străin — și anume, adevărul că poporul român a avut parte în momentele hotărîtoare din lunga și atît de încercata sa istorie, de contribuția esențială a unor spirite de elită care au știut să-i întrupeze în mod exemplar aspirațiile și tăria găsind întotdeauna drumul cel mai drept — chiar și atunci cînd acesta nu a fost și cel mai ușor — către mai binele și mai neatîrnarea țării.

Acest adevăr și-a pus pecetea privilegiată și pe pagina de istorie pe care o scrie astăzi poporul român, mai unit ca oricînd, cu întregul său potențial material, uman și moral în jurul partidului împlinirilor și speranțelor noastre. Partidul Comunist Român, în frunte cu cel dintîi bărbat al națiunii noastre moderne, secretarul general al partidului și președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Scriind despre pace, scriitorii acestei țări scriu dintotdeauna despre otel și pîine, despre dragoste și revoluție, despre **Ion** și despre **Ciulinii Bărăganului**. Ei și-au căutat și își caută cuvinte potrivite pentru Inimile Moldovei și ale Transilvaniei și ale Țării Românești în întregul ei, slujind cu tot talentul și cu tot nesomnul lor fecund, un pămînt numit România.

Cărțile frumoase stau — tocmai de aceea — demne alături de toate zidirile durabile, ale acestei vremi, pe care o vrem mereu mai a noastră și a liniștii, de aceea spuneam că, în limba română, cuvîntul **pace** se scrie prin fapte.

Teofil Bălaj

Pacea, acest cuvînt de apărat

Trecerea anilor mă îndeamnă să cuget tot mai nostalgic la acele timpuri ale copilăriei și-adolescenței în care deznădejdea și speranța într-o lume proprie a bucuriilor candide se interferau și se completau. Am fost, încă de pe atunci, influențat deopotrivă atît de liniștea încărcată de frumusețe a dealurilor molcome care unduiau pe linia argintie a orizontului, cît și de peisajul uman, pe care îl cercetam cu înfrigurare pentru a-i desluși bucuria și suferințele. Chipul omenesc mă fascina. Încercam să pătrund în geografia lui complicată pentru a ghici gîndurile, pentru a le străbate intimitatea, și poate că în acest „joc" ciudat se află chiar înclinația mea către lumea scrisului. De altfel, în jurul meu se țesea tot mai dură realitate a celui de-al doilea război mondial care sfîșia chiar și liniștea, atît de neclintită pînă atunci, a dealurilor argeșene între care trăiam. Cortegii funebre, morți, mutilați, supraviețuitori, se scurgeau, ca de pe o altă lume, pe ulița satului. Trăiam o impresie copleșitoare, în care peste realitățile istoriei se suprapuneau propriile mele stări emotive, pornite în avalanșă, încă de la o vîrstă atît de fragedă. Atmosfera tulbure de după război, privațiunile de tot felul, mi s-au încrustat definitiv în memorie, determinînd un comportament de „copil trădat de copilărie", frustrat de candoare, prea devreme maturizat. Au rămas vii tiparele acelei vîrste și ele m-au apropiat pentru totdeauna de suferința umană și poate de vocația scrisului. Am rămas marcat de dorința fierbinte de-a face bine, de-a mă împotrivi răului și amenințărilor garantîndu-le oamenilor fericirea prin scris.

S-a afirmat, nu o dată, că în dramaticul sfîrșit de secol pe care-l trăim, scriitorii sînt datori să scrie astfel încît să împiedice, prin forța verbului lor, posibilitatea unui nou război. Literatura nu poate împiedica războiul, ea trebuie însă să-și folosească toate mijloacele pentru ca oamenii să dorească pacea. Pacea poate fi înțeleasă numai pornind de la experiența personală. Ea este reală numai pentru cel care știe să respecte libertatea omului, dreptul acestuia la individualitate. Mai ales într-o țară ca a noastră, a cărei vocație pentru libertate și pace este de sorginte istorică, a cărei aspirație către demnitate umană este o realitate pe care sub auspiciile benefice ale socialismului ne străduim să o împlinim, pacea este un cuvînt care, ceas de ceas, zi de zi, trebuie apărat. Avem în realitatea care ne înconjoară temeiuri să ne dorim pacea. Vocația păcii este însăși devenirea patriei noastre. Crezul păcii este un tel pe care președintele țării îl servește cu credință și pasiune adresînd lumii contemporane soluții de coexistență pașnică și propuneri de pace concrete care ne-au adus stima universală și recunoștința întregii umanități. Referendumul privind reducerea unilaterală a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare cu 5 la sută este un nou exemplu în acest sens. Cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Sesiunea Marii Adunări Naționale, un nou demers strălucit în favoarea liniștii pe pămînt. Să învățăm să trăim și să ne bucurăm. Să învățăm să fim oameni. Să transformăm istoria într-o lecție. Să făurim o lume fără arme și fără războaie, după cum ne îndeamnă președintele țării, să-i creăm omului posibilitatea să fie folositor și să le fie și altora de folos.

Nicolae Velea

Civilizația planetei

Un istoric a numărat, în mai bine de două milenii, nu mai puțin de 14 000 războaie pe care le-a numit **importante**, notînd că au avut loc în același răstimp tot atîtea mai puțin importante din punctul de vedere al suferințelor, morților și ruinei. Cunoaștem, așadar, fie și cu aproximație, numărul războaielor în lume dar nimeni nu a făcut bilanțul păcii dintre războaie : să acceptăm deci că fiecărui război i-a urmat o pace în care s-a pregătit un nou război — și așa mai departe. Iar cursa înarmărilor actualmente a atins cumpăna din care este greu să presupui măcar, că unui cataclism nuclear, spre exemplu, i-ar urma o nouă pace, dacă unui dezastru atomic i-ar supravietui un istoric, este foarte probabil că el ar putea consemna perpetuarea succesiunii milenare a relației război-pace și pace-război, el ar fi nevoit să scrie că a fost martorul unui război căruia nu-i mai urmează nici pace, și nici un nou război : adică îi urmează neantul ! Acel istoric ar fi astfel întîiul a cărui consemnare nu va mai avea cine să o citească, și ultimul care a făcut o consemnare ale cărei cuvinte se vor îngropa necitite în cenușa universului post-nuclear.

Această perspectivă deloc fictivă, și despre care glăsuiesc atît vocile morale cît și acelea ale științei, „beneficiază" la ora actuală de acumulări incredibil de ingenios puse la punct, dezvoltate și perfecționate, înscrise mai ales într-o sofistică tehnologică și imaginativă care consternează mai ales prin iscusința ei, înfăptuită, pusă în slujba distrugerii, a stingerii vieții pe planeta noastră. O cît de sumară cunoaștere a consecințelor unui cataclism nuclear te duce cu gîndul la un paradox infernal : mai mult s-a realizat pentru stingerea vieții pe planetă, decît pentru triumful ei ! Nu știm ce nume i s-ar cuveni acestei anomalii, dar știm că miliardele de locuitori ai Terrei au pacea drept singurul lor aliat în care speră, în care cred, pe care îl invocă și doresc cu toată ardoarea.

Alt paradox este acela că întotdeauna marile acumulări ale spiritului beligerant s-au petrecut în climatul dorinței arzătoare de pace a milioanelor și miliardelor de pămînteni : trebuie, astăzi, să sperăm că acest climat, devotat mai mult ca oricînd stării de pace, nu va rămîne o nostalgie, nu va deveni mai ales o nostalgie prăbușită, și că luciditatea convocată urgent la dialogul rațiunii va triumfa ; avem nevoie de Pămîntul Vieții, și nu de o planetă a sistemului solar tăcînd de-a pururi. Cu mai puțin de un deceniu în urmă alt istoric afirma că atunci existau, pentru fiecare locuitor al planetei noastre, nu mai puțin de 15 tone de exploziv ! Astăzi această cifră este desigur depășită, întrucît investițiile afectate mijloacelor de distrugere încep cu cifra o mie după care urmează miliardele, adică mii de miliarde !

Dintotdeauna pacea înseamnă creație, sau și creație, civilizațiile planetei noastre sînt superlativele creației sub certitudinile păcii. Uneori, o stim, le-au trebuit unor mari civilizații un răstimp scurt de pace ca să se afirme pentru o lungă posteritate, și un răstimp și mai scurt pentru ca oameni și creația lor pașnică să fie îngropate în ruine. Toate acestea le „revedem" în istorie. Actualmente, iată, nu mai putem vorbi de alternative pur și simplu, ci doar de datoria fundamentală a fiecărui cetățean al planetei de-a apăra pacea ; nu putem accepta enormitatea pseudo-filozofică după care evoluția inteligenței umane, a omului însuși — care este, după cum frumos spunea un înțelept : „Conștiința de sine a Universului" — ar fi lucrat cu o uriașă tenacitate pentru autodistrugere, deci împotriva vieții însăși.

În frontul planetar al luptei pentru dezarmare, în primul rînd pentru dezarmare nucleară, creatorii se află în primele rînduri ; și este foarte firesc să fie așa, întrucît Pămîntul nu are nevoie de cronicari ai cataclismului. În ceea ce ne privește pe noi, românii, istoria și civilizația noastră stau mărturie că niciodată aici nu a fost exaltată soluția războiului, ci am fost nevoiți, obligați adeseori să găsim soluțiile optime de a ne apăra pămîntul, tradițiile, istoria, civilizația, neamul... Nutrim credința, aceeași de altfel pretutindeni, că moartea este o lege inexorabilă a omului care a trăit în pace și a creat pentru pace, și nu o consecință a fringerii păcii. Așa cum, este la fel de adevărat că astăzi, grație progresului, evoluției științelor, marilor descoperiri științifice omul are toate șansele de a trăi și crea într-o lume consonantă cu idealurile sale dintotdeauna, idealuri umaniste, pașnice, prin excelență creative.

Ion Țugui

Apel mondial pentru pace

– FRAGMENTE –

Iată semenii mei anii
De spaimă ai veacului
Bîntuiți de războiul
Cu focos nuclear

Și voi optimiști așteptați
O nouă speranță și-un mîine
Produceți piramide
Imense de bunuri

Îi smulgeți pămîntului
Vagoane de pîine
Să hrăniți armatele echipate
Cu avioane, rachete și tunuri

Și-n scurtul răgaz
Mai faceți copii
Scrieți poeme
Pentru cei vii

Poemele muncii
Cu lămpi de sudoare
Încă pe planetă
De foame se moare

*
* *

Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Îți mai spun lume ceva
Ca români și ca semeni ai tăi vom lupta
Pentru viață și cînt
Cît vom fi încă vii pe pămînt

Cît în cer mai sînt stele și lună
Cît mai ținem o unealtă în mînă
Cît mai pîlpîie-n noi marele rug
Al vieții și nu e amurg

Cîntecul meu lume o să-ți tune-n ureche
În sistemul solar nu ai pereche
Pacea e-acum singurul bun principal
Cînd istoria are cadență de val

*
* *

Gîndiți-vă oameni la copiii voștri
Cele mai pure flori ale universului
Nu le luați viața și timpul de-a fi
Lume eternă peste vecii

Desene de Sabin Ștefănuță

Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Un popor nu poate lua patria altui popor
Fără să-aducă prejudicii și nor
Cauzei lumii și cauzei vieții
Cauza păcii și dimineții

*
* *

Nu e rău semenii mei
Să aruncați o privire-n culise
Să vedeți cine sînt cei
Ce nu vă mai lasă speranțe și vise

Voi sînteți mai puternici decît
Toate focoasele atomice la un loc
O minune mai mare decît stelele universului
Voi puteți opri orice foc

Vorbele sînt premergătoare faptelor
Rele sau înțelepte
Destul cu declarații și discursuri dibace
Faceți din arme unelte
Nu mai lăsați pasărea urii să iasă din găoace
Și veți avea o trainică pace

Contemplați-vă munții, apele
Ogorul apărat de buruieni cu sapele
Contemplați-vă mările și oceanele
Contemplați-vă îndelung orașele
Toate vă poartă urmele, semnele
Invențiile poartă o tulburătoare parte
Din voi

Cum v-au trecut prin cap acele idei infernale
Să faceți arme împotriva propriului vostru destin
Să-mpodobiți ura cu strălucitoare paftale
Coborîndu-vă ființa-n declin

Aceleași mîini care mîngîie fiul
Pot înflori pustiul
Și pot cînta lugubru
Pe clapele morții
Nemaidînd nici o șansă
Soarelui vieții

*
* *

Opriți-vă oameni
Drumul vostru de-acum
E-o mare eroare
O singură greșeală și se deschide-abisul
O cosmică rană ireversibilă
Nici o salvare nu e posibilă
Cînd mecanismul s-a pus în mișcare
Începe groaznica marea-noptare

Și cît de frumoasă ești lume
Ce mare îți este izbînda
Pe piscuri tu stai în lumină vibrînd
Ca un stăpîn universul contemplînd

Dacă vrei tu poți să ucizi fantoma războiului
Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Vasile Andronache

Dintr-o remarcabilă și inepuizabilă omenie

Există anumite aspecte, anumite simboluri, anumite decupaje de realitate sau de realitate transfigurată care în plan artistic sau în mass-media semnifică pacea. Cu bine știut impact. Și este meritul artistului de a fi dat atestat de pace, semnificații de pace planetară unui porumbel alb, unei cer senin, unui oraș fremătînd, unei scene de dragoste, unei cîmpii vii. Totul pare simplu, nespus de simplu. Pentru că, asta pentru că întotdeauna pacea a apărut, celor mai mulți, ca un fapt de la sine înțeles. Și de la sine înțeles este și acum și va fi așa întotdeauna. Numai că, astăzi, în mersul acesta simplu al păcii s-a produs un salt calitativ. Ideea filosofică de pace presupune acum acțiune conjugată și, mai mult, profesiuni de credință colective. Operă colectivă — pacea, rod al voinței a milioane și miliarde de oameni, nu mai poate fi apanajul unui grup sau al unei categorii de oameni. Ea trebuie să se manifeste ca idee tutelară, de sub aripile ei trebuie să se croiască noi hotărîri pentru viitor. Sub semnul acestor deziderate simbolurile artistice ale păcii, categoria filosofică de pace, pacea ca operă artistică planetară circulă și trebuie să circule la nivelul celor mai largi mase de oameni de pretutindeni. Pacea a devenit acum categoria filosofică de maximă generalitate și importanță. Și nu prin edificiile ei teoretice, în primul rînd, ci prin forța pe care o poate și trebuie s-o dovedească în practica vieții cotidiene a miliarde de oameni. Un model de transpunere în practică a acestui concept, atîta vreme pentru umanitate un deziderat nostalgic și luminos, așezat undeva pe polița cea mai de sus a vieții unde omul ajunge foarte rar, îl dă poporul român, prin toți fii săi. Poporul român angajat într-o uriașă inițiativă de construcție și reconstrucție materială și spirituală. Milenare sînt voința de pace și practica păcii la poporul român. Exemplele, izvorîte dintr-o vie conștiință a istoriei, cît și dintr-o robustă arhitectură spirituală, sînt nenumărate. Acum, acum cînd e nevoie mai mult ca oricînd de pace, acum cînd pacea și

umanitatea în întregul ei sînt grav amenințate, venim cu experiența noastră de pace, cu tradiția noastră de pace și propunem lumii modelul nostru îndelung verificat, un model ce-și are resursele într-o remarcabilă și inepuizabilă omenie. Anii din urmă au adus în istoria noastră de construcție și pace, prin grija partidului, prin activitatea neobosită a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o redimensionare a străvechilor noastre sentimente de pace. Și nu este deloc întîmplător faptul că tocmai în acești ani poporul român a realizat cele mai mari obiective din întreaga sa istorie. Orașe noi, platforme industriale, căi de comunicație, un nou stil de muncă, remarcabile izbînzi tehnice și artistice, toate înseamnă o angajare, cea mai înaltă, în marele spirit al păcii. Și, ca o supremă recunoaștere a meritelor noastre în lupta pentru pace, în afirmarea în practică a ideii de pace, multe dintre documentele care au sintetizat implicarea noastră în dezvoltarea practică a ideii tutelare a epocii — pacea — au devenit documente oficiale la Organizația Națiunilor Unite. În acest context, recenta Cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la tribuna Sesiunii M.A.N. reprezintă o nouă etapă, superioară în afirmarea voinței de pace, de construcție pașnică, de cuprinzătoare, generoasă umanitate a poporului român. Pacea — fapt de la sine înțeles, cum spuneam, și spuneam această înțelegînd prin ea starea întotdeauna firească a omului, este propusă de noi, aici și acum, ca o acțiune practică și eficientă la care trebuie să participe toți oamenii. În acest context simbolurile ei artistice, cele de-acum recunoscute, cît și cele care vor fi de-acum înainte sintetizate, devin cu adevărat operante, devin vectori ai voinței colective.

Eugen Mihăescu

toma michinici

*
* *

NE DĂM SUFLETUL CU UN SĂRUT
tulburînd rădăcini prin care migrează
frunza către căderea din lut
cînd brumele agonizează

nu știu cum arată în miezul lor
stelele duble din cer
pierderea trăită mistuitor
luminare aprinsă-i în ger

spre iarnă trecem frumoși
imobili la un colț de stradă
pînă cînd norii aceia sfioși
încep să sufle-n zăpadă

vezi respirația noastră e una
aburind luna

*
* *

CITE DIMINEȚI N-AM ASASINAT
cu privirea fluviile culorii
neputincios obsedat
de formele pe care le pierd norii

pînă cînd am aflat că respirînd
în arterele mele
le învăluia nopți de rînd
sîngele populat cu stele

am ajuns să mă bucur
cînd se scutură lumina de petale
izbindu-mă de fiecare lucru
întîlnit în cale

tot mai des de întuneric sînt dornic
și adorm cu capul pe ornic

*
* *

CADE O STEA PE O MIE DE FEȚE
zgîriind trupul nopții de ger
ochiul meu e mai bogat în tristețe
cu golul născut în cer

scîrțîie fulgul sub talpa mea
de parcă scot cuie din stradă
oare chiar a căzut o stea
sau urmează să cadă ?

acasă galoșii călimara
sorii cei negri universuri
eu îmi aprind țigara
din soba care duduie de versuri

iar acum am să dorm
e destul pentru o viață de om

*
* *

EU TE ÎNGROP SPRE VINDECARE
în carcera privirii mele
iar geana-mi umbruie zăbrele
pe gol de chip în lunecare

o fiară nevăzută sînt
ce-și linge rănile ușor
nu te cuvînt sau te cuvînt
atunci cînd vreau să mor

un gest suprem
și nenumit în inimă bătîndă
să nu te chem să nu te chem
sînt tot o pîndă

chiar gîndul fulguie pe buză
cum praful doar în umbra lui pe frunză

*
* *

CONVENȚIA E BLÎNDĂ
eu am inventat funigei în jur
dar într-o pîndă
trecurăm prin cristalul acelui aer pur

am desfăcut o seară la gură
și ți-am sărutat glezna
pe sacul din care izbucnise bezna
dar într-o pîndă dură

apoi tu ai numărat stele
în pupilele mele
în sufletul ce le anină
și după ce-s lăcrimate-n lumină

de ne iubeam e dacă ai ști
doar moartea n-o pot născoci

*
* *

ARD CA UN PLOP
demn pendulînd în memorie
clarobscurul izvorăște miop
dintr-o romantică înțelegere

în cîntecul privighetorii
a făcut explozie un pneu imens
nu mai are nici un sens
unghiul ce-lară pe cer cocorii

mă oglindesc în indiferență
în unda locului asfaltie
și nu se mai știe
că luna poate face o reverență

fremătînd mătur cerul cu demnitate
într-un suflet care parcă mai bate

*
* *

MI-E SUFLETUL TULBURE
înlemnit într-un negru inel
a început să se scuture
doamnă ochiul meu de mister

nu mai ții minte mărul din al cărui obraz
zîmbea asfințitul neînțeles ?
cu tot sîngele treaz
am mușcat dintr-un putred eres

trec trist și firesc
singur ca un om prin zăpadă
și nimeni n-o să vadă
cum mă îndemn să îmbătrînesc

încă mai port iluzia sensului
a mersului

O moară de vînt,
Care se rotește.

Poem poemelor

De la o vreme ochiul lumii plouă
Se sprijină lumina pe o stîncă
Dar moartea mea-i atîta de adîncă
Nu pot din ea să vă mai dau și vouă.

Pe buze veșnic am o dimineață
În roua ei sînt anii ce i-am strîns
Poemele ce s-au pornit pe plîns
Dau vieții mele parcă altă viață.

Pro-pace

Sînt vis de pace, sînt prezentul –
Mi-e gîndul iederă pe-un zid...
Simt, trec rachetele prin mine
Și-n urmă fac cărări de vid.

Hei, lume-a poeziei mele,
Fă-te iubire, – strălucind !...
Eu sînt îngrijitor de stele,
Ascultă-mi inima vorbind ;

Stau între oameni, ca-ntr-o teamă
Ca într-un gol de viață-adînc...
Iar calul meu de frig blesteamă
Cu toată lumea la oblinc.

În singurătate

Copacul scrie înmugurind...
În singurătate –
Visîndu-se stea ;

De-a viselea umplutu-s-a cerul
Cu stele !

De-a viselea această mișcare
În toate cele viețuind...
Pașii mei, de-a visele pe drum !

nicolae sinești

Dincolo de porți

Gînduri.
Lumea presupune
Cum arată diamantul libertății.
Cine mai poate opri
Acest alergat de cai ?
Cine poate opri vîntul,
Ploaia ce spală degetele lumii
Pătate de cerneală ?
Dincolo de porți, mama –
A sport lacătele ruginite
Ale lăzii de campanie
Unde tata dosea cuvintele
Ca niște bani puși deoparte
Pentru alte zile.

Moară de vînt

Stelele
Pe partea dinspre tine
Ochii desenează pe cer
Un soare cît mai aproape

Întoarce-te la timp!

smaranda jelescu

Am la un an de cînd în viața uneia dintre ele interveniseră întîmplări importante, unele capitale, două femei vorbeau la telefon.

Catinca închise și încercă să se descurce din firul lung, se împletea enervant, trăsese telefonul la bucătărie. Îl așeză pe frigider, oftă ușor și puse iar mîna pe cuțit. Tăia mărunt pătrunjel. Masa de bucătărie arăta frumos, era colorată, mozaicată, cu grămăjoarele ei de verdeață ordonate, cu ouăle tăiate pe jumătate, cu bolul de maioneză de un galben cald, amical.

Era dimineață, nu era nici șapte, dar Marina știa obiceiurile prietenei ei duminica, ea se scula cu noaptea-n cap și făcea minuni la bucătărie, pentru că sîmbătă seara venea bărbatul ei de pe șantier. „Ți-a venit iubitul ?" o întrebase la telefon, și acum, cînd tăia pătrunjelul, Catinca rîse plin, potolit. Era măritată de opt ani.

— Nu i-ai spus amorezului să nu sune duminica ?, se auzi, veselă, din cameră, vocea lui Vic.

— Marina. M-a întrebat dacă mi-a venit iubitul. Să trecem după-amiază pe la ea. Trecem ?

— Știi că-s mort după ea !

Bărbatul venise în ușa bucătăriei și o privea. Părul lung, blond, prindea frumos lumina dimineții. Catinca mirosea vag a colonie fină, era proaspătă, impecabilă, cu halatul ei de în scrobit, arătînd într-adevăr ca o femeie căreia i-a venit iubitul. Vic remarcă amuzat că era ușor fardată la ochi.

— Du-te dincolo, știi că nu-mi place, citeste ceva, vin imediat.

O vreme fu liniște. Catinca veni cu platoul și cafelele aburinde și le puse toate pe o măsuță mică. Lor nu le plăcea să mănînce la bucătărie.

Marina nu greșise, pentru că Vic era inginer la ecluză, la Cernavodă, și nu venea acasă decît simbăta seara. Catinca avea chiar, sentimentul proaspăt de iubită, care de ani de zile își așteaptă bărbatul, nu soțul, să intre seara în casă, simbătă, obosit, mirosind a muncă tăbăcită dură, intrată definitiv în piele, în gustul și mirosul pielii, în privirea cu pupila de antracit, căreia oboseala îi așeza și stratul subțire de praf, picla de la Cernavodă.

Femeia simțise acele schimbări, imperceptibile pentru străini, petrecute cu privirea lui, care atunci cînd îl cunoscuse era doar frumoasă, inteligentă. Un bărbat liniștit. Vic avea patruzeci de ani. Era un „bătrîn" pe uriașul șantier, dar la ecluză nu, acolo într-adevăr trebuia să fii „cineva" și probabil că de acolo îi venea lui aerul acela nou, semnificația privirii sale.

Catinca observase că fața soțului ei întinerise realmente, deși o brăzdau oboseli și riduri — normal. Vic muncea enorm, „dar spectaculos", își spunea ea chiar cu o ușoară invidie, de fapt nu ușoară, ci dimpotrivă, puternică, scurtă însă, ca un cuțit prin inima unei femei care iubește și surprinde un anume ton, jos, în vocea bărbatului, vorbind cu alta.

Ea îi și spusese la un moment dat „ești un tip distructiv", cu un aer aproape serios, pentru că acum laboratorul i se părea meschin uneori, lăturalnic.

Nu era ca Marina, care atunci cînd era vorba de munca ei, de patima crîncenă pentru ceea ce face, ridica sprîncenele, autentic uimită, cînd cineva vorbea de orice alt soi de activitate umană, cu un gest scurt, nervos, unul din gesturile ei scurte, nervoase, încărcate de un soi de dispreț, de nepăsare, cu atît mai jignitoare cu cît erau necontrolate.

Catinca aștepta. Vic urma să povestească, în fiecare duminică dimineață ea asculta istoria „canaliștilor" cărora le știa de acum, la multi, fizionomiile, biografiile lor specifice, de muncă.

Află cu surprindere că acolo nu se prea vorbeste de viețile lor personale, ea credea dimpotrivă, că pe un asemenea șantier e ca pe front. „Nu, dragă, zîmbise Vic, nu e ca pe front, pe front te așteaptă moartea, de aici confesia, indiscreția, ceea ce nu e cazul la noi !" îi explicase, cu o anumită superioritate depărtîndu-se imperceptibil de ea, o străină, o neofită, poate o intrusă ?

Sigur, Catinca exagera, toate acestea se petreceau într-un strat foarte adînc al pămîntului ei fertil, pămîntul căsniciei ei fericite, cernoziom greu de roadă, populat de albine, greieri și ciocîrlii care țîșneau neprevăzut spre soare din griul copt.

— Ce-am avut ieri cu Mărghitan, ăsta e fantastic ! Intră-n rocă de parcă ar intra într-o femeie !, rise el, tare, neglijent, ca-ntre bărbați.

— Domnule, vine ăla de la serviciul plan la mine cu situația și-mi spune că a calculat că Mărghitan a excavat singur cinci milioane de metri cubi de pămînt. Nu știu dacă îți dai seama ; e fantastic ! Povestea e că omul s-a uimit și el de această cifră și a alergat să i-o comunice, să-i facă o bucurie, dar apucatul n-a vrut să-l asculte, l-a repezit că taie frunză ciinilor, umblă brambura pe șantier, și striga după el „la muncă ! la muncă fir-a-ți ai dracului !", în timp ce bietul contabil fugea de acolo, poticnindu-se prin gropi, îi era frică de ăsta, că-l bate !

Vic rîdea în hohote și Catinca, molipsită și ea, își scoase ochelarii și-i ștergea cu un șervețel, văzînd scena, văzîndu-l pe tinerelul acela subțire din Ardeal, despre care Vic vorbea des, cu ochii injectați, strigînd după bietul om care venise să-i aducă o bucurie — „la muncă ! la muncă !" și drăcuindu-l.

— Era cît pe ce să nu vin decît azi. Abia la pauză și-a dat seama Mărghitan și s-a dus la serviciul plan luîndu-l pe tip din scurt, parcă-i cerea socoteală, omul a repetat speriat cifra de parcă ar fi anunțat o catastrofă. „Fugi de-aci !" a reacționat excavatoristul și pe urmă l-a apucat o bucurie sălbatică : „Nu pleacă nimeni !" voia să ne-mbete pe toți criță. Am mai băut noi ceva, dar cu ochii pe ceas și cînd m-am ridicat să plec, ce crezi c-a făcut ? M-a condus pînă la ușa bufetului și mi-a spus „Domnu' inginer, știi ce ești dumneata ? Un navetist nenorocit, asta ești !" Ne-am pupat.

O vreme au mai vorbit, amuzați. Catinca a pus un disc, ea avea această delicatețe, niciodată duminica dimineața nu deschidea vreun aparat, nu lăsa pe alții — radioul, televiziunea — să le organizeze starea, ci alegea ea, cu un aer fals neglijent muzica pe care o iubeau ei doi, pentru că intuia starea bărbatului, a ei se plia după a lui și punea discul să le-o completeze, să le-o înflorească.

— Ce face Marina ? A luat-o rău în sus ! Crezi că o să ajungă academician ? Sper să nu se simtă obligată din cauza asta, să se urîțească !

— De ce să n-ajungă ? Probabil c-o să ajungă ! Iar de urîțit nu s-a urîțit deloc. A înflorit ! Catinca zîmbi și privi pe fereastră, îndepărtîndu-se, zîmbi unui gînd al ei ascuns.

— Da... a demarat direct într-a treia ! Formidabil, n-am văzut-o de aproape doi ani. Cum s-a făcut ?

— Simplu. Vii rar. Și cînd vii, preferăm să stăm singuri. Tu știi că noi doi n-am „ieșit" cam tot de pe atunci ? Ai să te abrutizezi — rise femeia.

Desene de Sabin Ștefănuță

Și el surise, știa că nu-i face nici un reproș. Unde să se ducă ? În aceste două zile, în aceste două minunate zile. Și în concediile rare, cînd fugeau pe la o cabană, singuri. Sau la mare, singuri.

— Mergem azi ?

— Mergem, mergem precis. Mi-e dor de Marina !

Vic n-o găsi pe Marina schimbată, cel puțin în primele momente, cînd ea îi sări de gît. Era volubilă, cum o știa, nici nu se uita la Catinca, devenise neimportantă, important era el, Vic, ea îl atingea mereu. „Tu, cu prieteniile tale tactile" îi spusese Catinca odată, acum spectatoare, uitată de cei doi „cavaleri ai liniei de aur" care se copilăreau, își luau vorba din gură, strigau unul la altul ca recruții de la țară care se descoperă din aceeași lume. Ăștia doi sînt „pe-o seamă", gîndi Catinca. Vic al ei avea o lumină proaspătă pe față, „lucea", rîdeau întruna și Marina întreba precipitat, iată, ea se înșelase, prietena lor dovedea că poate fi interesată și de alte treburi. Întreba de canal însuflețită, ea cunoștea bine localitățile acelea, le știa, se născuse acolo și la un moment dat Catinca văzu lacrimi în ochii ei, pentru că Vic îi vorbea de punctul „Basarabi", Murfatlar adică, de dispariția totală a satului... satul acela idilic, mirosind a must.

A fost un moment de pauză, s-a lăsat liniște, Marina și-a șters repede ochii, fără să se ferească și a spus cu voce albă — „da, e fantastic, o să fie fantastic" și s-a dus la bucătărie.

Atunci remarcă Vic mulțimea de flori din casă, o tandrețe explicită, o confidență publică, aerul avea o densitate anume, în casa aceea era instalată „o stare".

Și abia cînd Marina se întoarse de la bucătărie, în rochia ei de voal, ușoară ca un costum de balet, un costum de un roșu închis pe care erau flori mari, abia schițate, Vic o privi mirat, ca și cînd n-ar fi cunoscut-o, îi dădu dreptate soției sale, Marina era un centru de vitalitate, mocnit, o flacără îi ardea pe dinăuntru pielea netedă, dîndu-i nuanțe calde, umflîndu-i ușor carnea, forma care palpita în aer ca un lujer.

— Tu ce faci, întinerești, desfizi legea firii ? !

— Da, răspunse Marina.

Ei chiar au vorbit despre asta, citind-o pe Alexandra, actrița, care spune din cînd în cînd „noi o să-mbătrînim generația tînără", au rîs, dar Marina chiar credea, era o teorie a ei, cu formarea personalității unitare într-o stare de entuziasm colectiv, care are reverberații lungi în timp. Chiar fiziologice.

— Și care comportă riscuri, spuse Catinca. Starea de care vorbești tu, entuziasmul ăsta, atît de explicit la tine, atît de neglijent. Da, neglijent. Nu sînt chiar toți oamenii minunați și entuziasmul tău e suspect, dacă nu presupune discernămînt.

— Dar eu am discernămînt, uită-te la voi ! răspunse repede Marina, și era atît de impersonal răspunsul ei, necesar în argumentație, încît cei doi au izbucnit din nou în rîs, nu era nimic de făcut cu Marina. Vic mai ales era amuzat, ea nu avea într-adevăr deloc un aer de savantă, așa, zvîcnind tot timpul, și-ți trebuia oarecare efort de imaginație să ți-o închipui concentrată ore-ntregi, aspră, suptă de un gînd, masculină, violentînd necunoscutul.

— Eu nu te pot imagina, de ani de zile te cunosc, nu te pot imagina în laborator, făcînd calcule rapide, greșind și luînd-o de la capăt ! spuse Vic.

— Nu prea greșesc, răspunse ea sec, zîmbind subțire. Nu e nevoie să mă imaginezi pe mine făcînd calcule rapide. Tu fă canalul !

Catinca se neliniști. Vic putea fi șocat. Ea se obișnuise cu această duritate orgolioasă, era intratabilă, dar momentul trecuse și nu numai atît, Catinca observă că Vic nu numai că nu se... șocase, dar o privi în ochi pe Marina, zîmbind și el la fel de orgolios, se înțeleseseră, erau de acord. „Ce seamănă ! Ce siguri sînt pe ei !" și simți o nevoie instinctuală să-i apere, ei îi era frică, o frică obscură de o asemenea „luare în posesie a victoriei", era mai lucidă, poate era mai lucidă, oamenii ei puteau claca rău la prima izbitură cu adevărat gravă, care le-ar fi clătinat această siguranță... Această siguranță, pe care o aveau ei doi, că o asemenea catastrofă nu se putea întîmpla. „Probabil că altfel nici nu se poate cîștiga... nimic !" își mai spuse, dar o ușoară stare de împotrivire, mai bine de neliniște, rămase.

Au stat ore întregi de vorbă, duminica aceea moale și ocrotea, erau deștepți, frumoși și fericiți, ce situație nu foarte obișnuită, deloc obișnuită, nu ? !

Așezați sub o stea fastă, într-un an pozitiv, plin de efort și luminat de fericiri liniștite... „Liniștite !" ar fi izbucnit în rîs Marina, auzind o asemenea fază...

Pe la opt a sunat soneria și cel puțin pentru Catinca, după amiaza a luat sfîrșit, ei de altfel nici n-au mai stat, poate o oră. A venit o prietenă a Marinei, Cica, însoțită de un bărbat simpatic, dar cu puțină burtă, burticica aceea caracteristică a oamenilor care beau mult, „temeinic" își spuse Catinca ironic. De altfel ei nici nu erau treji, aveau volubilitatea transpirată a orelor anterioare, probabil multe, cu paharul în față, au intrat în casă agresiv dizlocînd starea de intimitate a celor trei. Catinca o detesta oricum pe femeie, era una din persoanele din preajma Marinei care o irita, pentru care își penaliza prietena cu acel calificativ — „neglijentă". Cica era mai degrabă mărunță, tunsă scurt, „cu șuvițe", adică în două culori, avea fața rotundă mare, drăguță, făcuse însă prematur „laba gîștii" la ochi și puțină gușă, probabil va îmbătrîni rapid. În permanentă dramă sentimentală, confidentă ideală, știa să asculte, avea replică și era perfect nulă din punct de vedere social. Acum tocmai perora, cursiv, avea cursivitate, explica cu humor o atitudine a ei, ceva de genul acesta, Catinca n-o asculta, aștepta momentul să se ridice și să plece...

— ...Gabi de la Tîrgoviște ! Înțelegi, asta i-am spus — „Eu sînt Gabi de la Tîrgoviște" — și rîdea, acompaniată de Marina care vădea un entuziasm... stupid, parcă voia să le-o arate — „Ia uite ce grozavă e", povestind istoria aia fără sare, în care Cica voise să cucerească un regizor,

Bărbatul care o însoțea pe Cica se îmbătă văzînd cu ochii, devenise monosilabic, dizgrațios, cu ochii apoși.

— Cine dracu sînt ăștia ? întrebă Vic pe stradă, enervat. Catinca ridică din umeri.

Iar Marina, cînd rămase cu cei doi, se posomori dintr-odată. În casă se făcuse fum, mirosea a băutură, perechea se certa, acum, ignorînd-o, ea se simțea obosită și nervoasă. Florile păliseră, ușor otrăvite, Marina făcu în grabă curent, deschizînd toate ușile și se duse la telefonul din dormitor să vorbească în provincie.

Cînd s-a întors, îi găsi pe cei doi cu lumina stinsă, în pat, se frămîntau. Marina se sperie, închise repede ușa și se duse în dormitorul ei, pe care îl încule. Respiră adînc și-și frecă fața cu palmele, un gest al ei.

„Tudor", șopti, „haide repede înapoi, Tudor !

---

film

Săptămîna filmului cubanez

I. Dintre filmele pe care le prezintă pe ecranele noastre, cinematografia cubaneză își relevă tinerețea — cu toate însemnele sale —, și totodată convingerile ferme de la care pornește, demnitatea, intransigența, dar și temperamentul și ardoarea. Cele cinci filme reunite în această gală : **O logodnică pentru David** (în regia lui G. Orlando Rojas), **Depărtarea** (Jesus Diaz). **A doua oră a lui Esteban** (Manuel Perez Paredes), **Amada** (Humberto Solos) și **Păsările vor zbura** (Rolando Diaz), dau o imagine unitară despre ceea ce a fost și este poporul cubanez, despre spiritul care îl animă. Ceea ce impresionează în primul rînd este limbajul cinematografic direct, fără pedanterii și emfază, aplicat unei lumi concrete, care își cunoaște rosturile și face eforturi pentru a și le cunoaște și mai bine, fără să uite nici un moment care este locul poeziei și al dragostei în această căutare de sine. Este, evident, o cinematografie „în marș", impregnată de spiritul acestei necontenite revoluții, care își păstrează luciditatea și echilibrul ca pe bunul cel mai de preț cîștigat, fără să dramatizeze excesiv, fără să emită pretenții la adevăruri ultime. Un ton firesc, mijloace simple dar eficiente, noțiuni limpezi despre dreptate, adevăr, omenie, despre dragoste și datorie, personaje concrete cu dimensiuni firești — toate acestea la un loc dau seama despre o sănătoasă stare de spirit artistică. Sînt numeroase momente și personaje emoționante, datorită atît realizării actoricești cît și conducerii regizorale, dar nu elementul tehnic primează, performanța artistică propriu-zisă, ci preocuparea pentru acuratețea mesajului, pentru firescul și adevărul vieții aduse pe ecran. Filmele acestea îi caracterizează pe cubanezi, ne conving de specificul spiritualității lor, de specificul revoluției lor, prin nimic tributare modelor, tiparelor artistice și exigențelor de împrumut — și aceasta mi se pare a fi prima și cea mai importantă calitate a unei cinematografii fără de care discuțiile despre artă sînt superflue.

Depărtarea surprinde momentul în care două vieți, despărțite pentru multă vreme, se reîntîlnesc ; o mamă, care și-a părăsit de mai mulți ani băiatul, aflat atunci în pragul adolescenței, într-o perioadă în care ar fi avut nevoie de sprijinul ei, revine din America pentru a se întîlni cu el ; băiatul a trecut peste greutățile de la început, are acum o familie a sa, o viață a sa și filmele cu care vine mama — despre viața ei de dincolo —, valizele cu lucruri, filtrele de cafea, casetofoanele, cu care încearcă să-l reciștige, nu fac decît să sporească penibilul rupturii petrecute cîndva între ei. Ceea ce trebuie păstrat, ni se sugerează, este sensul existenței, pentru că atunci cînd el este pierdut, nimic nu-l mai poate reface. Mijloacele pe care le folosește Jesus Diaz — scenarist și regizor —, pentru a-și susține demonstrația, sînt de o simplitate desăvîrșită : scene de interior în spatele cărora nu se bănuiesc nici măcar facilitățile unui studiou ; patru sau cinci camere disponibile, un culoar, o bucătărie și o terasă a casei de pe care vedem o imagine panoramică a Havanei ; totul se sprijină aici pe puterea de convingere a actorilor, pe capacitatea lor de a sugera stări și relații, pe farmecul și puterea lor de interiorizare. Veronica Lynn, Jorge Trinchet, Isabel Santos reușesc să se achite cu dezinvoltură de partiturile pe care le au la dispoziție în acest spațiu restrîns, în care posibilitățile imaginii sînt și ele limitate. A avea ceva de spus, a avea ceva de lăsat să se înțeleagă dincolo de cuvinte, este prima condiție de a fi a unui film și **Depărtarea** o îndeplinește cu prisosință. Pereții nu devin sufocanți, personajele nu simt nevoia să explodeze pentru a-și pune în lumină condiția. Totul decurge în limitele firescului, în datele vieții de toate zilele.

Nicolae Mateescu

---

muzică

«Hronicul muzicii românești»

De mai mulți ani, muzicologia românească este martora unei întreprinderi de importanță hotărîtoare și de ample dimensiuni : la Editura Muzicală se tipărește lucrarea „Hronicul muzicii românești" de Octavian Lazăr Cosma, ajunsă recent la al șaptelea volum. Tema reiese limpede din titlu. Dimensiunile temei se pot aproxima oarecum dacă vom menționa, de pildă, că ultimul volum are aproape 600 de pagini. Importanța temei este legată de întreaga noastră devenire culturală unde, atîta vreme cît putem vorbi de personalități de anvergura unor George Enescu, Mihail Jora, Dinu Lipatti și mulți alții, arta muzicală va ocupa un loc deosebit de important.

Fără a intenționa aici să întreprindem o analiză sau descriere amănunțită a ultimului volum din „Hronicul muzicii românești", vom sublinia cîteva dintre ideile-forță ale lucrării, cu atît mai mult cu cît acest recent volum ne prilejuiește o „reconstituire" clară a unei metodologii, deopotrivă bazată pe analiză și sinteză, metodologie care este aceeași și în celelalte volume, chiar dacă, prin forța împrejurărilor (a grupărilor tematice și subtematice) claritatea (și eficiența) ei în celelalte volume este mai puțin la vedere.

Tema acestei recente apariții editoriale este muzica de la îmbinarea ultimelor două secole, care folosește textul, de natură laică și/sau religioasă. Locul specific al acestor genuri ale artei sunetelor este descris limpede (p. 143) : „Într-un fel, genurile muzicii vocale au constituit factorul intermediar între creația vocală și muzica de operă, balet, simfonică și camerală, servind modelele valorificării cîntecului și jocului popular, oferind soluții în definirea stilului național într-o etapă de intense contradicții, caracteristice unui moment de reevaluări pe linia autodefinirii. Căci, în domeniul creației vocale activau personalități marcante... Cu toate acestea, este de neconceput o acreditare a contribuțiilor în muzica vocală, fără antrenarea tuturor creațiilor". Este limpede că un asemenea citat nu putea fi desprins decît dintr-o secțiune tratînd, la modul general, sintetic, profilurile tematice ale unui mare număr de lucrări muzicale. Și într-adevăr, înainte de a face prezentarea a numeroși compozitori, mai mult sau mai puțin importanți, dîndu-le acestora un număr de pagini în raport cu valoarea pieselor și specificînd clar rolul lor în ansamblul componisticii naționale, Octavian Lazăr Cosma, în capitolul „Coordonatele fenomenului componistic" (avînd unele sub-capitole intitulate sugestiv „Generațiile de compozitori", „Avatarurile profesiunii de compozitor", „Poziția compozitorilor români față de curentele moderne", „Timotei Popovici — **Principiul național în muzică**", „Direcții dominante în componistica română, Sămănătorism, Simbolism, Impresionism" etc.) surprinde sintetic cadrele în care se vor potrivi divers multiple creații, numeroși creatori.

La rîndul lor, prezentările și analizele de lucrări, de profile componistice se vor grupa după criterii de sinteză. Titlurile următoarelor capitole sînt „Creația corală", „Miniatura corală", „Compoziții corale — prelucrări de melodii populare", „Creația corală sacră", „Cîntecul". „Creația vocal-simfonică", sub-capitolele tratînd aici fie creațiile unor autori, fie lucrări de însemnătate majoră ale genului respectiv. Aceasta nu înseamnă că analiza se desprinde definitiv de sinteză. Iată un exemplu dintr-un capitol dedicat lui Eduard Caudella. (p. 324) : „Cîntecul de factură populară nu este sinonim cu prelucrarea, deoarece nu se apelează la un model în extenso. Mai curînd este vorba de stilizare, cînd procesul componistic antrenează diferite elemente tematice pe care le reformulează în conformitate cu chipul versurilor".

Menționînd aici și considerabilul **Index de nume și creații**, vom repeta afirmația că „Hronicul muzicii românești" este o izbîndă muzicologică majoră.

Viorel Crețu

Vino, vino, şoptea, vino... la timp, vino la timp !"

Dar gîndul că Tudor ar fi putut intra în clipa aceea în casă, cu scena din camera cealaltă, o îngrozi.

Dimineața, devreme, ea trebuie să ajungă la institutul ei de cercetări la ora opt, ușa camerei era larg deschisă, patul strîns. Nu mai era nimeni, și Marina respiră ușurată.

Erau în întuneric, un întuneric deplin, scufundați în patul moale, liniștea materială făcea ca aerul tălos, cu miros de brad, de iarbă, să devină și el material, cu personalitate.

— O liniște cu personalitate, un aer cu personalitate, un întuneric cu personalitate... șopti Marina, lipindu-se de Tudor care fuma, cu fața în sus. Se întoarse spre ea, lăsînd țigara, bîjbîind după scrumieră, se întoarse și începu s-o mîngîie de sus, de pe frunte, coborînd, pe față și pe gît, coborînd, iar ea culcase deja capul pe pieptul lui mare, respira greu, de prea multă...

— Aș vrea să-ți spun ceva ce încă nu ți-am spus, din viața mea. Trebuie să fie, și aș vrea să-ți spun acum !

— Nu cred să fie ceva care nu mi-ai spus, nu cred să mai fie, răspunse el, și în întunericul dens Marina nu-i văzu zîmbetul amar.

Mîna se retrase. Tudor reluă țigara.

Ea sări deodată în genunchi, conturată vag, „ca un totem" gîndi el și ca s-o simtă, prinse cu amîndouă mîinile talia mică, simțind că ființa Marinei, personalitatea ei ascunsă se opune, acum avea ceva de spus. Bărbatul o lăsă. Fuma și încerca să-i desprindă ochii, sclipătul ochilor, din întuneric. Dar ea căzu repede înapoi, pe pieptul mare, începu să-și șteargă părul de acel... teritoriu imens și pustiu... acel teritoriu imens și pustiu în gratiile căruia bătea inima lui. Apoi se ridică la fel de repede în aceeași poziție și acum el o deslușea aproape.

— Uite, am să-ți spun cum l-am cunoscut pe Emil Botta. Recunoaște că asta nu ți-am spus, precis nu ți-am spus. Precis nu ți-am spus ?

Tudor tăcu. Nu mai putea, nu mai vroia să răspundă acum.

— Da... Eram tînără și era o seară frumoasă de iulie, răcoare însă, mă plimbam cu Alexandra, nu mai știu ce era cu noi, unde fusesem, au trecut foarte mulți ani. În orice caz, era tîrziu. Acolo, la muzeul Aman, unde sînt în fundul curții ateliere, era lumină și noi am intrat, dar pictorii stăteau și ei afară pe bancă, fumau. Am străbătut curtea și parcă-mi amintesc — nu ți se întîmplă ? — mi-amintesc și vocile, le aud în urechi, schimbul acela de „bună seara", de fapt erau un pictor și un sculptor, amîndoi au făcut carieră. Reală. Ne-am așezat și noi pe banca aceea lungă din curtea frumoasă, era foarte bine și liniște, vorbeam puțin. Știi, cînd se lasă cîteodată în București cîte o noapte de asta potolită, plină de suflet... Și atunci a intrat Emil Botta, a deschis poarta aceea masivă, forjată, a venit spre noi încet, rostind și el, cu vocea puțină, plină de modulații „bună seara". Era foarte elegant — vieux mode — avea o haină bleumarin și la gît o eșarfă de mătase, virită în gulerul cămășii deschise, probabil de mătase și ea. Pe vremea aceea nu știam că e un mare poet. De unde să știu ?

— Și ce impresie ți-a făcut ? Dar tu lui ?

— Cred că nici una, nici unuia. Mie nu-mi plăcea foarte tare cum juca teatru, mi se părea manierist, de modă veche... fan-fa-ronard, închipuiește-ți, deșteaptă mai eram ! Iar că era un mare poet nu știam. De fapt, altceva nu-mi amintesc. Cred că era foarte politicos și n-a spus nimic memorabil. Ar fi fost și stupid !

Marina tăcu.

— Și ?

— Atît. Dar cred că asta nu-ți spusesem. Că l-am cunoscut pe Emil Botta, șopti ea greu și se lăsă din nou spre Tudor, îi căută capul, i-l cuprinse cu amîndouă mîinile și-l sărută lung, ca o expiere, pe gură.

Spre ziuă, stelele erau atît de mari că într-adevăr puteai să — da — să le atingi cu mîna. Satul de munte mirosea a fum, a vită, a aer. Tudor nu putea să doarmă din cauza liniștii. El nu se uita spre pat unde Marina dormea adînc. Umbla prin întuneric, fereastra era mică, joasă. Căută pe masa mare sticla cu vin, găsi chiar un pahar, fără să facă zgomot, bău cu sete. Pe la patru în sfîrșit, se auzi primul muget de vită, clinchetul unui clopoțel, strada în pantă se anima, fumul, mirosul de fum, deveni concret, se auziră primele voci de oameni joase, răgușite, Tudor se lăsă în sfîrșit în pat, îi luă trupul întreg în brațele sale mari și adormi imediat, lovit de o durere surdă în ceafă, adormi fericit și disperat.

(Fragmente de roman)

SOLDAT, SOLDAT, SOLDAT

areta sandru

Se trezi cu sentimentul că dimineața aceea seamănă izbitor cu cea în care plecase cu trenul. Călătoria dura de-a lungul unei singure zile, întotdeauna de vară, și ce sentiment reconfortant o încerca, amintindu-și acum de toate acestea. Drumul cu trenul se repetase un șir de ani, dar toate amănuntele se topeau acum într-o singură călătorie. Mai întîi drumul pînă la gară traversînd o stradă pustie, nu mai pustie ca celelalte. Cîteva case vechi, fără etaj, cu burlane la colțuri, avînd în scobitura din afară niște lei dintr-un metal pe

care nu l-a atacat niciodată rugina. Pînă la gară număra în gînd cîți asemenea lei a întîlnit în cale, înmulțea numărul ferestrelor de pe orizontală cu cele de pe verticală, observa iedera ondulată după formele geometrice ale lucrurilor pe care le acoperea, provocînd adevărate accidente de vegetație. Ajunsă pe sfertul de cerc al trotuarului, de unde urma să traverseze, aștepta inutil apariția vreunui vehicul, trecea rareori vreunul.

În compartiment, cîteva figuri pe care le observa și de care se despărțea întotdeauna cu sentimentul că le vede pentru ultima oară. Cîteva tunele prin care urma să treacă trenul. Istoria acelor drumuri devenea în conștiința ei la fel de celebră ca bătălia de la Rovine. Drumul îl parcurgea singură de la vîrsta de 12 ani. Nu de puține ori priviri furișate pe urmele ei la ieșirea din gară : un copil plîngînd și un geamantan uriaș. Atunci poate și-a dat seama pentru prima oară de singurătatea oamenilor care treceau dintr-un vagon în altul. Uneori se mai oprea vreunul în dreptul geamului care dădea în compartimentul său, făcîndui un semn amical cu mîna. Se crispa pe banchetă, neindrăznind să le răspundă, avertizată că niciodată nu se știe cu cine intri în vorbă. Urmărea neisprăvit interesant de dincolo de fereastră. Își imagina că mii de fetițe asemenea ei, au privilegiul de a circula cu trenul la aceeași oră, dintr-un capăt la altul al pămîntului, avînd aceeași libertate ca a ei. Își revendica în fiecare vară dreptul de a face acest drum așa cum altii cereau cadouri sau bomboane. Își stăpînea cu grijă reacțiile infantile față de cei mari, trecînd cu succes testele la care era supusă. Cei mari renunțaseră de mult s-o mai întrebe cine e mama, cine e tata, sau să-i dea spre rezolvare probleme simple de aritmetică. Trecea rar neobservată și adesea stîrnea comentarii, fiind dată drept exemplu de curaj în fața altor copii de aceeași vîrstă, duși de mînă cărora ea le zîmbea cu un aer superior, deși știa precis cît o urau în acele momente.

Stătea cu nasul lipit de geam, în dreptul gurii ei sticla se aburea ușor, stîlpii de telegraf alergau unul după altul din ce în ce mai repede, iar sîrmele se roteau cuprinse de panică. Cel mai mult se bucura în fața spațiilor deschise, ale cîmpului de pildă, și atunci își repeta în gînd definiția orizontului. Un cîmp de luptă, se mai gîndea, nu putea fi decît un spațiu deschis. Își recapitula bătăliile pe care le învățase la școală. Își închipuia că afișele de pe culoar cu avertismente în caz de incendiu, prescriind primele măsuri pe care trebuia să le urmeze, sau cele prezentînd imagini cu munții patriei, sînt înlocuite cu repeziciune de altele, prevestind marile bătălii ale timpului.

Acum de pildă o profesoară tocmai povestește despre felul în care a scăpat de la moarte sigură un porumbel pe care urma să-l sacrifice la ora ei de anatomie.

Copiii au fost de acord că pot reține anatomia internă a porumbelului și de pe planșe, pentru că atunci cînd urma să fie sacrificată pasărea a protestat și s-a urcat pe umărul ei, de unde n-a mai vrut să coboare.

Un bătrîn scoase din vestă o fotografie cu niște cîini de rasă. Poza trece din mînă în mînă și ei i se pare dintr-o dată că bătrînul seamănă foarte bine cu unul din cîini, doar că e mai flescăit.

La gîndul acesta, pe care nu are cum să i-l știe nimeni, bătrînul rînjește spre ea arătîndu-și dinții și ea e convinsă că se pregătește s-o latre.

Își reia locul la geam, trenul este un personal, avea să renunțe peste cîțiva ani la personale, dar le-a păstrat în continuare afecțiunea pe termen nelimitat.

— Un cîmp de luptă, reia cel de lîngă ea, punînd ca din întîmplare mîna pe genunchii el de copil, un cîmp de luptă va fi întotdeauna sub cerul liber. Să ne închipuim deci că sîntem singuri traversînd această cîmpie, și că de-o parte și de alta a căii ferate mișună **automate**. Au cai, sînt cîteva regimente, dispun de arme, de generali, de decorații. Vîntul bate din față, avertizează el, scoțînd o mînă pe fereastra vagonului.

Toată lumea din compartiment ia parte la bătălie. Ea, femeia cu cei doi nepoți, profesoara de anatomie, bărbatul cu pălăria de paj, bătrînul cu cap de buldog.

— Ascultați ce vă spun. Pînă la destinație, se uită el la ceas, și tonul lui este profund profetic — vom fi la rîndul nostru martori la această bătălie istorică. Ea ne va marca existența, atît a noastră cît și a urmașilor noștri.

În fiecare vară, în acest vagon, în acest compartiment, avea să fie vecina acelor oameni cu care călătorea pînă la destinație. Numai buldogul cobora cu o stație înainte și era așteptat pe peron de familie și de mai mulți cîini.

★

Cîmpul pare nepăsător, e o zi de iulie toridă, azi nu crede că cineva ar avea chef să se bată. Și totuși, bătrînul ridică degetul ca pe-un stîndard și profetizează mai departe, dînd ordin de luptă. Dincolo de fereastră se derulează miriștea, cu un salcîm și-o fîntînă atît de departe, de parcă ar sprijini cerul să nu cadă asupra cîmpului de luptă. Se aude tropot de cal secondînd roțile anemice ale trenului.

— Unora le e frică, dă el din cap, din nou cu ochii pe geam. Vacarmul e prea mare, îl auziți ? Și asta e din cauza fricii. În curînd vom sosi la destinație și nu vom afla niciodată cine a învins pe acest cîmp de luptă.

Ea ar fi vrut să-i întîlnească pe toți acei soldați pe un bulevard plantat cu arbori. Fără să-și dea seama, trenul trece acum prin fața unei cazărmi. Lupta nu s-a terminat încă, dar cineva se apucă să cioplească piatra pentru un monument. Pentru cine, pentru care din ei ? se gîndește cu încăpățînare. Cineva îi dictează numele fiecăruia în parte, avea întotdeauna zece la caligrafie, și din cînd în cînd i se reamintește ce să pună după numele lor : soldat soldat, soldat, maior, major, soldat... într-o stație oarecare e nevoită chiar să primească o delegație de veterani, sau cel puțin așa își spuneau ei, care îi reproșează că pe monumentul din al doilea război mondial nu sînt trecute și numele celor care au luptat în primul. Căci nu e nici o deosebire, spuneau ei, noi tot am murit, doar armele au fost ceva mai sofisticate. A poruncit atunci celui care sculpta monumentul să ridice altul mai mare, ca să încapă toate numele lor, nu mai prididea să noteze numele soldatilor, acestia veneau în fața ei, salutau scurt și îi dăruiau ultimii maci de pe cîmp, înainte de a deveni cîmp de luptă. Unuia îi dădea mai apoi o cîrjă din lemnul luat din gardul casei, un pansament pe care învățase să-l facă la școală — și învățase chiar să dea salutul fiecărui grad în parte.

În urma trenului apărea la scurt timp imaginea generalului pe un cal alb, înspumat, care stătea atît de drept în șa, încît avea senzația că o să se rupă în două. Imaginea acestuia se suprapunea peste cea a bătrînului care declanșa lupta în fiecare vară, din trenul lor personal cu care ea pleca în vacanță. Ani de-a rîndul participase la aceste lupte, primise și dăduse onorul, ridicase la rang de căpitan cîteva sute de soldați, agățase medalii pe pieptul unora, îi trecuse cu mîna ei pe monument fără să se uite nici un nume, bătrînul care declanșase lupta i-a șoptit confidențial la ureche că anul următor va participa și ea la această bătălie, va primi un cal alb, macii continuau să fie depozitați pe culoar, sau în plasa bagajelor, pentru a nu-i stîngheri pe călători. Numai că în vara următoare, atunci cînd evenimentele aveau să se precipite, cînd își dădea seama clar că de ea ar putea depinde succesul acelei bătălii, au intervenit pe neașteptate alte evenimente care au făcut-o să lipsească de la lupta ce se dădea dincolo de trenul personal. I-a trimis atunci o telegramă generalului, prin care își cerea scuze că nu poate participa, urma să dea niște examene. Imaginea lui din tinerețe o revăzu atunci clar pentru cîteva clipe, la fel de puternic ca și din compartimentul din care privea cu binoclul scenele bătăliei. Și se gîndea că de fapt de general depinde și de dacă nu cumva acesta se născuse gata general.

petru solonaru

Geneză

Păsări din ouă,
vii, prind a zbura,
Privirea ta... din rouă...

Floare-ți rămii...

Floare-ți rămii cea din urmă, frumoasă !...
Mirele-ți orb,
increatul,
te-a stins...
Întoarcerii nu-s, spre cele ce-ai tins,
pesemne
rugi...

Albă nopții te lasă !...

Clopotul, rar...

Clopotul, rar,
bate-în risipa
ce-o-îndătină
humelor,
Clipa...
Codru ce-a fost umbră și verde
iernii,
supus,
cintece pierde,
Poate ar fi mirare,
dar nu-i
să-l ascundă cenușa sub grul...
Triste poteci vîntul tresaltă.
Pururi răspuns :
liniștea
'naltă...

Floralia

Bucură-te-în pîrg și-aminte-i,
veghea-ți,
Floare,
doar seminței !...
Zvon părelnic ce te suie,
ceasul — lujer,
mîine nu e...
Singur Unui fii mireasă —
— în-ne-înțelesul ce te-apasă.
Pleoapă,
roua, — în clar să-închidă
urma stelei crisalidă...
Duh de-argilă te ascunde
pretutindeni
și niciunde !...

Septembrie

(Hai-ku')

Prin vii se curmă...
septembrie iar...
Totu'-i zadar în urmă...

petru m. haș

suprafața muzicii

cînd merg merg mai mult pe trotuar

cîteodată gîndesc

multe treburi zic nu se cad

acum cînd pășesc pe suprafața
muzicii scriu din pură plăcere

și soarele

și soarele se tălăzuiește-
nverzit peste
mări
supus la cazne umiliri
și ocări

post scherzum

după povestea aia
cu upanișade
s-a-nvîrtit o vreme
prin urbea-nserată
a gustat pe săturate
din eșecul dogmei
etice stringîno în
mînă ciorapul rănilor
sufletești — numai petice — din
buzunare-i cădeau veștede poeme
pe fiecare stradă
distinsă doamnă pitagora
veselă șeherezadă

refracție

desigur domnule ai
dreptate niciodată eu
n-am fost de
față oriunde
eram dragul meu mai
mult în altă
parte or ăsta-i curat
dezechilibru cînd
se rostea un cuvînt deja
eram dus
cu gîndul departe poate
nici n-auzeam n-aveam
cum să-nvăț oarece și
de asta-mi dau seama
și-acum cînd
citesc vorba asta
refracție

Revista „Luceafărul" pe plaiurile Luceafărului

Ajunsă la cea de-a doua ediție, această manifestare organizată de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Botoșani și de redacția revistei „Luceafărul" a prilejuit — în perioada 21—23 octombrie 1986 — cîteva frumoase acțiuni culturale, menite să popularizeze revista în rîndurile oamenilor muncii botoșăneni și să contribuie la o mai bună cunoaștere de către colaboratorii revistei a locurilor de pe care s-a înălțat Poetul. Programul manifestărilor, deosebit de intens în cadrul actualei ediții, a cuprins vizite de documentare, întîlniri cu cititorii, sezători literare organizate în trei comune fruntașe ale județului, prin aceasta urmărindu-se o mai largă pătrundere și o mai bună audiență a revistei în mediul rural.

Astfel, în comuna Sulița, oaspeții au fost invitați să viziteze Ferma piscicolă Dracșani, condusă de inginerul Tudor Trandafir, oferindu-li-se totodată prilejul — cu concursul primarului comunei, Gheorghe Vărăreanu, și al lui Gheorghe Popescu — să cunoască și celelalte obiective economice ale comunei. La sezătoarea literară care a urmat, pe lîngă lectura din creația proprie, oaspeții au avut posibilitatea să stabilească un dialog viu cu oamenii muncii, cu cadrele didactice și elevii, care s-au arătat deosebit de interesați de problematica literară contemporană, de felul cum văd scriitorii realizările comunei. De altfel, atmosfera de interes reciproc și sinceritate a fost caracteristica tuturor sezătorilor literare care au avut loc în aceste zile în toate localitățile vizitate.

În comuna Vorona — însoțiți de Petru Condurache — scriitorii au admirat multe din satele frumoase și bine întocmite, precum și noul centru edilitar al acestei comune pe cale să devină un mic orășel agroindustrial. De asemenea, au fost vizitate cele două obiective de interes turistic ale comunei, o frumoasă surpriză fiind oferită apoi de creatorul local Gheorghe Țugui, care și-a prezentat expoziția de măști populare. La Trușești, oaspeții au fost conduși de tovarășul Marin Chipoancă la Fabrica de zahăr de aici, cea mai recentă cetățe industrială din județ.

În plus, în cadrul actualei ediții a manifestărilor, s-a făcut un popas la Ipotești și Agafton, unde se văd deja roadele celor două tabere naționale de pictură organizate aici.

Pe tot parcursul deplasărilor în județ, scriitorii au fost însoțiți de Dana Petraru, vicepreședintă a Comitetului de cultură și educație socialistă, și de Mihai Gânga, instructor al aceleiași instituții.

În sfîrșit, să-i nominalizăm pe cei care au luat parte la acțiunile prilejuite de cea de-a doua ediție a manifestării : din partea revistei — Iulian Neacșu, Valentin F. Mihăescu, Ion Iuga și Radu Anton Roman, din partea Cenaclului din Botoșani al Uniunii Scriitorilor — Dumitru Țiganiuc, Lucia Olaru Nenati, Gellu Dorian și Emil Iordache.

Emil Iordache

ESEU

SATUL DIN NOI

Pietre, dale de piatră, ziduri, trepte și stîlpi

Există, cum spuneam, un sat dincolo de realitatea noastră fizică imediată, el este într-un fel și trecutul și imaginea noastră despre acest trecut. Ceva indistinct, desigur, dar și foarte exact totodată, pentru că satul acela este satul din noi. Îl căutăm uneori cu ardoare, îl mai și rătăcim cîteodată. Ne rătăcim de el rătăcindu-ne în propria noastră memorie. Sentimentul regăsirii poate fi și o întîmplare, un curcubeu, de pildă. Plouase, stropi mari străvezii mai luceau colo și colo prin aer sau era numai amintirea lor. Ședeam pe o mică zare de deal în podgorie și priveam curcubeul. Mă uitam cum atîrnă de el dealuri, creste de piatră, văi, terase lungi arcuite spre codri iar peste ele, într-un amestec scăpărător de pămînt și de raze, se ridicau ca niște lujeri spre cer aburii de pe acoperișurile caselor. Recunoșteam într-o latură a acestui curcubeu, chiar de la rădăcina sa, urcînd în pante și aglomerîndu-se către vîrf, contopindu-se, toate drumurile satului, recunoșteam așezări vechi, în straturi, unele peste altele, ca niște focuri zidite și înălțate pe rînd din sămînța aceloraşi și aceloraşi vetre, recunoșteam și trăiam amintiri care nu mă atinseseră pînă atunci și pe care nici nu știam că le am.

Rădăcinile acelui curcubeu le răscoliseră, poate, apele ploii le spălaseră, și iată-le urnite și urcîndu-se acum tocmai în bolțile cele mai largi. Colo, în stînga, tocmai pe pintenul acela de deal, arde cu turlele ei roșii biserica Dării. Ca o singurătate, ca o reflecție. Departe de sat, pentru ca drumul pînă la ea tot în pantă să fie, să însemne și oboseală și reculegere. Departe, ca să nu se amestece cu lucrurile cele de fiecare zi și ale fiecărei case. Ca un exil pe care numai sărbătorile și doar amintirile îl sparg cîteodată și doar cei ce se duc, numai cei care pleacă.

Dincoace, în dreapta, peste creste de calcar și calcinări de umbre, pilpîie vatra celui mai mare și mai misterios tezaur, **Cloșca cu puii de aur**, istorie și protoistorie în piatră, focuri închise, stinse în fărîmituri și pulberi de stinci. Puțin mai încolo, **Stînca lui Ambrozie**. În față, ruinele unui castru roman. Pietre, dale de piatră, trepte, ziduri, stîlpi. Sînge și carne de piatră, un ospăț nesfîrșit al vremii care se adună, aleargă și se odihnește și ea tot în piatră. Istorie și mit la un loc, pentru ca să se despartă apoi, istoria să urmeze într-un fel însăși calea pietrei și a tezaurului găsit aici, iar mitul să se adune ca roua de pe lespezi în legende și povestiri. Acestea din urmă își căutau povestitorul, l-au găsit în Voiculescu. Exact peste dealuri, în drum drept și la pas, de la Pietroasele și pînă la Pîrscov, acolo unde s-a născut, este o călătorie de o jumătate de zi. În întoarcerile lor spre locurile și chipul de origine, povestirile au însă răstimpuri și meandre de secole. Străbat cînd ca prin mișcătoare și străvezii pînze lungi de păianjen, cînd ca printr-o misterioasă și fecundă geologie, împinse prin alunecări și rupturi de pămînt. Niște vulcani noroioși bolborosesc și azi undeva sus, deasupra munților, ca niște pîlnii de cer spre străfunduri de aștri. Ceva din înfiorarea și lenta lor supraviețuire coboară pe versanții timpului pînă în povestirile lui Voiculescu, semn că undeva în adîncimi de memorie materia este încă vie, arde și caută în sus către cuvîntul care să-i dea formă și împlinire.

Mărturisirea

Iată o mărturisire ca de fișă literară pe care Voiculescu o include într-una din povestirile sale : **La vîrsta de zece ani, am fost pus în școli departe, la București, unde am făcut liceul. M-a dus tata. Cel dintîi lucru ce a făcut, după ce mi-a găsit gazdă, a fost un pelerinaj la muzeu să-mi arate Cloșca cu puii de aur...** Așadar, cel dintîi lucru cu care povestitorul intră în contact, chit că vorbește prin altcineva, printr-un personaj al său familiarizat din lecturi cu arheologia, este marele tezaur de la Pietroasele. Știa din copilărie despre el, nu se putea să nu știe, aria de răsfrîngere a marii comori spărsese demult granițele geografice ale locurilor, tezaurul dispăruse, fusese ridicat, dar fascinația lui dăinuia în așa măsură în legende încît acestea deveniseră un al doilea și poate că cel mai sigur depozit al lui. De aici iradia, îi înfierbînta pe căutătorii de comori și-i improprietărea cu speranța repetării și multiplicării lui. O adevărată armată de scormonitori de pămînt apăruse înainte de primul război și după, umblai ziua pe dealuri, printre gorgane, pe sub copacii mari bătrîni și rămuroși, pămîntul era neted, liniștit, și a doua zi îl vedeai răscolit, spart și întors pe cealaltă parte.

Tezaurul pe care îl căuta Voiculescu la București este un punct nodal al copilăriei, de aceea scriitorul dă semne de familiaritate ca și de tristețe, față de el, pentru că fabulosul, miticul comorii nu i se confirmă decît parțial, iar realitatea este mai puțin strălucitoare decît amintirea. Mai ales că aceasta din urmă i-a venit, ca să zicem așa, pe căi tîrzii și ocolite : **...„Cloșca cu puii de aur care mi-a dat, de altfel, atunci, o grozavă decepție. Mă așteptam** — zice el, cel prin care vorbește, **să-mi ia ochii o pasăre măiastră cu doisprezece fofoloci de aur împrejur și n-am văzut decît niște cioburi de vase și cioburi de tăvi, e drept de aur, și cu nestemate cît buricele degetelor. Dar pasiunea mi-a crescut mai înflăcărată. Era proba pipăită de ceea ce-ți poate dărui lutul dacă ai noroc."**

Norocul, deci, această întîmplare.

Se află aici una din cheile înțelegerii artei povestitorului căci dinspre aceasta Voiculescu a avut un formidabil noroc. Realitatea i-a servit întotdeauna în marginile unei fantezii creatoare înflăcărate după cum aceasta, fantezia, a născut la rîndul ei un alt șir de realități și s-au suprapus neîntrerupt. Iar vatra în jurul căreia se petrec toate este, chiar dacă nu o numește decît o singură dată, aceea a tezaurului.

În scopul povestirii

Există un termen, întrulocarea, iar multe din povestirile lui Vasile Voiculescu gravitează în jurul lui. Ele au aproape întotdeauna un pretext real, ceva care ține de istorie la urma urmei sau de nostalgia acesteia. Cel mai adesea pretextul este vînătoarea, un moment dinaintea ei sau de după, **întrulocarea** cum spune el, această strîngere la un loc, așezarea într-un anume scop. **Întrulocarea** în scopul povestirii, am spune noi, un moment sadovenian, tipic pentru adoptarea stilului narațiunii directe. **Întrulocarea** care la Voiculescu înseamnă cel mai adesea regăsirea unor amintiri. Și în **Sezon mort** și în **Căprioara din vis** și în **Behaviorism**, în **Iubire magică** sau **În mijlocul lupilor**. Vechi și străvechi teritorii ale sufletului omenesc par a se fi retras către practici ale vînătorii care mai înainte fusese magie și din care povestitorul scoate la iveală frînturi de nerecunoscut. Și de netolerat, desigur, căci protagoniștii îi vedem de obicei suferinzi, exilați de forfota comună, plasați undeva într-o natură primitivă. Ar putea fi pitoresc dacă n-ar fi tragic, căci acest gest al **Întrulocării** merge cu mult mai departe îndărăt, în timpuri arhaice, ca să deșeleneasca un început comun. Și să explice, să arate ce ? — ne întrebăm dacă nu o anecdotică a timpului modern. Această povestire, de pildă, **În mijlocul lupilor** : ne vorbește despre un vrăjitor de lupi, pe jumătate sălbăticiune, pe jumătate om, trăind din moși-strămoși printre fiare și ajutîndu-se de ele la vînat. Magie, vrajă, mister ; ceva neconcludent la urma urmei, ceva neverosimil pînă cînd nu se arată, nu se explică taina. O singură certitudine funcționează, aceea că lumea nu-l agreează pe vrăjitor iar fiarele îl recunosc, ascultă de el. Dar cum pornește, cum se derulează povestirea : un judecător de pace trăiește un tipic moment al **întrulocării** (discuții despre vînătoare, o vînătoare în abstract mai mult, o cultură a vînătorii, un mit al acesteia) și povestește, își introduce partenerii de dialog în hățișul unei întîmplări pe care o trăise la început cu o curiozitate rece, științifică, dar în seama căreia se lăsase apoi cu toată ființa și toate simțurile, străbătînd necunoscute și miraculoase baraje de timp ca să ajungă în cele din urmă la un strat magic greu de presupus dar și mai greu de explicat. Judecătorul de pace îl însoțește pe vrăjitor în pădure, ca să-i asculte și să-i descifreze o adevărată lecție de taină.

A.I. Zăinescu

(va urma)

Un nou premiu internaţional pentru literatura română

Un nou premiu internaţional pentru literatura română ! După Tudor, Arghezi, Eugen Barbu, Adrian Marino, Nichita Stănescu, laureaţi ai premiului Herder, după marele premiu de poezie de la Struga pentru Nichita Stănescu, literatura română primeşte o distincţie de prestigiu prin hotărîrea Uniunii Scriitorilor din R.S.F. Iugoslavia de a înmîna premiul de la Smederevo lui Geo Bogza.

Creaţia literară a lui Geo Bogza a fost de curînd încununată cu primul Premiu Internaţional al Festivalului „Toamna poeziei de la Smederevo", din R.S.F. Iugoslavia. O importantă distincţie internaţională vine în acest fel să încununeze o activitate artistică îndelungată, o prezenţă literară şi publicistică cu rezonanţe ce depăşesc clipa atît de fugară a imanenţei literare. Premiul „Cheia de aur a oraşului Smederevo" **este de fapt inaugurat cu acest prilej, propunînd un nume românesc în constelaţia ce va încununa de acum înainte literaturile ţărilor dunărene. A inaugura un premiu cu un nume prestigios conferă demnitate aleşilor de mîine ai acestei distincţii. Opera lui Geo Bogza, prin majestate stilistică şi prin amploarea inspiraţiei creează auspiciile cele mai favorabile pentru laurii care vor încununa în fiecare an fruntea unui artist de pe ţărmurile bătrînului fluviu. Prilejul este cu atît mai nimerit pentru a evidenţia importanţa operei scriitorului român, caracterul angajat şi patetic al prezenţei sale în contemporaneitate.**

PAGINI DE ANTOLOGIE

CANTEMIR

El a fost un cărturar de talie europeană, pe cînd în această ţară prea puţini ştiau carte, şi totuşi nu s-a ruşinat să fie român.

El a fost un mare învăţat, pe cînd neamul lui agonisise prea puţină învăţătură, şi totuşi nu s-a ruşinat să fie român.

El a trăit pe cînd nimeni nu bănuia că pe aceste pămînturi se va naşte Mihai Eminescu, şi totuşi nu s-a ruşinat să fie român.

Vineri, 26 octombrie, 1973

PÂRVAN

De cîte ori, din zona sudică a mării unde se află întinderile de nisip însorite, porneam spre miezănoapte şi ajungeam la Istria, fiorul pe care-l încercam, căutînd să-mi închipui ce va fi fost cîndva pe acolo nu-l întrecea pe acela ce-mi străbătea toată fiinţa la gîndul că într-o vreme necrezut de apropiată, toate acele pietre, evocînd o pierdută civilizaţie, fuseseră atinse de privirea şi mîinile lui Vasile Pârvan.

Dar ajunge un fior, oricît de adînc, spre a te încumeta să scrii despre un asemenea om ?

Cîndva — într-o vreme de la care n-au trecut mai mult de trei decenii, dar care acum îmi apare patriarhală, pentru că, pe atunci, Dobrogea îşi păstra vechiul chip, încărcîndu-şi îmbrăcămintea şi obrazul, pentru fiecare kilometru străbătut, cu un kilogram de praf — ajungînd la Ulmetum, şi aflînd de la paznicul cetăţii că, în tinereţe, lucrase la săpături sub conducerea lui Pârvan, l-am năpădit cu un potop de întrebări, despre cum era şi cum vorbea cu oamenii, despre ce făcea în fiecare oră a zilei, cum mînca şi unde dormea, întrebîndu-l şi iar întrebîndu-l, ca un arheolog care, mistuit de curiozitate, ar da la o parte pămîntul de pe lespedea în stare să dezvăluie secretul unei întregi epoci a istoriei.

Dar ajunge o asemenea curiozitate, chiar mistuitoare, spre a îndrăzni să scrii despre un om ca Vasile Pârvan ?

Mă îndoiesc că ar putea ajunge, cum nu cred că ajunge nici faptul că, de cîte ori îi întîlneam pe profesorii Ion Nistor şi Radu Vulpe mă uitam la ei nevenindu-mi să cred că au avut privilegiul de a-i fi fost studenţi. Ei puteau vorbi despre Pârvan. dar eu nu am căderea să scriu un singur rînd despre acest om, intrat în legendă de pe cînd era încă în viaţă, şi care şi-a trăit viaţa atît de auster, închis în geometria disciplinei sale, ca între zidurile unei cetăţi, ca într-un turn foarte înalt. Un turn ce nu are, la nivelul pămîntului, la nivelul muritorilor de rînd, nici o întrebare. Prin întreaga formulă a existenţei sale, Pârvan e inabordabil profanilor, chiar celor ce au citit Getica din scoarţă în scoarţă.

Dacă totuşi îmi îngădui să scriu, nu e pentru a da despre el o idee, oricît de vagă, celor ce n-ar şti cine a fost, ci pentru a mă mărturisi pe mine însumi. Fiindcă de pe cînd eram foarte tînăr, în multe nepriceput, dar însetat de existenţe exemplare, fiinţa mea lăuntrică mult a avut a face cu Pârvan. Cu legenda lui, cu lumina incoruptibilă pe care a răsptîndit-o, încît, adeseori, ca despre cţiva alţii, al căror nume îmi luminează viaţa, m-am întrebat : — Ce m-aş fi făcut fără el ? El mi-a dovedit, cînd tare aveam nevoie de asemenea dovezi, cînd poate m-aş fi sufocat fără ele, că poţi fi cărturar român, trăind la porţile Orientului, fără nici un compromis, pururi înveşmîntat în toga demnităţii.

Eminescu şi Bălcescu, cei care, în ceasuri de restrişte, îmi întăreau cugetul, aparţineau unui secol trecut şi s-ar fi putut, îmi spuneam cu spaimă, ca felul lor de a fi să nu se mai potrivească timpului în care trăim. Vremea oamenilor mistuiţi de o credinţă trecuse. Venise aceea în care trăim, a marii imoralităţi de după primul război mondial, cînd cei bogaţi, puternici şi inculţi îşi închipuiau că pot înjosi totul, cînd de cîteva ori pe zi îmi era dat să aud, şi chiar să citesc, că intelectualii români sînt nişte lichele, că sînt lipsiţi de caracter, că pot fi cumpăraţi de oricine, oricînd şi pe nimic. Ce s-ar fi ales de sufletul meu, dacă n-aş fi putut să-i pun în faţă exemplul lui Pârvan ?

CREANGA DE AUR

Ecoul celui mai îndepărtat trecut, dar nu răzbind prin negura timpului, ci trezit de un limpede fior artistic, poate fi găsit în Creanga de aur, **una dintre capodoperele lui Mihail Sadoveanu. Cînd firul de măsase al povestirii începe să se desfăşoare, timpul ajunsese, autorul o spune de cîteva ori, la anul 780 al erei noastre. Eroii cărţii se numesc pe ei înşişi daci şi sînt, mai departe şi netulburaţi de nimeni — şi nici în cugetul lor, atenţi totuşi la tot ce se întîmplă pe lume — închinătorii acelui dintîi zeu ce a dat o credinţă, şi mai ales o lege morală, primilor oameni care, pe aceste pămînturi, au văzut răsăritul soarelui, roua dimineţii şi toate minunile firii. Nimic aspru, sau crîncen, sau viforos, pecete a atîtor personaje sadoveniene — în eroii cărţii ci numai lumină, cumpătare, înţelepciune şi îngăduinţă faţă de noua religie care începuse să-şi ridice bisericile prin văi. Unul dintre ei, al doilea în ierarhia vechiului cult, dar personaj principal al povestirii — este trimis, pentru şapte ani, în Egipt, să se iniţieze în tainele cele mai vechi şi pline de taine religii, iar apoi, printr-o hotărîre surprinzătoare dar nu lipsită de tîlc, în cea mai strălucită şi coruptă capitală a vremii, spre a-şi da seama, cu ochii lui spălaţi de izvoarele Carpaţilor, dacă noua credinţă, îmbrăţişată de împăraţii Bizanţului, a adus vreo fericire popoarelor. Totul se discută, se hotărăşte şi se înfăptuieşte sub semnul celei mai depline seninătăţi. Reprezentanţii vechii Dacii, cu nimic schimbaţi în plin secol al VIII-lea, se dovedesc lipsiţi de pismă, străini de orice viclenie, cuviincioşi unii faţă de alţii şi cuviincioşi faţă de lege, pururi inspiraţi de marea carte a firii. Cînd mi-i imaginez, în lungile lor veşminte albe, retraşi într-un teritoriu neîngăduit oricui, îmi aduc aminte, cu tot ceea ce ştiu, cu totul ceea ce se poate şti în Europa despre el, Tibetul. Adeseori m-am întrebat dacă „Muntele ascuns" — acest Tibet al Daciei —, unde începe şi sfîrşeşte Creanga de aur, de pe ale cărui culmi Sadoveanu spune că se zăreau Mureşul şi Oltul, nu va fi fost cumva Hăşmaşul Mare.**

Geo Bogza

SUB SEMNUL LUI ORION

Din perspectiva pe care-o avem asupra operei putem spune fără sfială că Bogza, reprezentînd nu doar „un caz deosebit" în literatura noastră, **este poetul în agora.** Nu ne vom instala nici un moment pe poziţia confortabilă a celui ce unifică o întreagă privelişte de verdicte critice, după cum nu vom ezita să considerăm că opera bogziană — contradictorie, fascinantă, derutantă — se defineşte, în ceea ce are durabil, printr-o poezie de primă mărime.

Bogza răspunde la o întrebare **(De ce scriu, România literară, 7 octombrie 1971)** într-un mod original, aducînd un adevărat arsenal de argumente („ca să-i tulbur pe oameni" ; „să lupt împotriva înstrăinării şi a mecanismelor de gîndire", „să-i fac pe oameni mai buni" etc.), pentru ca, „expediata" concluzie din final să pună pe gînduri şi chiar să producă „neînţelegeri" pentru mulţi comentatori pripiţi şi pătimaşi : **„Nu fac literatură. Ceea ce fac intră desigur în acel domeniu al culturii care se cheamă literatură, dar eu nu fac literatură (...)".**

Este un mod polemic de a-ţi susţine „secretul" operei, cu convingerea că numai opera deschisă se poate susţine în timp, prin confruntare. Ceea ce la prima vedere pare doar limpede, liniştit, împăcat, ascunde în fibrele adînci ale ţesăturilor, o tonalitate de talazuri năprasnice, triumfătoare, ce din avîntul lor se contopesc luînd alte şi alte forme, dînd operei imensitatea inimaginabilă, continuă, a unei orgi marine.

În plin climat avangardist apare la Bogza **starea de exasperare**, şi, în primul rînd „exasperarea creatoare", stare ce rezumă o întreagă estetică. Conform acesteia, versul trebuie să fie „un cumplit atentat la existenţa liniştită a lumii", şi, în aceste condiţii, actul creaţiei devine „un mit de transfigurare cu îndîrjire". Bogza va denunţa poezia trufaşă şi leneşă, „egoistă şi falsă", aşa-zisă „hermetică", abuzivă şi inconştientă, pentru a proclama cu drept de document şi program de generaţie, poezia ce se apropie de „estetica elementară a vieţii", singura capabilă să spargă putregaiul conformist şi să fie citită şi înţeleasă de toţi oamenii, ca un drept elementar. Bogza îşi argumentează non-apartenenţa la idealurile unei societăţi acoperite de plăgi de ignoranţă bolnăvicioasă, dar nici o undă de tînguire nu străbate lama rece a tăişului său, cită vreme o contemporaneitate „îl reclamă", întinzîndu-şi „tentaculele unor probleme ca o caracatiţă". Încrîncenat în verdicte polemice, vorbeşte de fapt despre condiţia omului constrîns în lagărul unei existenţe derizorii : omul, spune el, nu are timp decît de a vorbi „pentru o singură dată" în numele „tuturor durerilor acumulate de fiinţă în miliarde de ani", convins fiind că este stăpîn pe ipostaza sa (unică) în care poate determina începutul. Este condiţia unei supreme descătuşări, a unei energii ce trebuie să se consume pentru a scoate la lumină tipare noi, devorînd pe cele ruginite. Este semnul recunoaşterii sale printre figurile „halucinante" ce alcătuiesc zodia unor Jarry, Rimbaud, Lautreamont, Poe, Chagall etc., întrucît starea generală, dominată de calvar nu mai poate să încapă în pieptul atlantului revoltat.

Alte două volume **(Cîntece de revoltă, de dragoste şi moarte şi Ioana-Maria)** îl vor conduce la ideea esenţială, potrivit căreia poezia, pentru a-şi dobîndi statutul, nu poate fi decît adîncă — noutatea se capătă numai prin adîncime ! —, epurată de meandre şi violenţe verbale, cu alte cuvinte, o poezie vizionară. Dintre toţi avangardiştii, o spunem în treacăt, Bogza este structura cea mai complexă şi fecundă, lucru pe care-l va dovedi din plin opera sa poetică, în ciuda traiectelor atît de controversate. Şi mai departe, ar fi de prisos să se vadă cu tot dinadinsul altceva decît ceea ce **poezia** poate argumenta fără urmă de tăgadă !

Adevărul este că, după izbucnirea vijelioasă cu primele cicluri de versuri, Bogza, nemulţumit, va căuta „temeiuri pentru o neclătinată credinţă". Razele acestei credinţe iluminau în gîndul său o supremă aspiraţie. Întreaga sa fiinţă era răscolită de realitatea unei cărţi de viaţă şi de moarte şi, de fapt, împlinirea unei cărţi esenţiale a fost visul său cel mai aprig. Fapt ce-l va pecetlui definitiv în 1976, cu ediţia finală a **Cărţii Oltului.** Din acest moment (am numit anii '37), Bogza a lăsat impresia (amarnică) a „despărţirii" sale de poezie, aventurîndu-se în colosale „experienţe" lirice, rămînînd pînă în clipa din urmă **Poetul,** descoperindu-se pe sine după îndelungate căutări, purificîndu-se, pentru ca în cele din urmă să-şi dezvăluie adevărata identitate.

„Despărţire" de poezie ? Nu, pentru că, dacă destinul lui Bogza prin timp este într-adevăr tensional, pe de altă parte, istoria literară, în mai mare măsură, a înregistrat ca un seismograf deruta criticilor, puşi în situaţia de a boteza un gen nou în literatură, şi apoi, perpetuîndu-se greşeala de a vorbi, de atunci încoace, aproape în exclusivitate, la fel, despre toate cărţile sale. S-a văzut astfel, limpede, cum o parte a criticii a evoluat în umbră, chiar şi atunci cînd a avut perspectiva de durată asupra operei (prima ediţie a **Cărţii Oltului,** 1941). Aşa se face că însuşi autorul simte nevoia unei subtile explicaţii **(Scurtă mărturisire, Contemporanul, nr. 13, 26 febr. 1971)** şi mărturiseşte că înainte de a fi avut timp să reflecteze asupra termenului de **reportaj literar,** nu fără surpriză, ba chiar cu amărăciune, acest „verdict" necruţător ameninţa să se întindă asupra mai multor scrieri, care „nu aveau vreo legătură cu reportajul", ajungînd, şi mai trist, să fie tocit în foarfecele „entuziasmelor sterile", făcîndu-se multe în numele lui, „pînă ce totul a fost compromis". Amară leţie !

Mai mult. Cu ani în urmă **(Ce este reportajul, Vremea, an VII, 11 martie 1934),** într-un articol program, deşi, fără intenţii polemice, explică concis care sînt „cele trei elemente esenţiale ale gazetăriei moderne : pamflet, reportaj, informaţie". Temperamental şi condus de firisoarele vii care mai rămăsesră în nervurile fiinţei lui de după supremele convulsii interioare, îşi alege reportajul (deşi va practica, cum am văzut, şi pamfletul), în care vede „o şcoală a vieţii adevărate", singura modalitate în stare să spargă estetica „turnului de fildeş".

Şi mai mult, modul cel mai eficient şi convingător pentru a te introduce în „miezul fierbinte al faptelor". La aceştea, se adaugă, desigur, raţiunea exercitată de relaţia cu funcţie dublă, meserie-gazetărie. Publicate săptămînal în **Vremea,** era de aşteptat ca într-o bună zi ele să se închidă între două coperţi, cu atît mai mult cu cît erau unitare ca modalităţi şi teme. Astfel se naşte **Ţări de piatră, de foc şi de pămînt** (1939), carte crescută „sub semnul desperării telurice". (M. Eliade).

Să revenim. Bogza este frămîntat de nelinişti. După scurtă perioadă în care isi dă seama că nu a deprins toate însuşirile necesare statutului de reporter, trebuie să recunoască — şi mărturisirea lui este cheia problemei — că, de fapt, nu „trăise în miezul fierbinte al lucrurilor", cît în propria-i conştiinţă. Nu era suficient să fie „obsedat de demnitatea omului". Gîndind realitatea, de fapt, se mărturisea pe sine însuşi, oscilînd fără răgaz între revoltă şi reverie, fără a fi reuşit s-o numească exact. Mai departe, îşi explică exact şi fără drept de apel propria **scriitură** : „Prizonier al propriei mele firi, am dat realităţii mult din chipul şi asemănarea mea, transfigurînd-o sau redimensionînd-o după nevoile spiritului meu". Ar spune poetul, este vorba de reportaj — chiar dacă e scris magistral, spunem noi — şi nimic mai mult. De la această „neînţelegere", apare la noi invenţia „reportaj literar" care, în cazul imitatorilor lui Bogza, nu este nici reportaj (sufocat de poetizare !), dar nu este nici literatură, pentru că, vorba criticului, pe drept temei, literatura este înainte de toate literatură !

Aşadar, vom părăsi din capul locului termenul de „reportaj literar" (sau „reportaj-liric"). În ceea ce priveşte „proza poetică", vom opta pentru termenul mai simplu, **scrieri în proză** (excepţională nuvela **Moartea lui Iacob Onisia).** Profitabil pentru destinul bogzian ni se pare modul în care, storcind poezia din faptul real (aparent obişnuit) şi culegînd ciorchini

de poezie **(Primăvara în Carpaţi, Poezia minei, Straturile de cărbune, Fişe de copilărie** etc.), va descoperi definitiv cristalul greu imitabil : simplitatea (adîncimea) ce-l poate conduce printre „frunzele minerale" spre filonul vizionar.

Într-o cumplită străfulgerare, Bogza îşi va întoarce privirile spre Moldova, redescoperind pentru sine, umbra marelui Sadoveanu, şi cutremurîndu-se pentru toată viaţa.

★

Observaţia lui M. Eliade la ediţia din '39 **(Ţări de piatră, de foc şi de pămînt),** potrivit căreia Bogza aduce „un peisaj românesc cu totul necunoscut" precum şi oameni „pe care nu prea sîntem obişnuiţi să-i vedem în epica noastră", este exactă, dacă înţelegem prin „peisaj necunoscut", unul aparţinînd (prin descoperire) numai lui Bogza. Este locul geometric bogzian.

În anul apariţiei lui (Op. cit.), volumul era considerat „cea mai valoroasă operă de după **Răscoala"** (Miron Constantinescu) ; Bogza văzut ca un „prozator remarcabil" (G. Călinescu) : se vorbeşte despre homeric şi vocaţia antichităţii, motive ce vor fi preluate pînă astăzi, fără ezitare (Perpessicius, vorbind despre **Cartea Oltului)** ; o pătrunzătoare observaţie : „o pagină scrisă de el (n.n. Bogza) este o antologie în miniatură a propriei sale opere" (M. Petroveanu) etc.

Peste ani, în spiritul acestei formulări, se va recunoaşte suveranitatea triumfătoare a **poetului** peste întreaga privelişte a operei.

Dacă nu păstrăm bănuiala, potrivit căreia tot ce atinge poetul este poezie, dar nici să folosim cîntarul impresionist al separării griului de neghină, am putea vedea : **reportaje** (scrise de un mare poet, de **imaginaţie dictatorială,** cum ar spune J. P. Richard), **scrieri în proză** (de o mare vigoare, de amplitudini sadoveniene, pe un sol aspru) şi desigur, **poezii** (sunetul marii poezii din **Cartea Oltului, Paznic de far, Orion, Ca să fii om întreg).**

Cartea Oltului ne apare ca un **poem mitologic,** scris parcă dintr-o răsuflare a istoriei într-un moment de tragică cumpănă, într-o dezlănţuire aprigă, la care participă toate regnurile, sub privirile unor vremuri aspre, de lume arhaică, într-un univers el însuşi adîncit într-o tulburătoare insomnie.

Implicînd grandoarea, şi din acest punct de vedere, **Cartea Oltului** este o sinteză a cosmogoniei bogziene. Sînt de stabilit, pe de altă parte, funcţiile în relaţia Apă-Oameni-Geologie-Foc, insistînd cu deosebire asupra atitudinii Reveriei în faţa Focului, în dubla ipostază de incendiu-incendiator, în înţelesul pe care-l vede şi Bachelard.

De asemenea, interesează funcţia personificării Apă-Destin-Idee şi motivaţia ei estetică, după cum, deosebit de semnificativă, am considerat, priveliştea firii umane peste o geologie halucinantă, aspră, ca o „sincopă a istoriei".

Nu în ultimul rînd, fraza (versul) bogziană alcătuind o broderie stilistică şi o cutezantă măiestră greu de egalat, asemănătoare doar folclorului. Demonstraţie impecabilă pentru susţinerea autonomiei stilului, fraza bogziană, aidoma celei odobesciene, obligă la o severă meditaţie.

În sfîrşit, de la **Paznic de far** pînă la **Ca să fii om întreg** este de observat Poetul-Moralistul-Pamfletarul. în definitiv, toate trei, chipurile aceluiaşi mare poet, Bogza, cu un superb curaj, şi-a luat grava misiune de a înlocui cronicile călinesciene şi, iarăşi greu de egalat, a reuşit vineri de vineri să rămînă proaspăt şi ca întotdeauna în mijlocul lui, atent, contemplativ, grav, ironic, induioşător, sarcastic, necruţător, descoperind, luînd atitudine. Este atitudinea **tribunului democratic** ce vorbeşte în numele lumii fără emfază, sensibil, îndemnînd la meditaţie îndelungă. Fiecare cuvînt din orice pagină cîntăreşte foarte greu, ceea ce-i conferă o unitate oceanică.

Care este vocea poetului acum ? Bogza a ajuns printr-un timbru inconfundabil la tonalitatea dintotdeauna a marii poezii. Să mai adăugăm că aceasta este ipostaza poeziei vizionare ? Versul este stilizat pînă la esenţă, aforismul străluceşte ca un diamant, iradiind în toate părţile raze de neatins. Cuvîntul nu este căutat, nu are menirea de a şoca, sau, dimpotrivă, este atît de bine „găsit" (este cultul poetului pentru munca titanică asupra cuvîntului) încît, paradoxal, este cuvîntul cel de toate zilele, însă, intonat de acordurile unei orgi cristaline.

Astăzi, şi mult de acum încolo, nimeni n-ar putea contesta marea poezie bogziană.

Viorel Sâmpetrean

REMEMBER

CONFRATELE CU CARE M-AM CERTAT ŞI M-AM ÎMPĂCAT CEL MAI BINE

Cuvintele acestea scrise de Ion Gheorghe pe spatele fotografiei pe care o reproducem în pagina de faţă sînt tentat să le dau drept titlu referitor la relaţiile mele cu acest poet, după părerea mea cel mai reprezentativ pentru perioada contemporană din istoria poeziei noastre care, ca tentative programatice, stă alături, de la egal la egal, cu Nicolae Labiş, Nichita Stănescu şi Adrian Păunescu, spiritele poetice indiscutabil cele mai elevate. Dacă am optat pentru formularea de mai sus e poate şi pentru că în perioada cînd mi-a fost increditat, Ion Gheorghe era unul dintre confraţii cei mai apropiaţi sufletului meu, după cum o confirmă şi o dedicaţie cu numărul 1 sau 9 (nu e prea clar configurat numărul), înscrisă pe pagina de gardă a primei sale opere, legendarul roman în versuri „Pîine şi sare", avînd în manuscris transcrise cu majuscule, toate cele vreo 200—300 de pagini cîte au fost dactilografiate apoi :

„1 (sau 9) Lui Nicolaie Stoian, căutînd să uit neplăcerile ivite în „focul discuţiilor". E bine că eşti sincer. Numai un prost mai e ca tine şi se iscăleşte. Ion Gheorghe, 25 VI 957".

Focul discuţiilor ne mistuia nu o dată în flăcările sale, cu toate că Ion Gheorghe nu numai ca talent ci şi ca preocupări îmi era cel mai apropiat încă din primele zile cînd ne-am cunoscut la vestita Şcoală de literatură „Mihai Eminescu", avîndu-i colegi, printre alţii, pe Nicolae Labiş, Gh. Tomozei, Lucian Raicu, Mihai Negulescu, Radu Cosaşu, Ştefan Luca şi alţii. Oricît erau pălăile de mari ale acestui foc al discuţiilor, tot nu izbuteam performanţa să mă încalţe la propriu cu Ion Gheorghe, cum o făcuse Rusalin Mureşanu, colegul nostru cel mai prolific pe plan editorial pe atunci. Un oarecare năduf aveam pe Ion Gheorghe, căci pusese mîna pe ediţiile de poezie populară ale lui G. Dem. Teodorescu şi Grigore Tocilescu (Materialuri folcloristice), care i-au fost cărţi de căpătîi, mai mult decît biblia pentru un drept credincios, timp de doi ani de zile. Chiar voluminosul său roman în versuri „Pîine şi sare" poartă pecetea întîlnirii acestei experienţe poetice.

Ion Gheorghe a ştiut să se adape din „izvorul curat ca lamura al poeziei populare", vorba lui Eminescu, asimilîndu-l nu atît în ce priveşte prozodia sau expresia, ci substanţa lui filosofică, studiu care s-a îmbogăţit prin frecventarea eposului popular şi al altor popoare. Opera poetică a lui Ion Gheorghe, chiar dacă prezintă şi unele laturi controversate, cum ar fi poemul didactic „Dacia Feniks" este în orice caz printre cele mai valoroase şi mai reprezentative în scrisul în versuri contemporan. S-ar părea, după propria opţiune din ediţia apărută în Biblioteca pentru toţi „Proba logosului", că selecţia sa ar înclina ca reprezentativitate înainte de toate spre sumarul acestui volum cuprinzînd ca titluri poemele sau ciclurile „Vine iarba", „Zoosophia", „Mai mult ca plînsul", „Cavalerul trac", „Megalitice", „Noimele".

Proba logosului, în accepţiunea expresiei noastre populare „limba se îndoaie după gînd", pare definitorie pentru Ion Gheorghe, cu toate că ea are drept elemente definitorii în esenţă pe cele numite de pătrunzătorul său prefaţator C. Stănescu : **„Poet al universului rural arhaic,** el vine cu imaginaţia plină de amintirile, miturile şi eresurile lumii bătrîne care au hrănit mereu marea lirică românească, de la Eminescu prin Coşbuc şi Goga pînă la remarcabila pleiadă a celor de azi (Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Gh. Pituţ, Marin Sorescu ş.a.). Din acest ş.a. nu m-aş putea abţine să nu-i citez dintre înaintaşi pe Lucian Blaga, Aron Cotruş şi Ion Barbu, iar dintre confraţii mai tineri contemporani pe Gh. Istrate, Dumitru Pricop şi Nicolae Dan Fruntelată. „Proba logosului" cuprinde unele capodopere, cum este acel torenţial, exuberant şi terifiant „Vine iarba". Pesemne că în viziunea lui Ion Gheorghe biblia însăşi ar începe cu apocalipticul şi încurajatorul „La început a fost iarba".

Atît în comentarea unora din operele poetice reunite sub titlul antologic „Proba logosului" cît şi în analiza uneia din ultimele scrieri importante ca amploare şi substanţă de idei şi viziuni, unii critici au fost tentaţi să vadă în acest creator al marului poet expresii ale unui neotradiţionalism sau resurecţii semănătoriste. Nu m-ar mira ca procedîndu-se în acest spirit al rastălmăcirilor, azi-mîine Ion Gheorghe să fie acuzat de un protocronism sui-generis în accepţiunea unor comentatori, reproşîndu-i-se autorului curajul şi buna credinţă patriotică de a demonstra că spiritualitatea românească, în unele din manifestările sale mitologice şi vizionare, se învecinează cu marile mituri şi eposuri ale unor civilizaţii străvechi, milenare, de la cea chineză la cea mexicană în multiplele ei variante precolumbiene — almecă, toltecă, mayaşă, aztecă. Capacitatea creatoare a folclorului nostru, în care un George Călinescu sau Vladimir Streinu vedeau o întruchipare a spiritului clasic, constă şi în aceea de a fi fost oracular-vizionar nu o dată, exemplu urmat de mulţi dintre cărturarii români de geniu. Primul care nu s-ar mira de asemenea răstălmăcire, uneori cu tentă ideologică, social-politică ar fi Ion Gheorghe însuşi, căruia într-o anumită perioadă de tristă amintire, nu numai în scris, în publicaţii de specialitate, ci chiar în forumuri publice, cum a fost Consfătuirea tinerilor scriitori din 1956, i s-a imputat vina de a face elogiul mentalităţilor chiabureşti pentru că într-o poezie apărută ulterior în volumul „Căile pămîntului" îşi revendica astfel ascendenţa tipic ţărănească : „Sînt născut din dragostea pentru pămînt străin / ce-o nutrea Anton D. Gheorghe / Însurat cu o săteancă, Filofteia D. Marin".

Nevinovata analogie pe care într-o alocuţiune de la tribuna acelui forum o făcea cu faptul că scriitorii contemporani poartă nume simple, de muncitori şi de ţărani, ca Ion, Gheorghe, Ilie, Marin etc. fusese şi ea etichetată ca un exces de românism, o tendinţă de minimalizare a numelor de rezonanţă ale culturii române.

De fapt, nu numai amintirea dureroasă (să mă ierte poetul că o reinvii) a unor asemenea practici defuncte, abolite pentru totdeauna de Partidul Comunist în epoca de cînd la cîrma sa se găseşte clarvăzătorul şi temererarul revoluţionar şi patriot înflăcărat, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, mă determină să fac o asemenea supoziţie, dar iată citesc chiar în prefaţa invocată şi mai înainte această apreciere critică, aparent justificată pentru asemenea insinuări : **„Nu ştim în literatura europeană un „cîntec" mai inspirat de prefacere din temelii a unei lumi** („cîntecul" la care se referă comentatorul nu e decît poemul vizionar „Vine iarba" sau „Aventura laptelui" — nota noastră), **şi unde civilizaţia arhaică s-a văzut mai adevărat elogiată, ca un elan al bucuriei în care se amestecă şi ţipătul unei mari dureri."**

Dar o asemenea viziune decurge la Ion Gheorghe, după cum bine subliniază acelaşi pertinent exeget, din faptul că întreaga creaţie a poetului „mărturiseşte constant o obsesie unificatoare, aceea a angajării în istorie faţă de care se simte responsabil împreună cu o întreagă generaţie poetică", adică tocmai acea generaţie pe care încercăm să o înfăţişăm în tot ce are ea mai valoros în acest **Remember** „Poetii, cînd erau tineri...".

Logosul lui Ion Gheorghe a dat şi marea probă a civismului său prin monumentala şi complexa scriere care este volumul de poeme „Elegii politice", cel mai sincer şi mai cutremurător testament poetico-politic al unui poet contemporan.

Din acest punct de vedere poetul poate conchide cu mîna pe inimă şi pe conştiinţă în a sa „Artă poetică şi politică" din finalul volumului :

Poezie revoluţionară fac eu, carele sînt
Cel mai nepricepuţ în practica revoluţiei.
Tehnică poetică pe măsura realităţii şi a
Viitorului, eu inventez, eu aplic. Eu.
Carele sînt mult supărat şi dat la o parte.

Arta poetică se deprinde să fie uitată
Poezia este-ntotdeauna altceva
Decît se învaţă a fi indeobşte —
Poezia-i ca istoria. Istoria-i ca poezia.
Nu există modele de urmat.

Şi totuşi trebuie să spun că Ion Gheorghe, moral ca şi literar, este un asemenea model demn de urmat.

Arta poetică definitorie a lui Ion Gheorghe rămîne tot acea credinţă neclintită a poeziei populare, dascălul său de căpetenie, potrivit căreia „cine mi-a scornit doina / friptă i-a fost inima". Iar lui Ion Gheorghe îi este friptă inima deopotrivă pentru alegoria contemporană din „Pasărea focului", ca şi pentru destinul Mitului din Căluşul popular.

Sper de aceea ca, gînd la gînd cu bucurie fiind, mereu să mă pot certa şi împăca foarte bine cu marele rapsod al spiritualităţii româneşti de azi şi din totdeauna — Ion Gheorghe.

Niculae Stoian

POEŢII, CÎND ERAU TINERI (VII)

O fotografie a lui Ion Gheorghe din 1955, pe spatele căreia stă scrisă următoarea dedicaţie : „Lui N. Stoian, ca unuia cu care m-am certat şi împăcat (îngăduit) cel mai bine. Ion Gheorghe (1955) ● La mai bine de 7—8 ani, de cînd a fost făcută fotografia anterioară, din alura acestei imagini surprinse în timpul unei vizite pe care mi-a făcut-o în redacţia revistei „Viaţa studenţească", nu s-ar putea spune că Ion Gheorghe nu se mai îngăduia cu autorul acestor însemnări.

POST RESTANT

există în fiecare dintre noi două forțe, două plăci tectonice în veșnică și amenințătoare mișcare : o forță negativă și o forță pozitivă, un impuls constructiv și unul destructiv, o „placă" a binelui și o „placă" a răului. În permanentă opoziție, ele nasc cutremurele sufletești care schimbă peisajul ; cînd ceea ce era înainte un deal devine acum o vale, un riu dispare în deșert, cîndva era o pădure de cireși, iar azi nu vezi decît pietre, acolo unde erau oameni nu mai sînt... sau invers, mai bine, cînd ți se par toate altfel decît sînt, cînd plutești ca un nor alb deasupra pămîntului, cînd îți place să plouă, ori cînd soarele nu te bate în ochi. Și nimic nu poate fi mai vesel sau mai trist, după imprejurări, decît să asiști, fără să faci nimic, la un asemenea „fenomen natural", să vezi, dacă poți vedea, cum dispare un peisaj cu care te-ai învățat ca să apară altul cu care abia începi să te înveți. Or, și aceasta este proza, **proza vieții**, în care fiecare dintre noi figurăm ca personaje mai mult sau mai puțin principale, schimbîndu-ne înfățișarea la intervale imposibil de precizat, după cum binele din noi se ridică deasupra răului din noi, ori răul din noi se ridică deasupra binelui din noi. A fi numai bine sau a fi numai rău este în cel mai nefericit caz o iluzie, binele și răul întîmplîndu-se uneori și simultan în viața noastră. A fi însă de partea binelui este cel mai omenesc lucru cu putință.

Toate acestea au fost spuse pentru a arăta cît de mult nu ne place maniheismul, cît de mult ne chinuiesc prozele în care un erou este numai bun, iar altul numai rău, chiar și atunci cînd ele sînt scrise cu cele mai bune intenții moralizatoare. Sau cum spunea tanti Elvira interbelica : „Totul este foarte simplu, numai viața este foarte complicată".

★

MIRCEA BUCU, Călărași. Proza d-voastră nocturnă începe așa : „Era atît de întuneric(.) încît ca să vezi ceva trebuie să (?!) închizi ochii." Ne-am oprit aici. În ceea ce îl privește pe „Moș Lori" (cunoașterea o tinără fată cu acest nume, așa că vă dați seama cît de șocați am fost de acest transfer) ea are hazul ei, un haz cu iz ușor vulgar. Dar ce folos ?

CORNELIA ADAM, București. „Veronicăi", deși „scurtă schiță-document dramatic al vieții mele", vom încerca să-i facem loc. Pînă atunci însă așteptăm și alte proze proze.

TITI T., Reșița. .....Chiar discutam, cu prietenii bineînțeles, despre Mircea Mîcu. Unii se minunau cum de nu se încurcă în atîtea rememorări. Jurnalul de poet al maestrului Ioan Alexandru ne-a cam dat bătaie de cap..." Opinii și opinii, numai să fie. Cît despre faptul că „Statuile nu știu să ridă" asta e rău și ne îngrijorează de-a-dreptul. Citiți-le ceva ! Oricum, vă așteptăm în continuare.

NICOLAE CĂRUNTU, Dorohoi — Talent și în „Chemarea griului" și în „Gîndul lui Alexandru Albu". Prima schiță este chiar spre publicare. Numai că, vă rugăm, împăcați-vă cu virgula, la lectură contează și asta pentru ritmul și melodia celor scrise, nu ? Sînteți între „mai trimiteți" și „da", totul depinde acum numai și numai de d-voastră.

MIHAI MIRIȚESCU, Cochirleanca, Buzău. „Femeia ascunsă-n noapte" rămîne în întuneric. E un anume tip de proză poematică, desigur, dar nu are, ca să spunem lucrurilor pe nume, obiect. Ca să stai singur undeva, „în această cușcă, aruncată pe acest vîrf de munte, în care am fost vînit fără să fiu întrebat de vitregia soartei" și să vezi cum „în fiecare noapte, din albul zăpezii se ridică o femeie care își ia fața din ea (?!) și îmbrăcată în straiele nopții încearcă să intre înăuntru prin mica ferăstruică din fața ușii" nu e cine știe ce. Ca să nu vezi e și mai greu și mai adevărat.

Iulian Neacșu

De sub teascurile Editurii Militare a ieșit volumul intitulat „Steaua, campioana Europei". Semnată de Horia Alexandrescu, cu o postfață de Corneliu Vadim Tudor, lucrarea se va bucura, sîntem convinși, de interesul maselor largi de iubitori de sport, fiind o reușită editorială certă și, nu în ultimul rînd, un excelent suport moral pentru echipa Steaua, în returul de miercuri, cu Anderlecht.

Lacrimă

Am coborît în groapa cu pietre
Tăceau ca niște dureri uitate
În nemișcarea lor se deschidea
lentoarea veșniciei

Și nu mă puteam desprinde din ea

Vînătoare

Joaca, crezu el, este nevinovată. Și, iată,
se prinse-n ea :
se amuza,
se minuna,
se-nfiora...
Apoi se potolea
și
iar o lua de la capăt
încît
abi își mai găsea vreme și pentru altele...
/ În timp ce clipele, zilele, anii
se răsturnau de-a tăvălugul
ca roțile bălțate grohotind pe caldarîm.../

Alexandru Ivănescu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XX)

Lungul și istovitorul mars împotriva imperiului lui Mahomed Șah începuse deci sub semnul neliniștitor al acelei ninsori timpurii în vreme ce mongolii ajunseseră la poalele unor munți cu vîrfurile pierdute în cer.

Marele Han avea o stare ciudată, o încrîncenare posomorîtă de cînd se despărțise de bătrînul pustnic adus din Tibet, iar aturisita bilă de cristal nu-i mai era de nici un folos.

Încercase să-i reînvie strălucirea, să obțină măcar o frîntură de imagine, gîndindu-se intens la trecut, așa cum îl învățase pustnicul, dar degeaba. Bila se întunecase, devenind cenușie și fără acele jocuri cu lumini schimbătoare. Murise deci (fiindcă vie era) și nu mai avea forța de a-i amăgi privirea și sufletul.

De fapt pe Gingis nu-l interesa trecutul. Și-l cunoștea prea bine și ca nimeni altcineva. Ar fi vrut să știe ce se va petrece în viitorul apropiat, cum se va desfășura campania pe care abia o începuse.

Văzîndu-l mohorît și încruntat, lăsîndu-se purtat în tibitca încăpătoare, generalii și rudele de sînge (avea doi frați și o droaie de cumnați însoțitori) se hotărîră să încerce a-l scoate din starea de melancolică pierdere.

Îi trimiseră șamani iscusiți care ceteau în stele, acrobați pripășiți ca pe lîngă orice curte imperială, chinezi agili care făceau tot felul de salturi și minuiau cu dexteritate bile de fildeș și cercuri de argint, îmblînzitori de animale și preoți încurcîndu-se în mătăniile negre, chiar și un grup de dansatoare venite prin nu știu ce miracol din Buhara, baladiști care-i cîntau în versuri sprăvile trecute ori viitoare, dar totul era zadarnic.

Hanul nu ieșea din mutenia lui apatică și nu suporta în jur decît pe lungul și deșiratul kitai care tremura de frig în kimonoul albastru înstelat cu puncte albe. Acesta își păstra surîsul misterios pe fața de porțelan galben și lăsîndu-l să mocnească, nota iute și fără să clipească tot ceea ce Marele Han considera că trebuie adăugat la tabla de legi denumită Iassa și pe care începuse s-o dicteze în urmă cu aproape douăzeci de ani.

Fostul mandarin, os subțire de print chinez căzut în robie, nu izbutise să-și explice taina acelei aturisite bile pe care Marele Han o adora atît și după a cărei stingere era acum în suferință.

Înțelegea un singur lucru. De cînd dispăruse bătrînul din Tibet, cu zîmbetul său viclean, cu atitudinea mîndră și nepăsătoare, cu privirea plumbuită de perdelele pleoapelor, bila de cristal nu mai avea nici un fel de putere. De fapt, cine îi arăta hanului ceea ce el vroia să vadă cu ochii minții ? Cine-l ajuta să vadă toate acele lucruri nemaipomenite ? Bătrînul sau Bila ? Aceasta era întrebarea.

Se gîndi la un moment dat să trimită ostași în urma besmeticului mosneag care nu putuse ajunge prea departe, să-l întoarcă, silindu-l să vină și să redea strălucire acelui obiect fără a cărui putere hanul își pierduse agerimea și buna dispoziție. Renunță temîndu-se de reîntoarcerea forțată a straniului personaj care-l neliniștea cu aerul său inefabil și cu nepăsarea seducătoare.

Soseau mesageri de taină, acei călăreți singurateci purtînd vești de la iscoadele trimise înaintea armatei. Cadeau cu fața la pămînt obosiți și speriați, arătau semnul de liberă trecere și transmiteau mesaje scurte dar clare despre pregătirea și numărul oștilor adunate de Mahomed.

Gingis asculta îngîndurat, îi punea să repete anumite pasaje pe care nu le înțelegea și după plecarea lor se apleca asupra machetei pe care o avea în față imaginînd viitoare planuri de atac.

Trecură munții împăduriți, traversară văile vătuite de zăpadă, străbătură locuri și așezări bogate căutînd să nu-și istovească puterile dar mai ales caii.

După patru luni de marș neîntrerupt, ajunși pe malurile rîului Sir-Daria, într-o lunce în care iarba nerăbdătoare izbutise să alunge stratul zăpezii, Marele Han dădu ordin de popas și în cîteva ore ostașii săi flămînzi și obosiți de drum instalară tabăra.

Nu era prea cald dar salcia dăduse muguri verzi și o mulțime de păsări cîntau în preajma iurtei imperiale înălțată aproape de fluviu.

Gingis primi vizita generalilor veniți să-l salute și încălecînd pe roibul alb dădu ocol taberei cu steagul de luptă în mînă chiuind strașnic, ca în tinerețe.

Garda lui, formată din o mie de ostași scrîjelați de rănile primite în războaie, îl primi în genunchi ținîndu-și caii de dîrlogi. Ceilalți soldați, precum și detașamentul kitailor pricepuți în mînuirea aruncătoarelor de foc, ceata șamanilor pestriță și lîngușitoare, mulțimea de preoți lama cu tichiile lor în diferite culori, circarii și acrobații îl salutară cu frunțile lipite de pămînt.

Marele Han își opri calul pe malul rîului și acolo se sfătui îndelung cu gălbejitul kitai care tremura de frig în kimonoul subțire și-i arăta depărtările descriindu-le.

În amurg, cînd focurile se aprinseră ca niște ochi luminoși de-a lungul malului și batalii proaspete fumegau în frigări de lemn, cînd kumîsul și rachiul de lapte începură să dezlege mișcările și limbile oștenilor, în fața iurtei imperiale sosi un sol ostenit și plin de răni care înainte de-a leșina de oboseală apucă să anunțe pe slăvitul Kagan că fiul său Djoci și șiretul Subotai îl așteaptă dincolo de rîu așa după cum au plănuit.

Marele Han stătea pe tronul aurit. Mîncase din belșug și băuse vin dulceag și aromitor adus din chiar ținuturile Șahului.

Era liniștit și parcă mai bine dispus. În dreapta dormita pardosul cu ochi de miere mirîind la cea mai mică mișcare a celor din jur, arătîndu-și colții puternici. În stînga, adus dintr-un hatîr neînțeles, se odihnea leagănul de argint primit în dar în timpul războiului din China și despre care nu știa clar ce anume simbolizează.

În fața lui, exact la picioarele tronului, o bucată de covor destul de ponosit, însemn al puterii sale din vremea tinereții, cînd fusese ales de triburile prietene și vrăjmașe ca Mare Han.

Ascultă liniștit și bucuros veștile solului și dădu ordin să fie răsplătit pe măsură.

Bău încă o cupă cu vin dulce și chemă pe înțeleptul kitai care-și aplecă urechea ascultînd ordinele șoptite.

Acesta făcu un semn la rîndul său și după cîteva momente în iurtă intrară cîteva fete tinere îmbrăcate în șalvari transparenți și bluze scurte abia acoperindu-le sînii.

De undeva din spatele tronului se auzi ritmul estompat al tobelor și sunet subțire de timbale.

Din tabăra ostașilor războinici chiote rătăcite de nechezat nervos de cai.

O lună năprasnică instăpîni bolta risipindu-și lumina puternică pînă în zori cînd uriașa tabără se puse în mișcare, încoltind malurile rîului, încercînd să-l traverseze cu orice preț și toate mijloacele, spre a ajunge dincolo, în josul cîmpiei unde îi așteptau moartea sau izbînda.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Amintiri mitologice

Lui Fănuș Neagu

Marele pămînt
în loc de inimă are un sîmbure
pe care o pasăre rătăcită din cer
cu ciocul l-a răsădit
în cea mai veche noapte de an nou.
Sleită, pasărea a putrezit
pe spinarea continuă a bătrînului zeu.

I-au țîșnit prin piele viermuind
ierburi, copaci, pești, oameni ;
ciori se lasă la răscrucile lui
să răstignească îngrășatele rime
se lasă cocostirci și berze
din sînge ciugulindu-i mormoloci.
Dar cînd duhoarea molimei l-ajunge
se umple de o mare fericire ce-l cutreieră
în turme cu copitele grele.
Smulse, doar marile păsări
se luptă să își aducă aminte
de țara inaltă din univers.

George Alboiu

Poesia mării

Secția de poezie a Asociației scriitorilor din București împreună cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Constanța au sărbătorit împreună cu scriitori, arheologi, istorici din localitatea de pe malul mării împlinirea a șase veacuri de la urcarea pe tron a marelui voievod Mircea, prin două recitaluri de poezie clasică și contemporană legate de Marea cea Mare, așa cum ne-o amintesc documentele epocii domnitorului Țării Românești din acele vremi.

Pe culoarele Bibliotecii județene, unde a avut loc una dintre întîlnirile cu cititorii, s-a incropit o expoziție de carte „Lirica mării" cuprinzînd zeci de volume ale poeților clasici și contemporani cu poesii ce cîntă într-un fel sau altul marea de la Ovidiu pînă astăzi.

De asemeni o expoziție de pictură cu aceeași temă.

Marea face parte organică ființată din timpul și sufletul Patriei noastre, ținutul poate cel mai agrăit poetic de la Eminescu încoace mai ales.

Nu întîmplător Poemul testament, ultimul dor al poetului de a-și odihni trupul după încheierea lucrării, este aici la marginea Mării lîngă mormîntul lui Ovidiu.

Venim la mare și la mormîntul simbolic al marelui nostru poet.

Am ascultat împreună Scrisoarea a treia *recitată aici la Constanța de actorul nepereche Dan Nasta, ce ne-a însoțit îndemnul nostru, dar și cîteva capodopere ale lui Lucian Blaga asupra mării.*

Cel de-al doilea recital a avut loc într-o sală încăpătoare a unei unități militare de construcții din oraș.

Am plecat la Constanța cu Istoriile lui Herodot.

Reamintindu-ne împreună celebra formulare a părintelui istoriei în cartea a patra despre Marea Neagră, cea mai minunată dintre toate mările.

Un superlativ ce n-a făcut carieră literară pe măsură pînă acum.

De asemeni am citit împreună și am ascultat din Documentele hrisoave emise de Marele voievod Mircea, care vorbesc despre marea cea mare.

Drumul nostru de două zile la Constanța s-a încheiat cu o documentare la Muzeul de istorie și arheologie, unde am putut vedea noile descoperiri din inepuizabilul tezaur ascuns al acestui pămînt dobrogean iar la Istria, cele cîteva ore, însoțiți de un mare specialist și suflet de om, directorul Muzeului, Adrian Rădulescu, au devenit un eveniment pentru noi.

Se cuvin mulțumiri poeților, oamenilor de cultură de aici din Constanța, celor de la Revista „Tomis", de la Biblioteca județeană, militarilor ce ne-au primit cu versurile noastre în inima lor.

Ioan Alexandru

Adevărurile limbii române

Urmare din pag. 1

nească o linie în genere deosebită de cea urmată de lingviștii din București și Cluj-Napoca, care, în multe privințe, alcătuiesc împreună o direcție unică, deși se grupează în două școli lingvistice. (...) ea se prezintă ca o sinteză a pozițiilor diverse, de pînă astăzi, din lingvistica românească", (p. VIII).

Fără îndoială, istoria unui idiom ca limba română, continuatoarea latinei populare transplantate în zonele dunărene (la nord și la sud de Dunăre), pe un fond autohton de prestigiu cert în lumea veche (dacii aparțineau lumii trace), cu o afirmare relativ tîrzie în scris — deși, a demonstrat-o strălucit Ovid Densusianu, cultura nu s-a întunecat nicicînd la români —, abia în secolul al XVI-lea, dar funcționînd în Balcani, secole de-a rîndul, ca o adevărată „lingua franca" (limba conversației comune între etnii diferite), evoluînd, apoi, în condițiile contactelor cu limbi atît de diferite genealogic (limbile slave, limba greacă, maghiara, turca), vorbite de popoare deosebit de variate prin origine, religie, tradiții și obiceiuri, oferă un teren excelent și numeroase prilejuri afirmării unor idei noi, personale.

Am releva, în acest sens, numai cîteva chestiuni de importanță excepțională pe care lectura atentă a acestei **Istorii a limbii române** le evidențiază :

1. rolul fondului autohton.
2. teritoriul și epoca de formare a limbii și a poporului român.
3. locul graiurilor populare în refacerea, reconstruirea istoriei limbii române.

Toate aceste probleme, ca și altele, încărcate de semnificație deosebită, se circumscriu ideii fundamentale că istoria și evoluția unei **limbi** și istoria și evoluția **societății** respective, sînt conexiuni și raporturi multiple și profunde, evidente de la prima investigare sau, dimpotrivă, discrete, necesitînd studii îndelungate, efectuate într-o largă perspectivă interdisciplinară, în baza căreia sînt coroborate datele unor științe conexe (arheologia, numismatica, antropologia, istoria, folcloristica și etnografia etc.).

Nu surprinde această atitudine epistemologică — perspectiva interdisciplinară —, atît de fertilă în cercetările moderne, pe care și-o asumă, deliberat, G. Ivănescu, căci ea se înscrie în linia predecesorilor săi, și, în primul rînd, a mentorului Școlii lingvistice ieșene, Al. Philippide, autor al unei lucrări, revelatoare, de tinerețe, **Încercări asupra stării sociale a poporului român în trecut** (Iași, 1881 ; ediția a II-a, 1896), care își propunea să scrie „despre viața intimă a popoarelor", „despre masa cea mare, pe spinarea căreia apăsau și războaiele, și intrigile și cruzimile", (p. 5).

O astfel de înțelegere **a istoriei sociale a poporului român**, vizînd, în final, **semnificația civilizației țărănești**, din cele mai vechi timpuri, pînă în epoca contemporană, trebuia să conducă, inevitabil, pe cercetător spre sursele **autentice și originare** ale limbii române: **graiurile populare**, ca expresia cea mai fidelă a identității culturale a unei etnii, a creativității sale.

Astfel, G. Ivănescu evidențiază, cu argumente decisive, **rolul obștilor sătești, al stării sociale** și al **claselor și categoriilor sociale** (răzeși și moșneni, rumîni și vecini, serbi „robi", boieri etc., p. 380 ș.u.), al migrațiilor, în determinarea evoluției limbii române, în general, a structurii sale dialectale, în special. Să notăm cîteva capitole din lucrare, spre a exemplifica această remarcă : „Efectele lingvistice ale instaurării regimului burghez la români", „Explicarea socială a trăsăturilor limbii literare române în fiecare provincie", „Dezvoltarea socială, economică și culturală a poporului român de la 1878 pînă astăzi ; reflexele ei lingvistice", etc.

Așa se explică ponderea deosebită pe care o are, în **Istoria** lui G. Ivănescu, explicarea faptelor lingvistice „prin fazele dezvoltării istorice a poporului român, deci prin fapte istorice și mai ales prin diversele structuri sociale" (p. VIII), fără a nega, însă, și apariția unor fapte și fenomene de limbă ca expresie a unor tendințe ale sistemului lingvistic (oricum, nu se exagerează rolul acestora, așa cum procedează, de exemplu, structuraliștii).

„Noi vedem posibil un alt structuralism lingvistic decît cel care s-a manifestat după 1925, un structuralism care să explice structurile lingvistice nu atît prin niște tendințe interne ale limbii, cît prin factori exteriori limbii, adică, înainte de toate, prin omul care vorbește limba", (p. 3).

Din această concepție se deduc, normal, principiile călăuzitoare în elaborarea unei istorii a limbii :

„limba se schimbă printr-o adaptare continuă la gîndire, la cultură, la psihicul popoarelor și la organele articulatorii ale acestor popoare..." (p. IX).

Limba este, în această perspectivă, un **act de creație**, cel mai reprezentativ pentru o etnie, și constituie însăși bazele culturii, ca parte componentă fundamentală a patrimoniului cultural popular.

Ivănescu consideră, pe bună dreptate, că prima chestiune care trebuie precizată într-o istorie a limbii este determinarea **teritoriului** de limbă latină pe care s-a născut mai tîrziu limba română.

În lipsa documentelor literare pînă spre secolul al X-lea, referitoare la români, studiul inscripțiilor și al toponimelor, datele arheologiei, constituie argumente, adesea decisive, în stabilirea „patriei primitive a românilor".

Între cele două teorii a **originii carpato-balcanice** (la nord și la sud de Dunăre), respectiv a **originii exclusiv balcanice** (sud-dunărene), G. Ivănescu susține, firesc, originea carpato-balcanică, aducînd noi argumente și sugestii interesante. Aria „patriei primitive a românilor" — se poate vorbi, după Ivănescu, de poporul român și de limba română începînd cu secolele VII—VIII — este cuprinsă între linia Jirecek, la sud, care delimitează teritoriul de limbă latină de cel de limbă greacă, tărmul vestic al Mării Negre și Nistrul, la est. Dacia romană, la nordul Dunării iar spre vest, pînă la teritoriul de limbă dalmată, cealaltă limbă romanică născută din latina vorbită în Peninsula Balcanică, și pînă la teritoriul de limbă albaneză. De precizat că Ivănescu include, spre deosebire de Emil Petrovici, în această arie, și Valea Drinei și Moesia Superior, ceea ce implică existența în dacoromâna de vest și în istroromână, și a unor elemente vechi slave de tip sîrbesc (Petrovici limita aceste elemente la tipul bulgăresc).

De reținut și faptul că Ivănescu, respingînd teoria **teritoriilor nuclee** (E. Gamillscheg) sau a **vetrelor** (E. Petrovici), subliniază că „n-au existat goluri de populație în teritoriul romanizat", (p. 77).

În acest sens, migrațiunile, deplasările de populație românească, cîte vor fi avut loc, nu s-au făcut pentru a umple un anumit vid demografic, ci din diferite motive, economice, strategice etc., și, oricum, s-au efectuat, întotdeauna, pe drumuri știute de români, în aria „patriei lor primitive", deci la ei „acasă".

În ceea ce privește **fondul autohton (substratul)**, sînt de reținut o seamă de idei, precizări și nuanțări pe care G. Ivănescu le face în cursul **Istoriei** sale, concepută ca expuneri numai de lingvistică diacronică schimbări lingvistice/, căci acestea sînt în mod necesar și expuneri de lingvistică sincronică/, stări lingvistice/ (p. 21—22). Este vorba, deci, de o **istorie a limbii pe epoci**, singura istorie adevărată a unei limbi, diferită de gramatica comparativă istorică și de dicționarul comparativ și etimologic.

Dar iată definiția limbii române: „forma pe care a luat-o cu vremea, într-o anumită regiune, limba latină, în urma nenumăratelor schimbări și influențe pe care le-a suferit", (p. 24).

Substratul traco-dacic este determinant în transformarea latinei populare în română. El se manifestă prin baza de articulație și psihologică — Ascoli și Meillet arătaseră că un popor care își părăsește limba nu-și părăsește și tendințele sale articulatorii înnăscute, deprinderile sale articulatorii — și prin influența limbii autohtone (în cazul românei, limba traco-dacă) asupra limbii cuceritorilor (latina).

În ce privește evenimentele care au permis bazelor de articulație și psihologice ale popoarelor romanizate să se manifeste în limbă și deci să facă să apară limbile romanice, nu este vorba de un fapt **politic** (căderea Imperiului roman), ci de unul **economic** (trecerea de la economia de schimb din epoca sclavagismului la economia naturală din epoca medievală— cea feudală în Apus și cea a oștilor sătești în Răsărit —, căci baza de articulație nu se poate manifesta în epoci în care există o intensă circulație a bunurilor și a oamenilor (p. 11).

De aceea substratul se manifestă mai ales în sistemul **fonetic** (a se vedea, în cazul românei, de exemplu, vocalele velare **ă** și **î**), acesta fiind determinat de configurația organelor articulatorii, de tendințele articulatorii înnăscute.

În consecință, **epoca de formare a unei limbi** este, în special, epoca de adaptare fonetică a limbii cuceritorilor la baza de articulație și psihologică (spirituală) a poporului (popoarelor) cucerit(e).

Din această situație decurge **locul specific al limbii române** față de limba latină și față de celelalte limbi romanice, **originalitatea** acestui idiom, astăzi singurul reprezentant al Romanității orientale.

În schimb, sistemul **„morfotic"** și **sintactic** românesc arată clar asemănări și înrudiri cu latina și cu celelalte limbi romanice și evidențiază caracterul indo-european al limbii române, (p. 735).

În fine, în **lexic**, româna păstrează un fond semnificativ traco-dacic — au fost detectate cîteva zeci de cuvinte **(grumaz, buză, brad, Dunăre, Prut** etc.), dar sînt de așteptat noi identificări —, reflectînd o umanitate (traco-dacică) care și-a pierdut limba, dar care a transmis, prin noua limbă, un mesaj material și spiritual semnificativ.

Specificul limbii române derivă și din alt fapt: deși acest idiom își are originea într-o **limbă de mare cultură (orală și scrisă)**, acesta a fost

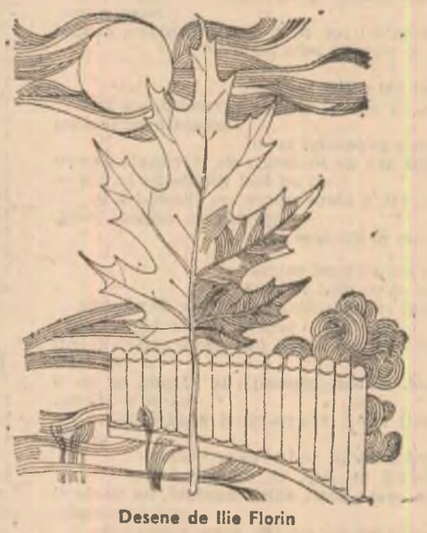

Desene de Ilie Florin

obligat, timp de aproximativ **un mileniu, la o existență exclusiv populară** (în mediu **rustic**, mai ales, și în formă de exprimare **orală**, cu precădere). Această schimbare de statut trebuie să fi avut o influență covîrșitoare asupra limbii române, care, după ce a străbătut acest mileniu de întunecime, a avut forța de a-și crea o limbă literară și o literatură, numai în cîteva secole — este adevărat, beneficiind de un fond excepțional de creație folclorică —, capabilă să creeze valori care să aspire, cu îndreptățire, la universalitate.

Așa se explică desigur faptul că graiurile populare (forme primare, originare, de bază prin care se manifestă o limbă) ocupă în **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu un loc privilegiat față de celelalte istorii (să regretăm, totuși, că atlasele lingvistice, monografiile, textele și glosarele dialectale nu sînt — așa cum mărturisește chiar autorul (p. VIII) — pe deplin utilizate : a se vedea și recenta sinteză, **Tratatul de dialectologie românească**, (Ed. „Scrisul Românesc", 1984).

Între **istoria graiurilor populare** și **cea a limbilor literare** există o deosebire esențială: „cele dintîi sînt încă sub influența unui factor material, ca baza articulatorie, pe cînd celelalte anulează determinările impuse de aceasta, mentinînd un sistem fonetic care corespunde bazei articulatorii a unui singur dialect sau a unei perioade mai vechi", (p. 14—15).

În perspectiva dihotomiei blagiene — **cultură minoră, cultură majoră — graiurile populare**, cu determinism natural, reprezintă **spiritul minor**, iar **limba literară**, cu determinism social, reprezintă **spiritul major**.

O carte densă, originală în numeroase puncte, solicitînd încă noi lămuriri și precizări, suscitînd, tocmai de aceea, contraziceri și chiar adversități, **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu se înscrie, cu toată puterea, în familia „literaturii superioare" (cum o definea Ovid Densusianu), care incită noile generații de lingviști și de oameni de cultură să se consacre cu și mai multă pasiune, în limitele obiectivității depline, descifrării și clarificării tuturor problemelor nelucidate încă ale formării limbii și a poporului român, ale evoluției, de-a lungul secolelor, a acestui idiom unic, astăzi, al Romaniei Orientale.

LIMBA ROMÂNĂ

Spre lumea esențelor

Urmare din pag. 1

lor, la raporturile dintre oameni și evenimente, sînt obiectul unui interes predilect. Lucrul este firesc. Oamenii doresc să se înțeleagă pe ei înșiși, mereu mai adînc, mereu mai nuanțat. Cei ce doresc să înțeleagă ceea ce **este** se raportează însă în mod inevitabil și la ceea ce **a fost**, altfel spus — la istorie, ca realitate esențială capabilă să explice ontologia umană, firea omului ca atare. În studiul și asimilarea istoriei, mai mult decît în orice alt domeniu al cunoașterii umane, planul ontic se corelează cu planul gnoseologic, cu planul axiologic și cu o profundă trăire.

Este ușor de constatat faptul că între diversele moduri de asimilare a istoriei, operele literare și artistice inspirate de trecut ocupă un loc cu totul aparte. Prin intermediul acestor opere, înțelegerea trecutului, a sensurilor și semnificațiilor revelate de el, se potențează în actul trăirii emoționale, estetice. Ca moment al vieții psihice marcat de experiența revelatoare a contemplării, emoția, și cu deosebire emoția estetică, ne marchează definitiv. Corelată cu admirația etică și cu sentimentul descoperirii unor domenii nebănuite ale realului, emoția estetică devine o manifestare fundamentală a vieții umane. **Numai în relație cu asimilarea estetică a trecutului poate fi înțeleasă imensa sete, niciodată satisfăcută deplin, a tuturor celor ce caută literatură inspirată de realitatea istorică.**

Romanul inspirat de trecut, ca punct de convergență între legile și logica istoriei, legile și logica sufletului omenesc și legile și logica artei epice, ca instituție literară în stare să provoace și să întrețină interesul tuturor categoriilor de lectori doritori să se înțeleagă pe ei înșiși prin raportare la curgerea timpului, ca mijloc de evocare a tradiției vii și ca modalitate de comunicare estetică a stării ontologice a omului, are în cultura română de azi o situație fermă, stabilă. Numărul mare de autori care cultivă romanul istoric, varietatea temelor și a epocilor evocate, diversitatea modalităților estetice, dezbaterile critice pe care le-a provocat și le întreține, larga receptivitate a publicului configurează o direcție importantă în proza contemporană. Niciodată în istoria literaturii române n-au fost publicate atîtea romane istorice ca azi. Niciodată succesul lor de public și de critică n-a fost atît de mare ca azi. Niciodată sensibilitatea estetică românească n-a fost mai intens solicitată de varietatea ipostazelor epice inspirate de evocarea trecutului ca azi. Problematica gravă, sensurile filozofice, morale, politice și civice ale acestor romane dau rezolvărilor estetice la care autorii lor au ajuns o dimensiune aparte, care marchează definitiv întreaga noastră evoluție literară. Istoria și critica literară sînt datoare să analizeze și, mai ales, să explice fenomenul sub cele mai variate aspecte și, neapărat, în lucrări de sinteză. Din păcate, aceste lucrări se lasă încă prea mult așteptate.

Ca autor de romane istorice, între care „Depărtarea și timpul" e cel mai nou, m-am întrebat uneori dacă evocările mele reușesc să ofere publicului lector sentimentul descoperirii unor aspecte nebănuite din istoria noastră spirituală și din starea specifică a omului ca om. Am convingerea că scriitorul, și cu deosebire autorul de romane istorice, este dator să reveleze prin scrisul său laturi necunoscute ale ființării noastre în timp. Autorul de romane istorice este un interpret al specificului etnic. Valoarea scrierilor sale se verifică prin raportare la criteriul etnic. Opinia lui Mihai Eminescu, conform căreia **„tot ce ați produce în afară de genial într-adevăr național, nu va avea valoare și trăinicie nici pentru noi, nici pentru străinătate"**, ne apare azi mai actuală ca oricînd. Interpretînd epic condiția umană, starea temporală a omului, spiritualitatea etnică în care ne înscriem și care ne semnifică, autorul de romane inspirate din trecut deschide publicului o cale de cunoaștere și un mod de comunicare cu sfera esenței istorice pe care nici lucrările științifice, nici repertoriile de documente, nici savantele tratate de sinteză nu le oferă. Esența umană, ca sinteză între psihologic și corporal, individual și social, real și posibil, subiectivitate și obiectivitate, natură și cultură, poate fi sesizată intuitiv și complex cu ajutorul artei și cu deosebire al artei epice, în speță al romanului istoric, din perspective pe care diversele domenii ale științelor nu le pot avea niciodată.

Esența omului și statutul său temporal au un corelat firesc în sfera laturilor esențiale care configurează procesul etnico-istoric. Din preocuparea pentru aceste esențe s-a constituit în cursul anilor, pe măsură ce am scris la romanele mele, proiectul fenomenologiei epice a spiritualității române în dezvoltarea sa istorică pe care încerc să-l împlinesc, să-l nuanțez și să-l acreditez. Conștiința mea istorică se obiectivează și se reflectă într-un model al lumii românești, considerată în ordinea ei temporală și rațională. Nucleul de semnificații stabile pe care esența etnică și istorică românească îl revelează acționează asupra conștiinței mele ca o putere mirabilă, structurantă, declanșatoare de energie spirituală. Ca să ajung la acest nucleu eu încerc consecvent să operez o reducție, în termeni fenomenologici, în masa imensă, practic vorbind, infinită, a datelor istorice. Fenomenul românesc este considerat ca esență. Aspirînd spre această esență, conștiința mea se obiectivează, se manifestă în calitate de conștiință intențională activă, orientată în egală măsură spre faptul istoric și spre creația care mă angajează. Reducția fenomenologică decantează în planul conștiinței mele etnice, istorice și estetice relații de sens structurante, active. Descrierea fenomenologică și prezentarea intuitivă a ceea ce este durabil, esențial și ireductibil în existența istorică românească a luat pentru mine forma practică a interpretării trecutului nostru prin raportarea consecventă la marile epoci de cultură. Am încercat să evoc aceste epoci prin intermediul unor eroi intelectuali angajați în realizarea unor opere capabile să-i semnifice. Semnificîndu-i pe ei, aceste opere ne semnifică și pe noi. Încerc astfel ca rațiunea estetică să se coreleze în romanele pe care le-am scris cu intenția sintezei epice și cu sensul filozofic al valorilor românești specifice.

În acest sens, toate romanele mele de pînă acum, a căror autonomie a fost atent urmărită, ca și altele pe care doresc să le scriu mai departe, comunică strîns între ele. Secțiunea sincronică, evocarea spațiului etnic românesc din Bucovina pînă în Banat, și din Bihor pînă la „marea cea mare", se corelează cu incursiunea diacronică prin epoci văzute îndeosebi sub latura lor spirituală specifică. Am făcut din această evaluare spațio-temporală a etnosului și spiritului românesc, a valorilor sale specifice, inclusiv a sensibilității și a **aesthesis**-ului carpato-dunărean, obiectul și țelul unui program literar consecvent urmărit, consecvent nuanțat. Programul acesta dă sens întregului meu demers epic. E un program pentru care trăiesc. Mă regăsesc în acest program mai demn și mai bun.

Înainte de a fi un țel și un cadru de lucru, el este pentru mine un mod de viață.

DIN LIRICA SOVIETICĂ

EVGHENI EVTUȘENKO

Tîrzie recunoaștere

Atîtea forțe-aveam,
așa puține gînduri,
în du-te-vino o duceam,
cu torțe !
Nu deveni mesie
și obosi de misii...
Atîta gînd
și-așa puține forțe

* * *

Poezia —
e antibirocratică
Și glorie și anateme
i-aduce-a ei gramatică.
Să nu dea Domnul
în crătere să fie umed !
Dar dacă cel mai plastic epitet
ce-ar merita un bard e „birocrat",
fiți liniștiți — acela nu-i poet.

În românește de
Ilie Bădicuț

LEONS BRIEDIS

Încît

Te-am cules din adînc de fîntînă
și te-am dus acasă pe drum ocolit,
cu-atîta spaimă de-a nu te pierde
încît după cîțiva pași am înfrunzit.

Te-am amestecat în aluatul cuminte
și te-am frămîntat îndelung, fermecat
încît, nepăzită, propria-mi umbră
s-a strecurat în aluat.

Apoi te-am așezat ușor pe vatră
și te-am copt din amiazi în amurg
tot furînd cu ochii, de departe
din trupul tău cîte-un colțuc...

Te-am visat și te-am iubit cu atîta pierzare
încît iarna întreagă, de după cuptor
un greier și o jumătate de greier
au rîs de mine asurzitor...

Bucuria

Prin șapte porți poate coborî în sufletul tău
bucuria
prin șapte porți, dar teme-te :
vine o clipă cînd ea ți se face dușman.
Vine o clipă cînd te împaci într-atît
cu tine însuți, încît rizi din nimic
o clipă cînd nu ești nici sărac, nici bogat
cînd nu știi dacă ești sau nu fericit
și rizi numai pentru că întotdeauna
rîsul e preferabil unui lamento.
Cînd nu-ți va mai rămîne nimic, îți va
rămîne bucuria,
bucuria născută din sine însăși
care îți este dușman.

JANIS PETERS

Iarnă

Într-o bună zi ne-am trezit copleșiți de
zăpadă.
Toți am rămas gură-cască — nimeni nu
făcea nimic.
Dealtminteri, ce poți face împotriva zăpezii
decît să cerșești mila cerului ?

Atunci am privit îndărăt.
Acolo, în veacul al doisprezecelea, au fost
îngropate în troiene
cîntecele poporului meu.
Ele sînt atît de încărcate de eternitate pentru
că au fost rezistente la frig —
albine vii, a căror miere am recoltat-o în
primăvara acestui secol.
Apoi am privit spre cer.

Acolo era viitorul nostru,
numai că eu nu-l vedeam
și-i sînt recunoscător acelui nor de zăpadă
pentru că mi l-a ascuns :
numai cine are nervii tari poate privi viitorul
în față.
Așadar, sîntem copleșiți de zăpadă și nu e
nimic de făcut.
Invocați cerul, rugați-vă și nădăjduiți că,
odată,
privind îndărăt, veți avea ce vedea.
Ce logică de fier, ce dialectică !
— Nu, spuse unul, zălud deodată. nu poate fi
atît de simplu.
Și încălecînd un cal alb, porni falnic prin
Riga.

În românește de
Ion Covaci

Trei poeți georgieni

● Trei poeți georgieni. Am petrecut cu ei în satul Kirbali, bînd vin verde de Gori și ascultînd cum în grădini se coceau merele – toată valea spre Tbilisi înnopta în basme – și se împleteau rodiile. Culori iscusite se năștea lîngă noi, în casă intrau din cînd în cînd și niște porumbei, pe undeva se afla Caucazul și vuia Marea Neagră. Tîrziu, cînd cîntau cocoșii de la sud, ne-am culcat în limba georgiană și ne-am deșteptat, dimineața, în limba română, Prieteni pe vecie.

Fănuș Neagu

GEMAL INGIA

La rădăcina pomului

Vișine...
Colibă din coceni.
Conversație
Între un băiat și-o fată...
Aproape este apa —
Apa limpede de izvor.
Prin păr o clipă
Adie vîntul...
Liniștit, încet,
Repetă izvorul :
„Da ? Nu ?
Răspunde-mi, femeie..."

Vladimir Stranih :
„Inima măreței noastre patrii"

În preajma ei, băiatul
El, beat de dragoste.
Ochii ei, ușor înlăcrimați,
Mîna
Cruciș pe piept...
Ochii ei arzători
Privesc băiatul...
Conversație
Un sărut tot mai dulce
Vișine —
Umbra scuturată...
Tremurînde,
Două perechi de mîini.
Fața băiatului
Fața femeii udă de lacrimi...
După aceea...
Vîntul, coceni striviți...
Oftează femeia :
„Ajunge, acum trebuie să plec...

Taina mormîntului

Luna martie.
Sunt singur
Luna rea
A sosit
În mod barbar,
Aici, lui Tamari
Racla i-au adus...
Lipsită de trandafiri
Lipsiți de spini
M-am topit ca zăpada
Mi-am ars gîndurile...
. . . . . .
Nici un oftat n-am scos,
Ce se-ntîmpla
Dacă mă omora
Dușmanul din leagăn.
Unde ? Nu știu.
Ce forță trebuie să am în viață
Ca taina mormîntului
Să n-o spun.

Antract

Tabloul întîi s-a sfîrșit și nu pot să-mi dau
seama —
Ce lumină e, ce zgomot se aude, ce-i
întunericul ăsta
Te uiți spre spectatori și după forma
genunchilor
Îți aduci aminte în ce secol ești.

Toți urmăresc foșnetul fustelor nevinovate
Toate se consideră miracole
După aceea acasă își joacă rolul —
Ce Dezdemona, ce Medeea, ce Margareta !

AGHACHI BIGHINAȘVILI

Ascultă-mă

Ascultă-mă, topește-mi sufletul,
Așa cum sorbi vinul din corn de cerb
Trezește-mă dacă mă îmbăt,
Golește-mi sufletul — nepieritoareo
Sînt ca o creangă de piersic copt
Și cum să schimb această frumusețe
într-o alta ?!
Am urcat în vîrful muntelui tău
Ca în zori de zi să golesc cornul
Doar ție pot să mărturisesc, ce altora nu spun,
Vreau să-mi luminezi întunericul inimii mele,
Tu ești Ghelati a mea,
Mtzheta, Icalto,
Ție îți încredințez mormîntul Tamarei
Ție îți încredințez capul lui Paata
Și îngrămădesc acolo atîta dragoste
Unde s-a rupt struna — cîonguri —
Unde au murit aracveli,
De trei sute de ori pe minut bate inima lor.
Ai încredere, o să am atîta grijă
Precum cei nouă frați Herheulidze,
Întîmpină-mă cu frumusețea muzicii !
Ajută-mă în sine să m-aplaud.
Peste tot am să mă agăț de surda moarte,
Doar tu s-ajuți pe Murman-Surd să-l ucid !
Ascultă-mă, topește-mi sufletul
Așa cum sorbi vinul din corn de cerb
Trezește-mă dacă mă îmbăt
Golește-mi sufletul — nepieritoareo.

Floarea muntelui

Drumul este strîmt
Și trecătoarea-i strîmtă
Piscul a rămas deasupra norilor.
Cred că nimeni nu cunoaște această floare
Asta-i cauza că a rămas nemingîlată
Floarea asta după tandrețea lui Vaja Pșavela
Nu-și mai amintește altă mîngîiere.
Ce fericire am
Că pot contempla frumusețea
Numai vulturul invidia această floare,
Această floare e iubită de tigru și de
căprioară
Floarea aceasta acum are nevoie de mîngîiere
Și dragostea ta poetule !

ZAZA KAȚIAȘVILI

Visul

Măgarul l-a visat pe leu și a luat-o la fugă.
A fugit cît a fugit și s-a oprit : „La ce fug ?
Ce prost sînt !
De ce să fiu mai prejos decît leul în vis ?".
S-a întors și a strigat :
„Ei tu, ce păcat, tu să fii regele animalelor,
iar eu numai un măgar !"
Leul l-a privit, măsurîndu-l și i-a spus :
„Domnule, dar cine te împiedică să fii și tu
rege ?"
Și măgarul pe loc s-a încoronat. Toată
noaptea a fost un rege cînd
milos, cînd sever, cumplit de capricios, încît
băga în sperieți toate animalele.

Dimineața, cînd s-a deșteptat, s-a întîlnit
cu leul. S-a speriat și-a început să tremure.
„Am impresia că nu prea ai dormit
azi-noapte" i-a spus leul.
„Iertare, rege al regilor, mărturisesc că în
vis am îndrăznit
să îndeplinesc obligațiile dumneavoastră"
— abia a răgît măgarul.

„Fii liniștit și mîndru că măcar în vis ai
putut să fii leu".

Traducere din georgiană de
Zaira Calciu-Samharadze

EDITH SODERGRAN

Vierge moderne

Nu sînt femeie. Sînt de genul neutru.
Sînt un copil, un paj și o hotărîre curajoasă
Sînt o rază veselă dintr-un soare de purpură...
Sînt un năvod pentru toți peștii lacomi,
Sînt o închinare pentru gloria tuturor femeilor,
Sînt un pas spre întîmplare și ruină
Sînt un salt spre fericire și în propria ființă...
Sînt șoapta sîngelui în urechea bărbatului
Sînt sufletul rupt de frigurile malariei și dorul
și ura în fața ispitelor cărnii
Sînt un semn de acces spre noi paradisuri
Sînt o flacără agresivă și iscoditoare
Sînt apa adîncă dar neîndrăznind să crească
mai sus de genunchi,
Sînt foc și apă, pe veci unite, libere, loiale.

Primăvara nordică

Toate castelele mele de aer s-au topit asemeni
zăpezii,
toate visele mi s-au fugit printre degete asemeni
apei
din tot ce-am iubit nu mi s-a lăsat
decît un cer albastru și cîteva stele palide.
Golul a rămas. Apa tace.
Bătrînul molid stă treaz și se gîndește
la norul alb pe care l-a sărutat în vis.

Singurătate

Sînt atît de puțini printre firele de nisip ale
mării care mă înțeleg.
Singură am venit, singură va trebui să plec.
Inima mea liberă nu-și are frate.
Fantome creștine zac în fiece inimă cerșind cu
mîna întinsă
Acea dulceață care mi se dăruie din fiece colț
și care ție nu ți se îngăduie.
E minunata singurătate a tronului
e bogăția, bogăția ce face genunchii să se
îndoaie.

Portretul

Pentru micile mele cîntece,
cele răsfățate de tristețuri, de roșul serii
primăvara mi-a dăruit oul unei păsări de apă.

I-am cerut iubitului să-mi picteze portretul pe
scoica groasă
El a pictat o ceapă tînără în pămîntul maroniu
și pe cealaltă parte o movilă rotundă de nisip
moale.

În românește de
Liliana Ursu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CONTINUAREA** Festivalului de Poezie de la Struga a avut loc Festivalul Internațional al traducătorilor de la Tetovo, Iugoslavia. Aflat la a XV-a ediție, acest festival a reunit poeți, traducători, eseiști din peste 50 de țări ale lumii. La această ediție jubiliară prestigiosul premiu Pana de Aur a fost decernat scriitorilor Carolina Ilica, Dumitru M. Ion (România) și Gamal El Din Said (Egipt), pentru traducerile lor din literaturile iugoslave precum și pentru efortul de a apropia prin intermediul unor opere literare fundamentale culturile popoarelor lor cu cultura popoarelor iugoslave. Amintim faptul că scriitorului Dumitru M. Ion i-a fost decernat acest premiu la toate edițiile jubiliare (a V-a, a X-a și a XV-a) ale acestui festival.

● **ISABEL ALLENDE**, scriitoare chiliană care trăiește în exil în Venezuela, nepoata fostului președinte Salvador Allende, este prezentă în librăriile țărilor din America Latină de limba spaniolă, cu un nou roman, „Despre dragoste și umbre". Apărut în editura „Plaza y Janes" din Barcelona, volumul constituie o nouă dovadă — după romanul de debut „Casa spiritelor" a ancorării autoarei în actualitate, precum și a unui remarcabil talent de narator. Romanul înfățișează viața în Chile după lovitura de stat militară care a dus la asasinarea președintelui ales al statului. Zugrăvind întîmplări din viața unor familii din medii sociale diferite, cu convingeri politice divergente, autoarea realizează o remarcabilă galerie de personaje, de tipuri și caractere.

Unul dintre acestea, ziarista Irena Beltran, provine dintr-o familie de reacționari, dar se convinge treptat de adevăratele stări de lucruri din țara sa. Încercînd să prezinte adevărul în paginile revistei la care lucrează, este nevoită să ia calea exilului. O altă figură proeminentă a romanului este profesorul Leala, republican spaniol, care a reușit cu greu să fugă dintr-o Spanie în plin război civil pentru a trăi în Chile. Numai că, după ani de zile, va găsi aceeași situație în țara pe care și-a ales-o să-i fie a doua patrie.

● **DIN „IN LOC DE INTRODUCERE"** la volumul „Daghestranul meu" al marelui scriitor sovietic Rasul Gamzatov, care scrie în limba avară :

„Omul are nevoie de doi ani pentru a învăța să vorbească și de șaizeci de ani pentru a învăța să-și stăpînească limba.

Eu nu am nici doi, nici șaizeci. Mă aflu undeva mai aproape de cea de a doua ipostază, pentru că un cuvînt neexprimat îmi este mai scump decît toate cuvintele spuse pînă acum. Cartea pe care încă n-am scris-o îmi este mai dragă decît toate cărțile pe care le-am scris deja. Cartea nouă este ca o văgăună în care nu am intrat încă niciodată, dar care vine în întîmpinarea mea și care mă ademenește prin depărtări învăluite în cețuri. Cartea cea nouă este un cal pe care nu l-am încălecat niciodată, este pumnalul pe care nu l-am scos din teacă. (...)

Nici astăzi nu aș putea să explic pe înțeles în ce constă munca mea, de ce nu este ușoară și prin ce se deosebește de alte munci. Lucrez tot timpul : cînd mă aflu la teatru sau la masă, la ședință sau la vînătoare, cînd îmi beau ceaiul și cînd merg la înmormîntare, cînd sînt în mașină și cînd mă duc la nuntă. Și în vis mă năpădesc imagini și versuri, uneori aproape finisate. Asta înseamnă că ziua mea de lucru se continuă în vis. Cum se explică care faptul că nu fac grevă și nici nu cer ziua de muncă de opt ore ?"

● **CELEBRITATEA** lui Samuel Beckett a început îndată cu premiera, în anul 1953, pe scena lui Theatre de Babylone din Paris, a piesei „Așteptîndu-l pe Godot". Beckett, prozator, dramaturg și poet de origine irlandeză, a împlinit anul acesta respectabila vîrstă de optzeci de ani.

Samuel Beckett face parte din rîndul celor mai de seamă reprezentanți ai unui mod teatral care pune în prim plan absurditatea existenței umane într-o societate străină, dușmănoasă, în care individul își pierde individualitatea, devenind un instrument al civilizației tehnice. El, Beckett, este considerat a fi scriitorul care a imprimat tăcerii dimensiuni artistice și filozofice.

Scenă din „Sfîrșitul jocului"

Ca om, Beckett este un mare ciudat. Nu-i place să comenteze lucrările proprii, nu-l interesează ce spun oamenii, ce scrie presa despre piesele și lucrările sale. Nu se întîlnește cu nimeni, nu dă interviuri. Nu folosește cuvinte mari. Din cînd în cînd asistă la repetițiile vreuneia din piesele sale. Nu participă însă niciodată la premierele acestora. Nu ieșe din casă, cu excepția unor rarissime plimbări prin Grădina Luxemburg. În public a fost văzut ultima dată în urmă cu doi ani, la funeraliile lui Roger Blîne, actor și regizor, care a pus cel dintîi în scenă piesa „Așteptîndu-l pe Godot".

Samuel Beckett trăiește retras, nu departe de sediul închisorii „La Santé" din Paris. Are un Renault CV cu care însă nu circulă de mulți ani întrucît a pierdut cheile....

● **GABRIELE WOCHMANN** este fiica unui dintre scriitorii cei mai prolifici, mai îndrăgiți și mai editați din R.F. Germania. S-a născut în anul 1952 la Darmstadt în familia unui preot protestant, al cărui arbore genealogic îl cuprinde și pe Goethe, în timp ce mama ei se trage dintr-o familie înrudită cu celebrul creator de aforisme Lichtenberg. A debutat în anul 1957 și de atunci a publicat zece romane, între care „Acum ori niciodată" (1958), „Despărțire pentru o perioadă îndelungată" (1975), „Excursie cu mama" (1978), „Jocul de-a fericirea" (1981) — 12 culegeri de povestiri, 6 volume de poezie, între care „Asta-i situația" (1971), „Nici eu nu știu mai bine" (1974), „Motiv de ceartă" (1978), „Vino, iubitul meu" (1982), piese de teatru și pentru televiziune, scenarii pentru filme.

Eroii operelor acestei scriitoare pe care criticii au denumit-o „creatoarea senzațiilor nezgomotoase", sînt oameni simpli care trăiesc sentimentul catastrofal al spaimei, al neînțelegerii din partea lumii în care conviețuiesc. Gabriele Wochmann este un maestru neîntrecut al surprinderii raporturilor interumane, al cotidianului.

● **ÎN TIMPUL** pregătirilor pentru realizarea unui film destinat a fi o istorie a filmului mut american, în arhiva personală a lui Chaplin au fost descoperite materiale inedite deosebit de valoroase : „căzături" de la montajul filmelor care l-au făcut celebru, scene din timpul filmărilor precum și fotografii ale marelui actor în mijlocul membrilor familiei.

Din aceste materiale, dar și din alte materiale de arhivă a fost alcătuit un film din trei parți, intitulat „Chaplin necunoscut". În prima parte, purtînd titlul „Anii cei mai fericiți", spectatorul are prilejul să-l urmărească pe Chaplin în atelierul în care lucra, fără scenariu, pe baza fanteziei și imaginației sale fără egal. Partea a doua, „Marele dictator", demonstrează că improvizația lui genială nu venea în contradicție cu o înaltă profesionalitate. De pildă, episodul întîlnirii „hoinarului" cu florăreasa oarbă din „Luminile orașului" a fost gîndit vreme de două luni și transpus apoi pe peliculă în 83 de zile. Ultima parte a filmului, intitulată „Comori ascunse", cuprinde scene de familie filmate, filme neterminate, secvențe pe care Chaplin le-a realizat pentru plăcerea sa, precum și dubluri ale unor scene din filmele sale celebre. Menționam faptul că toate aceste materiale sînt total necunoscute pînă acum nu numai spectatorilor, dar și specialiștilor.

David Hill, fericitul descoperitor al acestor materiale a declarat unui reporter : „Această descoperire este cel mai mare eveniment din viața mea..."

● **MAI PUȚIN CUNOSCUT** la noi, Woody Guthrie a fost unul dintre cei mai mari cîntăreți americani de folk. Despre el, „The New Yorker" scria : „Woody Guthrie și miile de cîntece care au răsunat pe strunele ghitarei sale sînt proprietatea întregului popor și, asemeni Parcului Național Yellowstone, face parte din avuțiile cele mai mari cu care țara noastră se poate mîndri".

Dar cine a fost Woody Guthrie ?

Date despre viața și activitatea acestui erou al Americii ne oferă din belșug romanul său autobiografic purtînd titlul „Drumul gloriei", care s-a bucurat — și, reeditat, — se bucură de un succes răsunător, asemănător succesului repurtat de cîntecele sale. S-a născut în anul 1912 într-o familie săracă. A pornit de mic prin lume, cunoscînd sărăcia și mizeria, care aveau să constituie apoi esența cîntecelor sale. Multe dintre acestea au devenit cîntece populare în adevăratul înțeles al cuvîntului. Încă în timpul vieții — s-a stins din viață în anul 1954 — Woody Guthrie a fost considerat drept cea mai reprezentativă personalitate a folkului american, devenind apoi idealul generațiilor care au urmat al lui Bob Dylan, al formației „Peter, Paul and Mary", al lui Pete Seeger.

Romanul „Drumul gloriei" a apărut în anul 1943, fiind reeditat în numeroase ediții, ultima dintre ele în anul 1984. „Pentru mulți dintre cititori, «Drumul gloriei» va avea o influență mai puternică decît «Fructele mîniei» a lui Steinbeck", scria „Springfield Republican", în timp ce „Saturday Review" remarca : „Woody Guthrie a fost născut artist, fie că scrie, desenează sau cîntă. A fost ca Whitman — a crezut în oameni."

Rar o carte a unui autor american care să înfățișeze atît de veridic, atît de simplu și convingător o viață de om dedicată artei și oamenilor.

SPORT

Anafoare și noian de vise

Sună cornul de vînătoare. Și s-adună iezii ciuți și brumării. În fruntea lor, gărarii, dolofani, cu botul umed și codița bearcă ; tocmai buni de mîncat. Ia veniți încoace, le-au strigat vislașii din Galați, scoțînd ostiile din spinările crapilor ca să le înfigă în burta Giulești. Și s-a încins o chindie cum numai la Moldova, cînd se scurge toamna-n linuri, se întîmplă. Primind cinci goluri și neînscriind nici unul, Rapiduleț a-nceput să gîlgîie pe nări vechiul cîntec : la Siret la Nămoloasa, unde s-a-necat mireasa. Nu-i prima năzdrăvănie care se petrece pe locurile alea unde (povestea Mihu Dragomir) un plutonier cu administrația a furat o cazemată, redînd terenul agriculturii. În cuibul său, din Grant, Rapidul mai ajunge să clocească, destul de chinuit, cîte-un ou de faianță, dar imediat ce trece dincolo de Chitila se umple de marfă vădană și căpițe de năpastă — cine-l va scoate, și cînd, de pe lungile-i drumuri schimonosite !?

Anafoare și noian de vise. Toate baghețele din malul Dunării de-acasă mă anunță c-a ieșit încă o vulpe în buza cringurilor de sălcii, plopi și mesteceni. Se numește Progresul Brăila — feriți-vă s-o lucrați, foaie verde fir de aur fumegînd, sînt președintele de onoare al acestei echipe și n-o să stau tolănit pe gard cînd voi vedea c-o soarbe pe nări vreun arbitru în favoarea Mării Negre. Nu că pelinul nostru ar fi mai dulce-amar decît cel din stepele Dobrogei, dar vrem să ne batem cinstit, pe iarba stadionului, nu pe dunga magaziilor cu piersici și mandarine sau a depozitelor pline de sturioni înzăpeziți și de rulmenți negri din burta lor scoși. Năvoadele noastre de in, vintirile, plasele fierte în catran vor răscoli nămolul, dacă va fi cazul... Jur pe regina bălții și pe o luntre de optușpe crivace pline cu vin de Însurăței că lupta va fi frumoasă. Doar ne batem între vecini, nu-i așa ? Este ! Însă și unii și alții trebuie să scuturăm de pe seceri urmele semilunii...

Ultima etapă (cea din 26 octombrie) a diviziei A mi s-a părut plină de mistere răsuflate. Cele patru torțe stinse, Dinamo, Steaua, Sportul Studențesc și Craiova n-au jucat, acuzînd oboseala acumulată în cupele europene. Păi da, sigur că da, nu e ușor lucru să dai o fugă după cumpărături de sezon pînă în Belgia și Scoția ! Dus și-ntors îți intră whisky-ul în oase ! Unde mai pui că-n timpul zborului avionul mai nimerește și-n cîte-un gol de aer și trebuie să vină stewardesa aia mlădioasă și blondă, cu ochii migdalați și c-un boboc de trandafir la ureche, să te frece pe tîmple, ca să-ți piară frica, mititelule care-ai săvîrșit atîtea vitejii la Dundee și Bruxelles.

Măsluim zarurile ! Și ne ghemuim sub masă ca să privim în față adevărul nalt de 2 metri. Cele patru (foste mari) beneficiază, în campionatul intern, de avantaje inadmisibile. Îl sfătuim pe noul președinte al federației să pună piciorul în prag și să nu se lase, ca vechea conducere, intimidat de cluburile cu putere de seducție (înlocuiți ultimul cuvînt cu altul mai aproape de adevăr).

Miercuri, urmează să răspundem blestemului cu blestem. Dacă vom răsturna pe Anderlecht și Dundee United vom dovedi că simetria neagră a fost un accident nefericit. M-aș bucura din tot sufletul ca să-mi încep articolul din numărul viitor cu fraza : știm, încă mai știm să mușcăm din fagurii victoriei...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII